काठमाडौं जि.प्र.का.द.नं.. १३६/०६२/०६३ जेठ २०७६, वर्ष १५ अङ्क ६२

“वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा स्वीकृत निकायमार्फत नेपाल सरकारबाट सूचीकृत मुलुकहरुमा मात्र जाऔं ।”

नेपाल सरकार
सञ्चार तथा सूचना प्रविधि मन्त्रालय
सूचना तथा प्रशारण विभाग

जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको विकास अर्थतन्त्रको आधार

कृषि जर्नल

Agriculture Journal

मासिक

कृषि जर्नल २०७६ साउन (krishijournal–2019, July-Aug)

खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर अभियान

"हामी सबैको सरोकार : खाद्य स्वच्छता र गुणस्तर"

सुरक्षित खानाको लागि पाँच सन्देश

१. सरसफाई राख्ने

- खाना छुँदा र खाना बनाउँदा सफा हुनेगरी हात धुने ।
- चर्पी गइसकेपछि साबुन पानीले हात धुने ।
- खाना बनाउँदा प्रयोग गरिने सामग्रीहरु सफा हुनेगरी धुने ।
- भान्सा र खानेकुरामा किरा, मुसा तथा अन्य जीव छिर्न नदिने ।

२. स्वच्छ पानी र खाद्यवस्तु मात्र प्रयोग गर्ने

- स्वच्छ पानी प्रयोग गर्ने तथा प्रशोधन गरी सुरक्षित बनाउने ।
- ताजा र पौष्टिक खाद्यवस्तुहरु प्रयोग गर्ने र खाने बानी बसाल्ने ।
- प्रशोधन गरी सुरक्षित गरिएका पाश्चराइज्ड दूध जस्ता खाद्यवस्तु सेवन गर्ने ।
- फलफूल तथा तरकारी जस्ता नपकाई खाने खानालाई सफा र स्वच्छ पानीले धुने ।
- उपभोग्य मिति नाघिसकेका खानेकुराहरु नखाने ।

३. राम्ररी पकाउने

- माछा, मासु तथा अण्डा जस्ता खानेकुरालाई राम्ररी पकाउने ।
- तरकारी, सुप तथा अन्य पेय खाद्यवस्तुहरुलाई ७०°C तापक्रम भन्दा बढी तताउने ।
- माछा, मासुलाई राम्ररी पाक्ने गरी पकाउने ।
- खानालाई राम्ररी तताएर मात्र खाने ।

४. पकाएको र नपकाएको खाद्यवस्तुहरुलाई छुट्टाछुट्टै राख्ने

- नपकाएको माछा तथा मासु जस्ता खाद्यवस्तुहरुलाई छुट्टाछुट्टै राख्ने ।
- नपकाएका खानेकुराका निम्ती प्रयोग गरिने चक्कु, चपिङबोर्ड जस्ता सामग्रीहरु छुट्टाछुट्टै प्रयोग गर्ने ।
- पकाएको र नपकाएको खाद्यवस्तुहरुलाई नमिसिनेगरी छुट्टाछुट्टै भाँडामा राख्ने ।

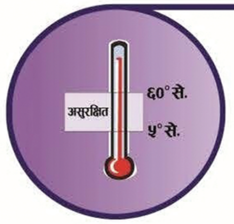

५. खानालाई सुरक्षित तापक्रममा राखी संरक्षण गर्ने

- सामान्य तापक्रममा खानालाई दुई घण्टा भन्दा बढी नराख्ने ।
- पकाएको तथा चाँडै बिग्रने खानालाई ५°C भन्दा कम तापक्रममा रेफ्रिजेरेटरमा राख्ने ।
- ६०°C भन्दा तातो खाना खाने वा अरुलाई दिने ।
- रेफ्रिजेरेटरमा समेत खानालाई लामो समयसम्म नराख्ने ।
- चिसोमा राखेको खानालाई तत्काल नै तताउने र सामान्य तापक्रममा नराख्ने ।

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय
खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग
बबरमहल, काठमाडौं
फोन : ०१-४२६२३६९, ४२६२७४१, फ्याक्स : ०१-४२६२३३७, वेब : www.dftqc.gov.np

नेपाल सरकार

भूमिव्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

वचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गरेका वहुद्देश्यीय तथा अन्य विषयगत सहकारी स ाई सूचना

सहकारी ऐन, २०७४ को दफा ५० को उपदफा (२) मा वचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्नेगरी दर्ता भएको संस्था बाहेक अन्य विषयगत वा वहुउद्देश्यीय संस्थाले वचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्न नपाउने र त्यस्तो विषयगत वा वहुद्देश्यीय संस्थाले ऐन प्रारम्भ हुनु अघि वचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्न आएको भए तीन वर्ष भित्रमा वचत तथा ऋणको मुख्या कारोवार नहुने गरी दर्ता हुँदाका वचतमा उल्लेख गरिएको मुख्य कारोवार गर्नु पर्ने व्यवस्था दर्ता हुँदाका बखतमा उल्लेख गरिएको मुख्य कारोबार गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको वेहोरा विदितै छ । कुनै सहकारी संस्थाले ऐनको दर्ता २ को खण्ड (ज) मा दिइएको मुख्य कारोवारको परिभाषा अनुसार आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ को लेखापरीक्षण प्रतिवेदनका आधारमा उक्त आर्थिक वर्ष सम्म परिचालित वचतको दायित्वको रकम र उक्त आर्थिक वर्षसम्ममा परिचालित वचतको दायित्वको रकम र उक्त आर्थिक वर्षको सदस्या तर्फको खरिद वा बिक्री कारोबारको रकम जोडी हुने जम्मा रकममा वचत दायित्वको रकम तीस प्रतिशतभन्दा बढी रहेको भए २०७७ साल असोज मसान्तसम्मको बचत दायित्वको रकम आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ के सदस्यतर्फको खरिद वा बिक्री कारोबार समेत गर्दा हुने रकमको ती प्रतिशत कायम गराउन यथाशीघ्र कार्ययोजना बनाएर कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु हुने सुचित गरिन्छ । स्थानीय तह वा प्रदेश सकरकामा अभिलेख हस्तान्तरण भइसकेको सहकारी संस्थाहरूले कार्ययोजनाको प्रति सम्बन्धित स्थानीय तह वा प्रदेशको सहकारी मन्त्रालयमा र विभागको निम्न क्षेत्राधिकार भित्र परेको सहकारी संस्थाहरूले सहकारी विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

Food and agriculture must play a vital Role

Food and agriculture must play a vital part in reaching a sustainable future

Director-General José Graziano da Silva closes FAO Conference

FAO Director-General closes the 41st session of the FAO Conference.

28 June 2019, Rome - There is a growing realization that food and agriculture must play a vital part in reaching the Sustainable Development Goals and that in this context, FAO provides a neutral forum to address global issues of transboundary dimensions, the UN agency's Director-General, José Graziano da Silva said today.

He made the remarks to representatives of member states at the closing of the 41st session of the FAO Conference.

"In a world in which tensions between nations or ideologies undermine progress towards a better future, your work during this Conference has helped to make FAO more effective in responding to the many demands on its services," Graziano da Silva said, noting that the Conference saw the highest number of participants - over 1,300 delegates from 196 countries.

"Many of the major issues related to healthy food systems, sustainable agricultural development and responsible environmental stewardship can only be addressed through joint work between countries and relevant partners," Graziano da Silva added.

The FAO chief extended a "very warm welcome" to the FAO Director-General elect Qu Dongyu of China and his team. Qu Dongyu will start his four-year term on 1 August.

Calling governments to combat unhealthy diets

Graziano da Silva reiterated his call for governments to encourage the production and consumption of healthy, locally produced foods to address the growing issue of obesity and overweight.

To support this, he put forward measures such as the introduction of taxes on unhealthy food products as well as easier-to-understand and more comprehensive food labels.

He pointed out that conventional policies aimed at keeping food prices low for consumers are contributing to perpetuate rural poverty, drive internal and external migration and contribute to unhealthy eating.

In closing, the Director-General thanked the member states and staff for their support during his tenure, and he expressed his satisfaction that Brazil's pioneering Zero Hunger programme is being replicated by many countries and could be further expanded.

Summary of events at the 41st session of the FAO Conference

The Conference approved the Programme of Work and Budget for the biennium 2020-21, which is closely aligned with the 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals.

The Conference saw the election of FAO's new Director-General - Qu Dongyu - on 23 June.

A series of side-events explored the challenges and opportunities of reaching Zero Hunger across several regions - Africa, Asia and the Pacific, Latin America and the Caribbean, Europe and Central Asia, the Near East and North Africa - as well as on biodiversity for food and agriculture, youth's role in agriculture.

Government ministries in Pakistan and Rwanda, a group of Spanish journalists, a Norwegian research vessel, a group of current and former parliamentarians in Chile, and FAO field staff who worked in South Sudan and Yemen were recognized at the biennial FAO Awards ceremony, held on the sidelines of the Conference.

On the first day of the conference, Graça Machel delivered the McDougall Lecture with an impassionate call for a disruption across the whole agricultural sector and a "game changer in agriculture" if countries are to reach the Zero Hunger goal by 2030, the target date agreed by the international community.

दर्ता नं. का.जि.प्र.का.द.नं. १३६/०६२/०६३
जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको अर्थतन्त्रको आधार
कृषि जर्नल
Agriculture Journal मासिक
काठमाडौं जि.प्र.का.द.नं. १३६/०६२/०६३
वर्ष-१५, अङ्क ६२ साउन २०७६

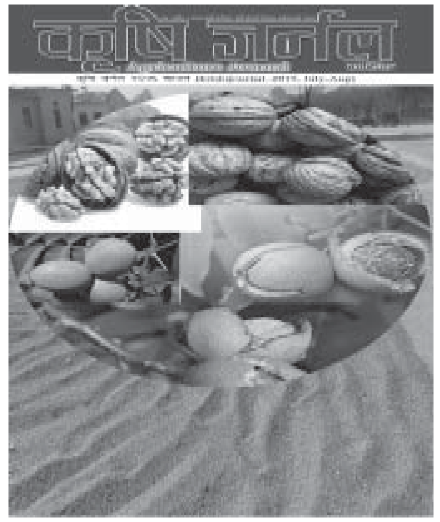

क्र.सं. विषयसूची | पृष्ठ

१. ओखर खेती प्रविधि ३-४
२. अण्डा संचय तथा भण्डारण ५
३. बर्ड फ्लुको रोकथाम सरकारको प्रयास ६
४. भीमदत्त ६६ औं ऐतिहासिक स्मृति दिवस ७-८
५. ग्राम विकास विभाग इतिहास १०
६. शुद्ध बीउ उत्पादन प्रविधि १२-१५
७. खाद्य ऐन नियमको प्रभावकारी कार्यन्वयन १६-१९
८. जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन २०-२२
९. जिरो टिलेज गहु खेती प्रविधि २३-२४
१०. Triple burden of "Issues ११-२८
११. Opportunities, challenges २९
१२. Agricultural sector to ३०
१३. Combat def-, desertification ३१
१४. Reach Zero Hunger in Asia ३२
१५. Improving the food ३४-३५
१६. Food and agriculture........ ३६

यस अङ्कमा

व्यक्तिगत मूल्य रु. ५०/-
संस्थागत मूल्य रु. १००/-

कृषि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रकाशन प्रा.लिका लागि अध्यक्ष : धनबहादुर मगर
सल्लाहकार : भोलामान सिंह बस्नेत, कृष्ण कोपिला **सम्पादन सल्लाहकार** : देवेन्द्र तिम्ला, प्रभातकिरण कोइराला
प्रबन्ध निर्देशक : श्रीबहादुर खड्का, **प्रबन्ध सम्पादक** : राजेन्द्रप्रसाद दंगाल,
सम्पादक : रितु रुपाखेती, **सह-सम्पादक** : ज्ञानप्रसाद बास्तोला, **व्यवस्थापक** : अशोकप्रसाद दंगाल
मुख्य कार्यालय : बागबजार-३१, **फिल्ड कार्यालय** : टौखेल-९, मच्छेगाउँ,
चन्द्रागिरी नगरपालिका, काठमाडौं नेपाल, **फोन** : ०१४२८८७४३, **मोवाइल** : ९८४१४४५७५३
मुद्रण : प्रिन्ट स्काई, भुरुङ्गखेल, काठमाडौं । सम्पर्क नं. ९८४१५२३१८१
Online : krishijournal.com.np, इमेल : krishijournal@yahoo.com,

सम्पादकीय

✍रितु रुपाखेती

किसानहरूको केन्द्र बाँडेगाउँ २ मा एकीकृत भएपछि केन्द्रदेखि जिल्लासम्म भीमदत्तको ६६ औं ऐतिहासिक स्मृति दिवस सम्पन्न भएको छ। साउन १७ गते २०४८ सालमा किसान आन्दोलनको प्रतिकात्मक रुपमा नयाँ एकता सहितको २०४८ पछिको २०७४ को एकता २०७४ को एकता वृहत एकताको अवस्थामा किसान सहिद दिवस गराउन निर्णय गरिन्छ। काठमाडौं हनुमान ढोका ४ महिना, निरन्जन गोविन्द वैद्य किसान संघको अध्यक्ष पछि पुष्पलाल सम्पर्क भारतको विगत नेतासँग भेट भएपछि औपचारिक कम्युनिष्ट पार्टी तत्कालीन शम्भुराम श्रेष्ठलाई भेट्न पठाए। पुष्पलालको निर्देशनमा २००८ सालमा नयाँ ढंगले क्रान्ति गर्नुभयो। २००९ सालमा ब्रह्मदेव भन्ने ठाउँबाट अन्न र नून लुकाएर किसानहरूलाई हाहाकारी बनाउँदा कब्जा गरेर जनतालाई बाँडेका थिए। डडेल्धुराको वैजौरी बजार कब्जा गरि भारतको कोशिनारामा बसीरहेका थिए त्यहाँ पनि भारतीय सरकारको विद्रोह गर्दा गिरफ्तार भई जेल भोग्नु परेको थियो। २००९ साल चैत्र २७ गते गिरफ्तार गरि असार २७ गते जेल तोड्नु भयो। एउटा जेलबाट अर्को जेल सार्ने क्रममा नेपालको प्रहरी र सेनाले नियन्त्रण गर्न नसके पछि भारतीय सरकारसँग लिखित अनुरोध गरी सेना पठाउन अनुरोध गरेका थिए। २०१० सालमा नेपाली सेना र भारतीय सेनाबाट धेरै किसानहरू साहदत प्राप्त भयो। कुशल सेनालाई सुरक्षित ठाउँमा फर्मेशन गर्नु भयो। ३ जना साथी २०१० साउन १० गते डडेल्धुरा राम्जाली मगरको घरमा बस्नु भयो। बहादुर खत्री, मोहन सेठीलाई छोडेर एक्लै रहनु भयो। बसीरहेको अवस्थाबाट ७ औं दिनमा ११ जना भिजिलान्ते आफ्नो मिट प्रहरी हवलदार सहित राम्जाली मगरको घरमा पुगेर आफ्नै मितको हत्या गऱ्यो। साँढे छब्बीस वर्षको उमेरमा किसान नेता डडेल्धुरामा पन्त टाउको काटि बाँसको टुप्पाले उनी ३ दिनसम्म राखियो। आम किसानहरू जसले चिनेको थिए। श्रीमती पार्वती देवीलाई उनको लास दिइएन। त्यतिबेला गिरफ्तार गरिएका २७६ जना किसान सहयोद्धाहरूलाई टंकप्रसाद आचार्य प्रधानमन्त्री भएपछि मुक्त गरेका थिए। पन्तको परिवार ३ जना उपचार गर्न तिनैजना उपचार गर्न नसकेको कारण मृत्यु भएका थिए। जति ठूलो शक्ति भएपनि जनताले चाह्यो भने पराजित गर्न सक्छन। यसलाई विघटन गरी कलाले सूचना लिन मितलाई विस्वास गर्नु भयो। पन्तको त्यागबाट सिक्नु पर्छ। छोराछोरी मर्ने बेला पनि किसान मुक्तिको लागि संघर्ष गर्न छोडेन।

नयाँ परिवेशमा कार्यभार पूरा गर्नुपर्ने जिम्मेवारी आएको छ। ईतिहासलाई मूल्याकन गर्न सकेन भने समाजवादको बाटोमा अघि बढ्न सक्दैन। एकता कायम गरेर विश्वको जनमतलाई स्वीकार गरोस्। किसानको कार्यदिशा कृषि व्यवसाय कृषि आधुनिकीकरण तर्फ हुनुपर्छ। कृषि क्षेत्र अहिले पनि संकटमा छन्। इतिहासलाई मूल्याङ्कन गर्न सकेन भने समाजवादको बाटो अघि बढ्न सक्दैन एकता कायम गरेर विश्वको जनमतलाई स्वीकार गरोस्। किसानको कार्यदिशा कृषि व्यवसाय, कृषि आधुनिकीकरण तर्फ हुनुपर्छ। कृषि क्षेत्र अहिले पनि संकट भएको छ। खेती अझ सामूहिक खेती झापाली भूमिलाल भूमिकालाई उपयुक्त भूमिको उचित वितरण १ करोड ३ करोड जना संख्यामा कसरी पूरा गर्ने।

घोषणपत्र ६ बुद्धा सरकारले घोषणा अनुसार कार्यन्वयनमा गर्न गईरहेको छ कि छैन।

हाम्रो देशको एउटा घटना हो। काँग्रेसले सम्झौता गरेर संघर्ष टुंग्याउनको लागि पूर्वमा, एकदेव आले, भीमदत्त, पन्त कम्युनिष्ट पार्टीलाई स्थापना गर्ने। ५८ वर्षसम्म १० वर्षसम्म जनयुद्ध ठूलो जिम्मेवारी पूरा गर्न भीमदत्त पन्तको सपना पूरा भएको छ। क्रान्तिकारी भूमि सुधार गर्न कार्य पूरा गरेको छ। सामन्तवाद देशमा छैनन् भन्न सकिदैन। अब जनतालाई समृद्धि बनाउने समाज उन्मूख नेपाली जनतालाई सकल्प गराउने हामीमाथि अभिभारा पूरा गरी रहेका छौं। देशको परिस्थिति भने जस्तो अगाडि बढीरहने छ। देशको परिस्थिति भने जस्तै अगाडि बढी रहेको छ। छिन्नभिन्न भएको कम्युनिष्टबाट एकता गरिरहेको छ। हाम्रो देशको मात्र होइन भारत र दक्षिण एशियाको मात्र नभई विश्वकै मुक्ति एकता पछि चारैतिर खुशी छाएको छ। साम्राज्यवादी दलालहरू चिन्तित भएर लागेको छ। सरकारको कामहरू सोचे जसरी बढ्न सकेको छैन।

नेपालको राजनीतिक इतिहासको यस्तो ठूलो घटना संविधान जारी शान्तिपूर्ण ढंगले वैधानिक ढंगले आफ्नो परिवर्तन गर्ने सम्भावना बढेको छ। त्यस्तो सम्भावना कहिँ भएको छैन। ठूला-ठूला लडाई भएको छ। शान्तिपूर्ण राजतन्त्रको माध्यमबाट कम्युनिष्ट पार्टीले दोस्रो विश्वयुद्ध पछि ६० को दशकमा कहिँ पनि शान्तिपूर्ण भएन। संसारकै जनताको आकांक्ष पूरा गर्न सकेको छैन। एकता प्रकृयाहरू पूरागरी किसान आन्दोलन र समाजको के हुन्छ भनेर समाजवाद भनेको के हो ? हामीले समाजवादको चरणमा प्रवेश गरेका छौं। सामाजिक रुपमा आर्थिक राजनीतिक, सामाजिक, नीति चाँहिने चिज के खेतबारी कारखाना। उत्पादनको साधान बनाउने कि व्यक्तिको बनाउने विवाद आएको छ। उनीहरू बाँच्नको निम्ति एकजना बाँच्नको निम्ति लाखौं व्यक्तिहरूको श्रम सीप खर्च भएको छ। सिंगो समाजको लागि यसरी कारखानामा कमि भयो। गरिब सँधै गरिब र धनी सँधै धनी हुन्छ। सामाजिक विकृति छ। नेपालको उत्पादनको साधन माथि व्यक्तिको स्वामित्व कायम गर्न सकेन भने। सबभन्दा ठूलो उत्पादनको साधन जमिन, कृषि भूमि हो। ६४ प्रतिशत जनताको ३३ खर्ब आम्दानी हुँदा ११ खर्ब कृषिबाट योगदान भएको छैन। ३३ प्रतिशत कृषिको उत्पादनलाई व्यक्तिगत स्थायित्व सम्झी व्यक्तिगत गऱ्यौं भने समाजवादी कार्यन्वयन हुन सक्दैन। सम्पूर्ण कृषिको जमिन सरकारले किन्नु पर्छ। सरकारसँग पैसा छ। ४ अर्ब छ आर्थिक क्रियाकलाप ६६ खर्बको हुन्छ। ४ अर्बले पुगेको छ। त्यसमध्ये पनि ४ अर्बले खेलिरहेको छ। १२ सय पटक सार्वजनिक सरकारले किनेर प्लट गरेर किसानलाई दिन ठूला-ठूला कृषि फर्महरू डेरी पौल्ट्री सरकारले सहयोग गर्छ। आधुनिक किसिमको कृषि प्रणालीमा लानु पर्छ। अब वेरोजगारी बस्नु पर्दैन ५ जनाको एउटा परिवार हुन्छ। ४० लाख परिवार कृषि पूर्वाधार अर्गानिक उत्थानमा जान्छौं। यो काम किसान महासंघ गरिदिन्छन्। सरकारले बैंक ग्यारेन्टी गर्छ। सामूहिक नियम पैसा सक्रिय हुन्छ। हामीले जनताको निम्ति केही गरौं भन्ने बेला आउँछ। भीमदत्त पन्तको सपना नेपाली भूमि सामाजिकरण गर्ने हो। नेपालीले लगानी गर्न सकेनौ भनेर विदेशीले लगानी गर्छ। सबै मालिक हुनुपर्छ भन्ने बाटोमा अगाडी बढ्छौं। एउटा मालिक हुने पूँजीवाद, सबैको हो भने समाजवाद हो। यसमा भीमदत्त पन्त माथि अन्याय हुनु हुँदैन। न्याय पाउनु पर्छ।

wasted, can be preserved as tomato sauce and sold for three times the price.

©IFAD/Barbara Gravelli

Now they have the capacity for canning, beneficiaries in Faranah are sharing this knowledge with others. University students of agriculture are undergoing internships to observe and practice food transformation techniques with Mamah and her colleagues.

"Here I am having the opportunity to acquire valuable skills for my future", says Françoise Toffa Mansaré, 22 year-old who is among ten interns working with the Kankelen association. A fast-learner, she sees this internship as a constructive way to complement her undergraduate studies at the Higher Institute of Agronomy and Veterinary of Faranah. While combining classroom education with practical field exercises, Françoise looks forward to new experiences "anywhere in the world" after graduating next year.

Training for trading

One can be very good in farming or canning but unskilled to market products, and this barrier can make a considerable difference for a household income as well as for consumers who might not be aware of what goods are available to buy. To fill this gap IFAD has provided marketing guidance to farmer associations across Guinea, fostering sustainable fair trade of agricultural products.

In Faranah, food processors of the Kankelen association have scaled up their sales and are being recognized by the local community, who regularly visits the storehouse where vegetables are canned. Consumers can just go in and purchase what they want, dealing directly with the artisans at the atelier.

As the word of mouth spreads fast, the business has expanded, and their cans and jars are also available in local fairs in the region. "We are proud to see our products out in the market", says Umu Camara, president of the Kankelen association, herself an avid producer and merchandiser.

IFAD's investments in Guinea also benefit the retailing sector, for which young rural entrepreneurs have received financial support to establish their own businesses. Aissatou Lamarana Bah is a 25 year-old undergraduate student who opened a small shop in Faranah that sells seeds and fertilizers thanks to an IFAD loan. She regularly pays it back and within seven months will have paid it off.

As well as studying, Aissatou has received training on trade and merchandising. Her business is doing quite well and she started to make a profit in the first three months, becoming known for pioneering the only shop of its kind in Upper Guinea. "I have customers coming from many places in Faranah and elsewhere, even from Sierra Leone", says this visionary female entrepreneur, who plans to expand her activities and diversify the products available in the shelves.

Count :

Moreover, fuel is highly subsidized, which creates a strong disincentive at farmer level to use water and energy efficiently. But changing this situation through strategies like water tariffs and reduced fuel subsidies without the simultaneous development of a reliable social safety net could push millions into poverty and drastically affect the stability of the country. Projects like STAR are thus constrained to work mostly with "the carrot", a very expensive approach.

Beyond specific challenges that vary according to context, lies a fundamental limitation of CSA that has to be acknowledged: it is a "supply-side" approach. The food system currently generates about one third of all global greenhouse gases, and meat production alone accounts for half of that climate impact. Food commodity markets are increasingly globalized and integrated. Most growth in market demand globally is for increased amounts of meat, dairy and more convenience through transformed products that contain high amounts of palm oil, salt, sugar and animal protein that travel thousands of miles back and forth between points of production, transformation and consumption, further increasing the carbon footprint of the food system. What's more, that dietary transition is associated with increasing rates of obesity and diabetes, thus contributing to the "double burden" faced by numerous emerging countries, including Egypt, where under-nutrition coexists with excessive and unhealthy eating.

Climate-smart agriculture is the cornerstone of IFAD's efforts to boost the resilience and adaptive capacity of smallholder farmers. But, in Egypt and elsewhere, this cornerstone deserves a solid foundation. The foundation of a resilient food system is a sustainable and healthy diet. No agricultural system can be climate-smart enough to feed the world with a climate-crazy diet.

Read more about IFAD and Egypt and climate and environment

Improving the food value chain through women empowerment

From farm to market: improving the food value chain through women empowerment in Guinea
27 June 2019

Saran Condé is a 30-year-old smallholder farmer in Guinea's Faranah region. She has improved her farming skills and increased her productivity since joining, early this year, an IFAD supported community garden in Salya village, where she found much better conditions to grow crops and the opportunity to learn from agricultural experts.

Thanks to IFAD's support, Saran now counts on adequate fertilization, organized row planting, stronger fences to divert animal intrusions and increased access to water provided by a solar-powered system. She grows peppers, aubergines and lettuces, making higher incomes to improve her family's livelihoods. There is also a very good work-life balance in her new routine. While her three older children attend school, the two-year-old spends the day in the garden with other farmers' children where they can play freely.

Working in Salya has been a great source of motivation for Saran, who became widow five months ago. She has received support from her colleagues from producers' association, Kankelen. It has 450 members, of which 350 are women, who work in three gardens. "There is a lot of solidarity here," she says, acknowledging how much women farmers have in common and help each other.

Established in 2018, the Salya garden is among 20 gardens benefitting from the IFAD-supported PNAAFA-LGF programme. Provision of equipment, technologies and training are helping to transform the lives of smallholder farmers with impact on the food value chain across Guinea. Farmers enjoy the opportunity to work, learn, share and socialize together.

Provision of equipment, technologies and training are helping to transform the lives of smallholder farmers with impact on the food value chain across Guinea. Farmers enjoy the opportunity to work, learn, share and socialize together.

The gardens count on farmer field schools (FFS) through which technical counselors give regular training sessions on agricultural techniques, business skills and group association.

Transformation towards zero waste

Nobody likes food losses and waste, especially farmers when vegetables go rotten and they lose revenue. To avoid that and make crops more profitable for smallholders, PNAAFA-LGF has engaged beneficiaries in food transformation activities, delivering training sessions on canning to 204 farmers – of which 173 are women – contributing to preserve vegetables for longer.

Mamah Samoura is among 45 farmers of the Kankelen association who have attended such training in Faranah. Thanks to the sessions, she has developed new skills and now she not only grows vegetables, but also processes 25 types of crops produced by herself and her partners, such as tomatoes, peppers, onions and eggplants. "Vegetables that before were rotten in few days or weeks can now last for even six months inside glass jars like this", says Mamah while pointing to a tomato sauce jar.

Food transformation can drastically reduce the waste of fresh ingredients as well as diversifies food use and consumption over year-round instead of just seasonally. It likewise strengthens smallholders' finances given the added value and time-efficiency of the process. For instance, roughly two kilos of tomatoes, that would otherwise be

ओखर खेती प्रविधि

✍धनबहादुर मगर

ओखरलाई अङ्ग्रेजीमा Walnut भनिन्छ भने वास्तविक नाम Juglans rejia हो। यो Juglandaceae परपरिवारमा पर्छ।

ओखर बिरुवाको कलमी कसरी र कहिले गर्ने भन्ने विषयमा धेरै कृषकहरूलाई जानकारी नभएकाले यहाँ केही प्रविधि जानकारी गराउने

प्रयास गरिएको छ। ओखर बिरुवा कलमी गर्नु पहिले नेपाली हाडे ओखरको बीउ संकलन गर्नु अति जरुरी छ। नेपाली ओखर र संकलन भइसके पछि विचार पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरू :- नेपाली हाडे ओखर राम्रो र पोटिलो भएको हुनु पर्दछ। जसमा राम्रो उम्रे, पछि त्यो छान्ने समय धेरै नलागोस् भन्नको लागि एउटा टिन वा बाल्टिनमा पानी नभरिने गरी हाल्ने र त्यसपछि ओखरको बीउ सबै टिनमा हाल्नु पर्दछ। वजन तथा उम्रने शक्ति बढी भएको सबै बीउ तल जान्छन् भने वजन कम भएको सबै माथि पानीमा उत्रिन्छन्। बीउ तल जान्छन् भने वजन कम भएको सबै माथि पानीमा उत्रिन्छन्। माथि उत्रिएको बीउ तल थिग्रेको राम्रो वजन भएको बीउलाई अलग राखी माथि उत्रिएको बीउ फालिदिनु या बालिदिनु पर्दछ। कारण, त्यो बीउ नउम्रने स्वतः सिद्ध हुन्छ। न त त्यो बीउ खानलाईनै उपयुक्त हुन्छ उक्त बीउलाई डेढ दुई महिनासम्म बीउ र एकपत्र बालुवा राखेर स्ट्राटिफाई गरिसकेपछि माघको दोस्रो जग्गा तयार गरि रोकिन्छ। यदि स्ट्राटिफाई गर्न समयमा नभएमा उक्त बीउलाई ७२ घण्टासम्म पानीमा राखी त्यसपछि रोपेमा राम्रोसँग उम्रिन्छ। एक बीऊबाट ओबी ४ ईन्च फरक र एक लाइनबाट अर्को लाइन बीचको फरक साँढे एकफुट राखी रोप्नु पर्दछ।

यसले गर्दा पनि कलमी गर्न सजिलो होस् भन्नका लागि विचार पुऱ्याएर रोप्नु जरुरी देखिन्छ। ओखरको बोक्रा साह्रैनै काम लाग्ने कुरा थाहा नभई त्यत्तिकै नोक्सानी भईराखेको छ। यसको बोक्र कालो रङ्ग बनाउन साह्रै उपयुक्त हुन्छ।

कलमी गर्ने समय :

वजन तथा उम्रने शक्ति बढी भएको सबै बीउ तल जान्छन् भने वजन कम भएको सबै माथि पानीमा उत्रिन्छन्। बीउ तल जान्छन् भने वजन कम भएको सबै माथि पानीमा उत्रिन्छन्। माथि उत्रिएको बीउ तल थिग्रेको राम्रो वजन भएको बीउलाई अलग राखी माथि उत्रिएको बीउ फालिदिनु या बालिदिनु पर्दछ।

जब नेपाली ओखर रोपेको अर्को वर्ष कलमी गर्न तयार हुन्छ। त्यो रुटस्टक बिरुवा पेन्सिल साइजको हुनु जरुरी छ। ओखरको रुटबिरुवा उखेली कलमी गर्दा कुनै हालतमा पनि सफल हुँदैन कारण, ओखरको बिरुवामा काठको भित्र खोक्रो पनि हुने र बोक्रो पनि पातलो हुने हुँदा चाँडो बोट सुक्ने सम्भावना भएबाटनै उखेलेर कलमी गर्दा सफल नभएको पाइएको छ। ओखरको बिरुवालाई फागुनको चौथौं हप्तादेखि चैत्रको तेस्रो हप्तादेखि कलमी गर्नु पर्दछ। साइड, टङ कारण ओखर बिरुवामा काठको भित्र खोक्रो पनि हुने नभएको पाइएको छ। ओखरको बिरुवालाई फागुन चौथौं हप्तादेखि चैतको तेस्रो हप्तासम्म कलमी गर्नु पर्दछ। साइड, टङ्ग ग्राफि्टङ्ग प्याज वडिङ्ग र चिपको बडिङ्ग तारिकाबाट पनि कलमी गरिन्छ। यसरी कलमी गर्नुको लागि उन्नत जातको ओखरका हाँगाहरू फागुनको चौथौं हप्तामा आफूलाई चाहिने जति साइजको साइनस्टिक झिकी मैनवत्ती पगाली त्यसमा चोपी फ्रिजमा राख्ने, यो गर्न नसकेको खण्डमा बालुवाभित्र राखी स्टोर गरी राख्न जरुरी छ।

Patch Budding यो तरिकाले ओखरमा कलमी गर्न सकिन्छ।

यो तरिकाबाट कलमी गरेपछि बैशाखको चौथौं हप्तासम्म कमी गरेको हाँगा पलाउन शुरु गर्दछ। त्यो कलमी गरेको हाँगामा ३-४ इन्चको फरक पारी लट्ठी गाडिदिनाले कलमी बिरुवा हल्लिन पाउँदैन साथै बिरुवा पनि सोझो हुन्छ। हावाबाट पनि ढल्ने सम्भावना कम हुन्छ र गोडमेल गर्दा कलमी गरेको बिरुवाको फेद हावाबाट पनि ढल्ने सम्भावना कम हुन्छ र गोडमेल गर्दा कलमी गरेको बिरुवाको फेदबाट नेपाली हाडे ओखरका हाँगा (सकरहरू) निस्कनासाथ हटाउनु अत्यन्त जरुरी छ। कारण, तलका बेजातका हाँगाहरू बढेर गएमा कलमी गरेको बिरुवा बढ्न नसक्ने साथै कलमी गरेको बिरुवाले चाहिने खाद्यतत्व खान नपाउने र बेजातको हाँगाहरू बढेर गएपनि कलमी बिरुवा सुकेर जान्छ। त्यसकारण गलतबाटोबाट आएका हाँगाहरू तुरुन्त झिक्नु जरुरी छ। त्यसैले प्रत्येक दिन नर्सरीमा हेरचाह गर्नु जरुरी छ।

ओखरको खेती :

ओखर बिरुवालाई समुद्री सतहदेखि १५००-२८०० मिटर भएको क्षेत्र अति उपयुक्त देखिन्छ। यसलाई अग्लो पहाडी क्षेत्रनै उपयुक्त हुन्छ। हिउँ प्रशस्त पर्ने ज्यादा गर्मी नहुने लेकाली ठाउँमा ओखरको खेती राम्रो हुन्छ। ओखर शीतोष्ण जलवायूमा लगाउन सकिन्छ।

माटोको छनौट :

ओखरका लागि दोमट माटो उपयुक्त हुन्छ। यस्तो माटोमा बिरुवाको जरा भित्री सतहसम्म जान सक्ने हुन्छ र बिरुवा बगैंचामा रोपेको खण्डमा पानीको निकास हुन जरुरी छ। पानीको निकास नभई बिरुवामा पानी जमे जरा कुहिएर बोट पहेँलो हुन्छ। त्यसकारण पानीको निकास बनाउन जरुरी छ।

पानीको निकास :

बिरुवा रोप्ने कृषकले बिरुवा रोप्नु अगावै चारैतर्फ कुलो बनाएर पानी जाने निकास बनाउनु आवश्यक छ।

जमिनको मोहडा :

बिरुवा रोप्ने कृषकहरूले दक्षिण र पश्चिम मोहडाको जग्गामा बिरुवा रोपेको खण्डमा, पानी दिएमा पनि, चाँडैनै सुख्खा हुन्छ। त्यसैले पानीको धेरै आवश्यक हुन्छ। बिरुवा दक्षिण

बोटलाई समेत बिगार्ने बिरुवा रोप्ने कृषकहरूले दक्षिण र पश्चिम मोहडाको जग्गामा बिरुवा रोपको खण्डमा, पानी दिएको पनि चाँडैनै सुख्खा हुन्छ। त्यसैले पानीको धेरै आवश्यक हुन्छ। बिरुवा रोप्दा उत्तर र पूर्वक फर्केको जग्गा राम्रो हुन्छ। जसबाट पानीको बढी आवश्यकता नपर्ने माटो पनि पखालेर लैजान नसक्ने हुन्छ। दक्षिण मोहडामा जग्गामा माटो पातलो हुने, पानी पर्‍यो भने पखालेर लैजाने सम्भावना हुने हुँदा बोटलाई समेत बिगार्ने भएबाट उत्तर र पूर्वपट्टीको जग्गामा बिरुवाले रोपेमा बढी फाइदा हुन्छ। परेको ठूलो चाक्लो जग्गामा बगैँचा लगाउनु बढी फाइदाजनक हुन्छ। यदिसम्म परेको ठूलो चाक्लो जग्गामा बगैँचामा लगाउन नसक्ने भएमा ओखरका लागि भिरालो जग्गा पनि बगैँचाको लागि उपयुक्त हुन्छ। तर यस्तो जग्गामा बगैँचा लगाएमा बिरुवा काँटछाँट गर्न, मल हाल्नु, फल टिप्न, असजिलो हुन्छ।

ओखर जात :

ओखर थिनशेल्ड सबभन्दा राम्रो जात हो। यो लाम्चिलो र गोलाकार ओखर भदौ असोजसम्म टिप्नु पर्दछ। ओखर टिप्ने बेला भएपछि बोक्रा पट्ट फुट्छ। त्यो समयमा ओखर टिप्न नसकेको खण्डमा फोरेर नोक्सानी हुने भएबाटनै माथि उल्लेख भएको समयमा टिपेमा उपयुक्त हुन्छ। ओखर रोप्नु भन्दा पहिले खाडल तयार गर्नु पर्छ। जुनसुकै बिरुवा रोप्नुभन्दा पहिले जग्गा रेखाङ्कन गर्न अति आवश्यक पर्दछ। बिरुवाको जात अनुसार फरक-फरक दूरीमा खाडल खन्नु पर्दछ। ओखर बिरुवालाई एक बोटबाट अर्को बोट ३२० फुटको र एक लाइनबाट अर्को लाइनको दूरी २० फुटको हुनु पर्दछ। बिरुवा रोप्नु भन्दा पहिले एक बोटबाट अर्को बोट २० फुटको र एक लाइनबाट अर्को लाइनको दूरी २० फुटको हुनु पर्दछ। बिरुवा रोप्नु भन्दा पहिलो लेआउट गरि सकेपछि चिन्नुमा लट्ठीको चिनो दिनु अति जरुरी छ। त्यसपछि चिनो राखेको स्थानमा खाडल खन्न शुरु गर्नु पर्दछ। खाडल ३ फुट गहिराई ३ फुट गोलाकार गरी खन्नु पर्दछ। यसरी तयार गरेको खाडलमा ३० गरी खन्नु पर्दछ। यसरी तयार गरेको खाडलमा ३०-४० के.जी. पाकेको गोबर मल राखी माटो र मल मिलाई कलमी गरिराख्ने भएकाले हुनाले जमिनबाट माथि उल्लेख भएको कलमी चिन्न देखिने गरी सारिन्छ। बिरुवा सारेको १०-१२ दिनसम्म प्रत्येक दिन पानी दिन अति जरुरी छ। त्यसपछि हप्तामा ४ पटक त्यसपछि हप्ताको ३ पटक पानी दिन भुल्नु हुँदैन। जबसम्म पानी दिन आवश्यक पर्दैन बिरुवा सारेको ६ देखि ८ को फरकमा थाक्रो (लट्ठी) गाड्नु पर्दछ। बिरुवा र लट्ठी गाड्नु पर्दछ। बिरुवाले र लट्ठी सुतलीले बाध्नु आवश्यक पर्दछ। यसरी सारेको बिरुवा हावाबाट हल्लिन पाउँदैन। बिरुवा पनि सोझो हुनुका साथै चाँडै बोट सर्छ। जसबाट आवश्यकता अनुसार हाँगाहरू सोझो हुनुका साथै चाँडै बोट सर्छ जसबाट आवश्यकता अनुसार हाँगाहरू राख्न सजिलो हुने हुनाले बिरुवालाई सानैदेखि काँटछाँट गरेमा राख्न सजिलो हुने हुनाले बिरुवालाई सानैदेखि काँटछाँट गरेर यसरी सारेको बिरुवालाई हावाबाट हल्लिन पाउँदैन तथा बिरुवा पनि राख्न सजिलो हुने हुनाले विरुवालाई सानैदेखि काँटछाँट गरेमा आफूले चाहेको आकार लिन सक्ने भएकालेनै यो माथि उल्लेख भएन यो माथि उल्लेख भए अनुसार बिरुवा सार्न उपयुक्त देखिन्छ।

बिरुवा रोप्ने तरिका :

ओखरको बिरुवा वर्गाकार ढङ्गबाट लगाउन सकिन्छ। यो तरिकाबाट बिरुवा सारेमा १ हेक्टरमा २६० बोट लगाउन सकिन्छ। इत्यादि पाखामा रोपेको कन्टुर तीरबाट रोप्न मनासिव देखिन्छ। यो तरिकाबाट बिरुवा रोमेको एक बोटबाट अर्को बोट बीचको दूरी बराबर हुन्छ। तरिकाबाट रोपेको बिरुवा जताबाट पनि सोझो देखिन्छ। साथै बिचमा बाह्रै महिना वर्षे र हिउँदे तरकारी बेर्ना सारिन्छ। जस्तै काउली, बन्दा ब्रोकाउली, गोलभेँडा प्याज र अन्य तरकारीमा भटमास, मुला सलगम, चम्सुर रायो लगाई बाली दिन सकिने र दुबै बालीमा बढी ध्यान पुग्ने भएकाले यो तरिकाले बगैँचा लगाएको खण्डमा कृषकहरूलाई धेरै फाइदा हुनुको साथै तीनचार वर्षसम्म फल आम्दानी नभएसम्म माथि उल्लेख गरे अनुसार तरकारी खेती गरेमा जग्गाबाट हुने आम्दानीबाट कृषकलाई आर्थिक लाभ हने देखिन्छ। यो माथि उल्लेख भए अनुसारको बगैँचा स्थापना गरेमा दोहोरो बाली लिन सक्नुका साथै फल उत्पादन नभएसम्म अन्य बाली लगाई आम्दानी गर्न सकिने, बिरुवाहरूका हाँगाहरूमा घाम पुग्न सक्ने वातावरण समेत स्वच्छ हुने र बाढी पहिरोबाट बचाउन हुने देखिन्छ।

बिरुवामा काँटछाँट :

बिरुवा रोपेको अर्को वर्षदेखि काँटछाँट गर्न अति जरुरी छ। यो काँटछाँट गर्ने काम पुसदेखि माघ महिनासम्म गरिसक्नु पर्दछ। सबै पतझड जातका बिरुवाहरूमा माथिको उल्लेख भएको समयमा काँटछाँट गर्नु पर्दछ। बिरुवा सारेको अर्को वर्षमा उक्त बिरुवाको मुख्य हाँगा जमिनबाट ४ फुट अग्लो भएपछि माथिको टुप्पा काटिदिनाले अर्को मुना आउँछ। त्यसमा पनि बिरुवा सारेको अर्को वर्षमा उक्त बिरुवाको मुख्य हाँगा जमिनबाट ४ फुट अग्लो भएपछि माथिको टुप्पा काटिदिनाले अर्को मुना आउँछ। त्यसमा पनि आफूलाई आवश्यकता अनुसार हाँगामा राख्न सकिन्छ। चारवटा हाँगा राखेको खण्डमा बोटको आकार पनि गोलाकार हुने, बिरुवालाई चाहिने हावा, घामपानी हाँगाहरूमा जाने भएकाले काँटछाँट गर्दा हाँगाहरू झ्यामिने सम्भावना नहुने र फलको साइज पनि राम्रो हुने फलटिप्न पनि सजिलो हुने साथै बोटको आकार राम्रो देखिन्छ।

मल राख्ने तरिका :

बिरुवाको लागि नाइट्रोजन, फस्फोरस र पोटास मलको आवश्यकता पर्दछ। फलदिने बिरुवालाई सुपर फस्फेट २०० ग्राम, पोटास २०० ग्रामका दरले प्रत्येक बोटमा राख्न आवश्यक पर्दछ। यी माथि उल्लिखित मल राख्नु भन्दा पहिलो बाटेमा राख्न आवश्यक पर्दछ। यी माथि उल्लिखित मल राख्नु भन्दा पहिलो बोटको वरिपरि ६ गहिरो कुलेसो खन्नु आवश्यक पर्दछ। यसरी बनाएको कुलेसोमा पाकेको गोबर मल ४०-५० के.जी.का दरले हामीले त्यसमाथि एनपिके राखी माटोले पुर्नु पर्दछ। बोटको वरिपरि गोडमेल गरिसकेपछि प्रत्येक बोटमा ८-१० लि वा त्यो भन्दा बढी पानी हालेमा अरु राम्रो हुन्छ। यसरी मल राखेका बोटहरू राम्रो हुने र फलको आकार ठूलो हुने तथा प्रत्येक साल फल बढी उत्पादन भई आयस्रोतमा वृद्धि हुन्छ। बिरुवामा पुसदेखि माघसम्म मल हाल्नु पर्दछ। यदि असारदेखि साउनमा मल हाल्न नसकेको खण्डमा बोटको वरिपरिको माटो पल्टाईदिएमा घाँसहरू कुहिएर प्राङ्गारिक मल उपलब्ध हुन्छ। त्यसैले गर्दा माटो खुकुलो भई बिरुवाले पाउने तत्वहरू पाई बोटहरू राम्रो देखिन्छ।

कीरा र रोग :

नर्सरी र रोपेको बोटमा San Jose Scale कीराले आक्रमण गर्ने भएकाले वर्षको २ पटक नुभान, डिमोक्रोन, धनवान यी मध्ये एक विदाई १ लिटर पानीमा २ मिलि राखी छर्नाले नियन्त्रण हुन्छ। फेदमा प्वाल पार्ने गवारोलाई तारले घोची, पात खाने लार्भा कीरालाई माथि उल्लेख भएको विषादी छर्नाले नियन्त्रण हुन्छ। पातमा थोप्ले रोगलाई डाइथेन एम ४५ या पोलिराम ४ ग्राम विषादी १ लिटर पानी डाइथेन २ ग्राम, पोलिराम ४ ग्राम, १ लिटर पानी राखी स्प्रे गरेर नियन्त्रण हुन्छन् जरा कुहिने रोगलाई पानीको निकासको व्यवस्था गर्नु पर्छ।

स्रोत : नेपालमा फलफूल खेती र कलमी गर्ने प्रविधि वासुदेव कर्माचार्य गुगल साइट :

१. फ.वि.नि २०६३-०६४ को वार्षिक प्रगती विवरण फलफूल विकास निर्देशनालय, कीर्तिपुर

२. सिजापति, गङ्गाविक्रम २०१८, उद्यान पुस्तक।

३) कृषि सूचना तथा सञ्चर केन्द्र, २०६३-०६४ कृषि डायरी र पर्चा, कृषि सूचना तथा सञ्चार केन्द्र हरिहर भवन, पुल्चोक, ललितपुर तथा सञ्चार केन्द्र, हरिहरभवन पुलचोक, ललितपुर

४) राष्ट्रय योजना आयोग २०५५-५९ नवौं र दशौं योजना, सिंहदरबार, काठमाडौं

५. खा.अ.शा. २०३८ खाद्य अनुसन्धान शाखा, बबरमहल, काठमाडौं

६) Fundamentals of Horticlture Published Tata Mc Graw-Hill Publishing Company Limited 1979 New Delhi.

Indonesia to nutrition-focused production strategies and even specific National Action Plans on Zero Hunger, as Thailand and Nepal have done with the support of FAO. Many countries in the Asia and Pacific region are also pursuing ways to incorporate neglected and underutilized species such as millets, sorghums, pulses and yams - so-called "future smart food" - as part of their food strategies. Kadiresan pointed out that FAO is collaborating in this area with the International Crops Research Institute for the Semi-Arid Tropics (ICRISAT) and is now "looking to partner with international financial institutions for higher impact investments."

Mahendra Reddy, Fiji's Minister for Agriculture, Waterways and Environments, who spoke at the event, emphasized the importance of improving school nutrition in a country where 63 percent of people over the age of 17 are obese and non-communicable diseases are the cause of four of every five deaths.

He said domestic consumption of traditional roots and tubers has been falling for several decades, mainly due to urbanization and the fact that imported foods are cheaper and seen as more convenient to those in urban areas.

Another speaker, Ram Kumari Chaudhari, Nepal's State Minister for Agriculture and Livestock Development, said technology and innovation have offered "good and needed" opportunities for food and agriculture systems, although "we need to consider how these things can actually benefit smallholders and those in remote areas," she said.

In general, action on multiple accelerators, including political will, gender equality, innovation, better data, the private sector and partnerships are "pre-requisites for achieving measurable progress against hunger and malnutrition," Kadiresan concluded.

16th National Rice Day

16th National Rice Day Celebrated

The 16th National Rice Day observed with the Slogan "Technology and Mechanization on Rice Farming, Demote Rice Import" by Nepal Agricultural Research Council (NARC) in the premises of Agronomy Division, Khumaltar Lalitpur on 30 June 2019 (15 Asadh 2076). The function was chaired by Dr Ram Chandra Adhikari, Planning Director of NARC. The chief guest of the program was Honorable Member National Planning Commission Dr. Dil Bahadur Gurung. The other Guests at the event were Dr. Yubak Dhoj GC Secretary of Ministry Agriculture, and Livestock Development, IRRI Nepal Representative Dr. KD Joshi and former Executive Director of NARC Dr. Bhareatendu Mishra. Similarly, Deputy Director General of DOA, Dr. Rebati Raman Paudel, Directors from NARC, Directors NARI and NASRI, Senior Scientists, Scientists and other staff of NARC, Farmers and Journalists were also present in the functions.

The program was inaugurated by Dr. Gurung by reading the banner of 16th Rice Day and highlighted the importance of rice in Nepal and its significance in Nepalese economy and future program to increase rice production in his chief guest remarks. The contribution of rice in national economy and its cultural, social and political importance was highlighted by the speakers during the program. They also emphasized different step to implement to improve the productivity of rice in the country. All participants visited the field and observe the transplanting rice by rice transplanter. Chief guest Dr. Gurung , special guest Dr. GC and other guest and participants transplanted rice seedling with great fun.

कृषि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रकाशन प्रा.लि द्वारा krishijournal.com.np

ONLINE पत्रिका पढ्न नभुल्नु होला

ईमेल : krishijournal@yahoo.com

Reach Zero Hunger in Asia

Clearing the road ahead to reach Zero Hunger in Asia and the Pacific FAO Conference side event explores obstacles such as urbanization, inequality, obesity and natural disasters

A street scene in Nepal.

25 June 2019, Rome - Progress towards the Sustainable Development Goal of Zero Hunger has slowed in Asia and the Pacific, despite strong economic advances, and highlighting the need for concerted policy actions to tackle the increasingly complex nature of challenges ahead, representatives of FAO Member Countries heard during an event on the sidelines of the 41st Session of the FAO Conference.

"Asia has always been the biggest region for FAO, in terms of people and land and the number of malnourished people," said FAO Director-General José Graziano da Silva. "There have been large reductions in poverty and hunger in China, but unfortunately this progress has not been followed by all big countries."

He also warned that rising rates of obesity in Pacific Island states are linked to local people shifting from eating traditional healthy foods such as taro and local fruits and vegetables to instead consuming cheap imports such as chips and other artificial foods. Such malnutrition - obesity and hunger - were "two sides of the same coin," Graziano da Silva said.

"Various factors are at work to undermine the fight against hunger in Asia and the Pacific," said Kundhavi Kadiresan, FAO Assistant Director-General and the Regional Representative for Asia and the Pacific. She cited increasingly frequent natural disasters as well as unequal distribution of income - perhaps the most "stubborn problem of all" -

The side-event, "On the road to Zero Hunger in Asia and the Pacific," also presented an opportunity to examine some of the efforts being made in countries around the region that are resulting in both challenges and positive outcomes.

and the cumulative impact of stresses on the natural resource base, all of which tend to weigh on the most vulnerable and food insecure.

On the issue of obesity, and in addition to the Pacific Islands, Kadiresan noted it was occurring in all sub-regions, with a pronounced effect in urban centres. "Going forward, we will have to focus more on urban nutrition problems than we have in the past," she said.

Beyond doom and gloom

The side-event, "On the road to Zero Hunger in Asia and the Pacific," also presented an opportunity to examine some of the efforts being made in countries around the region that are resulting in both challenges and positive outcomes.

Bangladesh, India, Iran and Nepal have enshrined the right to food in their constitutions, Kadiresan noted, while Cambodia, Myanmar, the Philippines and Viet Nam have deployed shock-responsive social protection measures tied to food security to build resilience against disasters.

Kadiresan offered special thanks to the Director-General for being an "inspiration to us all", particularly for his initiative to appoint Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn of Thailand as UN FAO Special Goodwill Ambassador for Zero Hunger. The Princess's high level of visibility, work and advocacy has helped raise awareness in the Asia-Pacific region to work to eliminate hunger and improve nutrition.

Different directions along the same road to Zero Hunger

Indeed, approaches to defeating hunger and improving nutrition have varied across the region, ranging from the multi-sectoral coordination approach to food security Fiji has adopted, and the food system framework used in

अण्डा संचय तथा उपयुक्त भण्डारण

डा.देवराज अधिकारी

मानिसलाई अति आवश्यक पर्ने प्रोटिन, भिटामिन खनिज लवणहरूको आपूर्ति गर्न मुख्य स्रोत मध्ये अण्डा पनि प्रमुख हो । १९ औं शताब्दीतिर अण्डाको बोक्राबाट जिवाणुभित्र छिर्न सक्छ भन्ने धारणा थिएन । पछि अनुसन्धान र अध्ययनबाट जिवाणुहरू अण्डा भित्र पनि छिर्न सक्दछन् भन्ने तथ्या पत्ता लाग्यो । कुखुराले अण्डा पार्ने बित्तिकै शुरुमा गुँड खोरमा रहेको मलमुत्रसँग सम्पर्कमा आउँदछ । अण्डाको बोक्रामा पनि विभिन्न प्रकारका जीवाणुहरू रहेको हन्छ । तिनै जीवाणुहरू अण्डाभित्र पसेर अण्डा बिगार्ने गर्दछन् । यसबाहेक अन्य विभिन्न जीवाणुहरूले पनि अण्डालाई आक्रमण गर्दछन् । जीवाणुको प्रकृति अनुसार अण्डाको भित्री भागको रङ्गमा हरियो कालो ढुसी परे जस्तो आदि परिवर्तन देखिन्छ ।

कुखुराले भर्खरै मात्र पारेको अण्डालाई उच्च गुणस्तरको मानिन्छ । गुणस्तरीय अण्डा सफा स्वच्छ र बोक्रामा केही पनि नटासिएको राम्रो देखिने हुनुपर्दछ । बोक्राको गुणस्तर राम्रो या नराम्रो भन्ने कुरा कुखुरा पालन गर्ने फार्मको व्यवस्थापनमा भर पर्दछ । दानाको गुणस्तर खोरको व्यवस्थापन राम्रो छ भने अण्डा पनि राम्रो गुणस्तरको हुन्छ गुणस्तरको अण्डा उत्पादन गर्नका निम्नि निम्न कुराहरूमा ध्यान दिनु पर्दछ । :

१. दिनको ३-४ पटकसम्म खोरमा अण्डा संकलन गर्नु पर्दछ ।

२. खोरबाट अण्डा संकलन गरिसकेपछि तिनलाई अण्डा राख्ने कोठामा राख्नु पर्दछ । उक्त कोठाको तापक्रम करिब १५ डिग्री सेल्सियस र सापेक्षिक आर्द्रता ७०-८० प्रतिशत हुनुपर्दछ । यस्तो वातावरणमा अण्डा १२ घण्टासम्म राख्न सकिन्छ ।

३. अण्डालाई उचित तरिकाले 'एग ट्रे' मा राखी कार्टुन नाइल बाकस आदिमा प्याक गर्नु पर्दछ ।

४. यसरी प्याक गरिसकेपछि भरसक छिटो विभिन्न ठाउँमा बिक्री वितरण गर्ने प्रबन्ध मिलाउन पर्दछ । अण्डा उत्पादन र उपभोक्तासम्म पुग्ने समय सकभर कम गर्ने कोशिस गर्नु राम्रो हुन्छ ।

अण्डा समुचित तरिकाले भण्डारण गर्ने विषयमा जानकारी लिनुपुर्व अण्डा बारे निम्न वुँदा जान्नु जरुरी छ । :

१. अण्डाको बोक्रा सुख्खा भएमा अण्डाको बोक्रामा भएका प्वालहरू ठूला हुन्छ । जसले गर्दा ग्याँस र जीवाणुहरू सजिलै भित्र बाहिर गर्न सक्दछन् ।

२. अण्डा चिसो भएमा अण्डा भित्रको भाग पनि खुम्चिन्छ । र अण्डाभित्रको हावा रहने ठाउँ ठूलो हुन्छ ।

३. अण्डा पूरानो भएपछि सेतो भागमा रहेको पानीको मात्र पहेँलो भागमा जान्छ र जसले गर्दा अण्डाको पहेँलो भागलाई छोप्ने झिल्ली पुट्दछ ।

अण्डा भण्डारणका तरिकाहरू :

१ अण्डा सफा गर्ने :

पहिला पहिला अण्डालाई सुख्खा बनाई छोपेर सुख्खा राख्ने चलन थियो त्यसपछि गरम पानीमा सर्फ साबुन राखेर धुने चलन आयो । अण्डालाई ३-४ मिनेट भन्दा बढी समयसम्म गरम पानीमा डुबाएर राख्नु हुँदैन । धुने बित्तिकै अण्डालाई शुद्ध (सुख्खा) पानी हाल्नु पर्दछ । सबै अण्डा धुनु पर्दछ । यसरी धुँदा अण्डा आकर्षक पनि देखिने हुँदा धुनु राम्रो हो ।

२. तेलले उपचार गर्ने (Oil Treatment) **:**

थैरै समयको लागि अण्डा भण्डारण गर्नुछ भने तेल छर्कने गर्नुपर्दछ । अण्डा पारेकै केही घण्टाभित्र नै तेलमा डुबाउने वा स्प्रे गर्नु पर्दछ । तेल सफा गन्ध नआउने रङ्ग भएकाले र खान योग्य हुनु जरुरी छ । प्याक गर्नु भन्दा अगाडि भण्डारमा रहेको सफा तेल राम्रोसँग तर्काउनु पर्दछ । तेलको तापक्रम १५-३० डिगी सेल्सियस् हुनु पर्दछ । यसले अण्डामा रहेको छिद्र/प्वालहरूलाई बन्द गर्दछ । यो विधिबाट उपचारत अण्डा कम्तिमा ७ दिनसम्म भण्डारण गर्न सकिन्छ ।

३. शीत भण्डारण (Cold Storage) :

यो विधिबाट अण्डालाई लामो समयसम्म भण्डारण गर्न सकिन्छ । शीत भण्डारणमा शून्य डिग्री सेल्सियस् तापक्रम र ८०-८५ प्रतिशत सापेक्षिक आद्रता हुनु पर्दछ अण्डामा अन्य खाद्य वस्तु गन्ध वस्तुका गन्ध सर्ने हुँदा एउटै स्टोरमा अण्डाका साथ प्याज, लसुन र अन्य कडा गन्ध आउने वस्तु राख्नु हुँदैन । शीत भण्डारणमा ६ महिनासम्म अण्डा राख्न सकिन्छ यदि तेलमा डुबाएर शीत भण्डारणमा राखिएको छ भने ८ महिनासम्म पनि सुरक्षित साथ राख्न सकिन्छ ।

४. थर्मोस्टेविलाइजेसन (Tehemostabilisation) :

यस विधि अुनसार अण्डालाई ५५ डिग्री सेल्सियस् तापक्रम भएको तेलको भाडाको १५ मिनेट वा ८५ डिग्री सेल्सियस् भएको तेलको भाँडामा १० मिनेट डुबाउनु पर्दछ । यसरी उपचारित अण्डाको बोक्राको भित्री भाग र सेतो भागको बिचमा एल्वुमिनको तह बन्दछ । जसले हावा र आद्रता अण्डाको भित्र र बाहिर जान बन्द गरिदिन्छ । साथै अण्डाको बोक्राको प्वालहरू तेलले गर्दा बन्द हुनुका साथै जीवाणुहरू समेत नष्ट हुन्छन् ।

५. तरल पदार्थमा डुबाउने :

गाउँघरमा अण्डा भण्डारण गर्न तरल पदार्थमा डुबाउने गरिन्छ । यो पनि २ तरिकाबाट गर्न सकिन्छ । :

क) चुन पानीमा डुबाएर

ख) सेडिएम सिलिकेटमा डुबाएर

क) चुन पानीमा डुबाएर :

यस विधि अनुसार १ लिटर उम्लिरहेको पानीमा १ केजी चुन मिलाउने र त्यसलाई सेलाउन दिने सेलाई सकेपछि त्यसमा ५ लिटर पानी र २५० ग्राम खाने नून पनि मिसाउने । यसरी तयार पारिएको घोललाई सफा कपडाले छान्ने र एउटा भाँडोमा अण्डाहरू १ रातसम्म रहन दिने र भोली पल्ट भित्री कोठामा सुख्खा हुन दिने । यसो गर्नाले अण्डाको बाहिरी बोक्रामा क्याल्सियम कोर्वोनेट जम्नगई अण्डाको बोक्रामा रहेको छिद्र वा प्वालहरू बन्द हुन्छ । यसरी उपचारित अण्डालाई सामन्य कोठाको तामक्रममा पनि महिनौं दिनसम्म भण्डारण गरी राख्न सकिन्छ ।

ख) सोडियम सिलिकेटमा डुबाएर :

यस विधिमा १ भाग सोडियम सिलिकेट १० भाग पानीमा मिसाई घोल बनाउनु पर्दछ । उक्त घोलमा अण्डाहरू राखेर एक रातभरी डुबाउनु पर्दछ । यसो गर्नाले अण्डाको बोक्रामा सिलिका जम्न गई प्वालहरू बन्द हुन्छन् र सुरक्षित साथ लामो समयसम्म अण्डा भण्डारण गर्न सकिन्छ ।

कुखुरापालक कृषक दाजुभाई तथा दिदीबहिनीहरूले उपरोक्त विधिहरू मध्ये आफुलाई उपयुक्त हुने विधि अपनाई अण्डालाई सुरक्षित साथ भण्डारण गर्नु पर्दछ ।

लेखक : पशु चिकित्सक, पशु स्वास्थ्य निर्देशनालय त्रिपुरेश्वर काठमाडौंका हुनुहुन्छ ।

बर्ड फ्लुको रोकथाम तथा नियन्त्रणमा नेपाल सरकारको प्रयास

◆ नेपाल सरकारले रोग फैलिएको देशहरूबाट रोग सर्ने वा सार्ने पंक्षी तथा पंक्षी जन्य पदार्थहरूको आयतमा प्रतिवन्ध लगाएकोछ ।

◆ अवैध आयत नियन्त्रणको लागि सम्पूर्ण पशु क्वारेन्टाइन कार्यालय तथा चेकपोष्टहरूलाई सतर्क अवस्थामा राखिएको छ । पशु तथा स्वास्थ्य सेवाका निकायहरू जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सुरक्षा निकाय, भन्सार, स्थानीय निकाय र तथा व्यवसायिहरूको समन्वयत्मक प्रयासमा अवैध आयत नियन्त्रण गर्न सोको रिपोर्ट र भित्रिएको भेटिएमा तत्काल नष्ट गर्ने कार्य जारीछ ।

◆ पोल्ट्रीको आन्तरिक ओसार प्रसार व्यवस्थापन गर्न अनिवार्य रुपले निरोगिताको प्रमाणपत्र र स्रोत खुलेको अधिकारिक विवरण हुनुपर्ने व्यवस्था गरिएकोछ ।

◆ कुनै क्षेत्रमा रोग देखा परेमा यथासक्य चाँडो पहिचान गर्न पशु सेवाका संरचनाहरूलाई परिचालन गरिएकोछ । यसका लागि रोगको नियमित निगरानी सर्भिलेन्स, नमूना संकलन तथा परिक्षण कार्य निरन्तर रुपमा सञ्चालन भइरहेकोछ ।

कुनै क्षेत्रमा रोग देखा परेमा यथासक्य चाँडो पहिचान गर्न पशु सेवाका संरचनाहरूलाई परिचालन गरिएकोछ । यसका लागि रोगको नियमित निगरानी सर्भिलेन्स, नमूना संकलन तथा परिक्षण कार्य निरन्तर रुपमा सञ्चालन भइरहेकोछ

◆ पशुपंक्षीमा रोग निदानका लागि केन्द्रीय पशु रोग निदान प्रयोगशाला, राष्ट्रिय पंक्षी रोग निदान प्रयोगशाला तथा क्षेत्रीय पशुरोग निदान प्रयोगशालाहरूमा र मानवमा रोग निदानको लागि राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला मार्फत हुने व्यवस्था मिलाइएकोछ ।

◆ पंक्षीहरूमा अस्वाभाविक विरामी र मृत्यु भएको देखिएमा सम्बन्धित पशु सेवाका अधिकारी निकायमा खबर गर्ने विषय पोल्ट्री व्यवसायी तथा कृषक साथै सर्वसाधारणलाई सार्वजनिक संचार माध्यम र जनतेतना कार्यक्रमहरू मार्फत जागरुक बनाउने काम गरिएकोछ ।

◆ मानवमा रोगको तथ्य सूचना संप्रेषणको व्यवस्था गरेकोछ । देशको ग्रामीण भेकमा रोगको निगरानी र रिपोटिङ्ग गर्न सहभागितात्मक रोग निगरानी इकाईहरू गठन गरिएकोछ ।

◆ देशका विभिन्न जिल्लाहरूलाई उच्च जोखिम, मध्य जोखिम, न्यून जोखिम क्षेत्रका रुपमा वर्गीकरण गरी सो वमोजिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएका छन् ।

◆ बढी संवेदनशील क्षेत्र जस्तै पंक्षी पालनको संलग्नता भएको क्षेत्र, सीमा क्षेत्रका नाकाहरू, हाटबजार, कुखुरा तथा मासु बजार, सिमसार क्षेत्रहरूमा बढी निगरानी र सतर्कता अपनाइएकोछ ।

◆ बर्डफ्लुसँग मिल्दोजुल्दा लक्षण पंक्षीका अन्य रोगमा पनि हुने भएतापनि कुनै क्षेत्रमा पंक्षीको मृत्यु हुने र जनमानसमा भ्रम र त्रास फैलन सक्ने अवस्था देखिएमा तुरुन्त त्यसलाई केन्द्रीय, क्षेत्रीय र स्थानीय तहबाट समन्वयत्मक रुपमा तुरुन्त उच्च सरोकार राखी भ्रम निवारण गरिएकोछ ।

◆ रोग भित्रन सक्ने र त्यसलाई तुरुन्त नियन्त्रणमा लिनको लागि रोग नियन्त्रण र क्षतिपूर्ति कार्यविधि (SOP) तयार गरिएकोछ साथै आवश्यक स्रोत, साधन र जनशक्ति व्यस्थापनको योजना तयार गरी पुर्व तयारीको अवस्थामा सम्बन्धित निकाय रहेकोछ ।

◆ रोग देशभित्र भित्रन नदिन र भित्रेको खण्डमा अन्यत्र सार्न नदिन पोल्ट्री व्यवसायीहरूले अपनाउनु पर्ने जैविक सूचनाका उपायहरू बारे जोड दिइएको छ । ग्रामीण कुखुरापालक कृषकहरूले ध्यान दिनु पर्ने सावधानीका उपायहरू बारे स्थानीय स्तरमा जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएकोछ ।

◆ केन्दीय स्तरका देखि स्थानीय स्तरसम्म विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूलाई रोगको जानकारी गराई सर्तक अवस्था राख्ने, संरचना निर्माण, सुदृढीकरण र समन्वय गर्ने कार्य जारीछ ।

◆ हालै विश्व बैंकको सहयोगमा बर्ड फ्लु रोग तथा रोकथाम र नियन्त्रणको तयारीका कार्यहरू सञ्चालन गर्न एभिएन इन्फ्लुएन्जा नियन्त्रण आयोजना सञ्चालनमा छ । यो आयोजना विश्व बैंकको सहयोगमा कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, पशु सेवा विभाग तथा स्वाथ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग मार्फत सञ्चालित छ ।

◆ बर्डफ्लु रोगको रोकथाम तथा नियन्त्रणको कार्य अन्य पशुपंक्षीका रोग भन्दा भिन्न प्रकृतिको भएको र माथि उल्लेखित निकायहरूको मात्र प्रयासले यो कार्य सम्भव नहुने भएकाले गृह मन्त्रालय, स्थानीय विकास मन्त्रालय, सूचना तथा संचार मन्त्रालय, यूनिसेफ, एफ ए ओ जस्तो विभिन्न निकायहरू यस कार्यक्रममा प्रत्यक्ष रुपमा संलग्न छन् ।

"Adequate nutrition is a critical element of national development and as the FAO, I encourage you to adequately focus and prioritize promoting nutrient rich food production and food security," Machel urged.

Referring to migration, she stressed "the benefits and opportunities that come with the cross pollination of peoples and cultures".

"Migration is an integral part of the global economy and fosters growth and development through the exchanges of cultures and knowledge, as well as financial gains in the form of remittances and skills acquisitions," she added.

Pointing to the need to "be much bolder and more disruptive in both our planning and action to address issues of rural poverty and rural flight," Machel noted that investment "is far below the amount required to match the magnitude of these problems".

She also highlighted FAO's unique position to contribute to the development of rural areas through the touch point of agriculture, and lauded the UN agency for "giving considerable attention this year to the intersection between migration, agriculture and rural development".

In 2018, FAO awarded Graça Machel with the honorary membership of the FAO Nobel Peace Laureates Alliance for Food Security and Peace, in recognition of her late husband Nelson Mandela's tireless struggle for freedom and peace.

Frank Lidgett McDougall, an Australian citizen, was one of the founders of FAO. Every two years, before the FAO Conference, the McDougall Lecture is delivered by a prominent personality working in the field of agriculture and hunger alleviation.

Combat deforestation, desertification

GEF's history. This will benefit 91 nations, including 30 Least Developed Countries and 32 Small Island Developing States (SIDS).

As part of one of the work programs, the GEF launched two landmark Impact Programs -- on Dryland Sustainable Landscapes (DSL) and Food Systems, Land Use and Restoration. Some $104 million of the funding will go to the DSL Impact Programme, led by FAO, in 11 countries in Africa and Asia, in partnership with the World Bank, the International Union for the Conservation of Nature, and the World Wildlife Fund. The Impact Program will target efforts to avoid, reduce and reverse further deforestation, degradation, and desertification in: Angola, Botswana, Burkina Faso, Kazakhstan, Kenya, Malawi, Mongolia, Mozambique, Namibia, Tanzania and Zimbabwe.

FAO has also been invited to play a key role with the World Bank in a second GEF Impact Program the Food Systems, Land Use, and Restoration Program. All these initiatives will address the complex interaction between maintaining resilient production systems in drylands, promoting restoration, and improving livelihoods through a comprehensive landscape approach.

"FAO strongly welcomes the GEF Council's decision which builds on a long standing p-artnership and significantly contributes to the need to address critical environmental challenges while improving food security," said Maria Helena Semedo, FAO Deputy Director-General, Climate and Natural Resources.

The GEF Council also approved a $101 million work program for the GEF's climate change adaptation trust funds -- the Least Developed Countries Fund (LDCF) and the Special Climate Change Fund (SCCF) of which $44 million are FAO-GEF projects.

This LDCF/SCCF Work Program encompasses a range of adaptation priorities, including climate-smart agriculture and forestry, building urban, rural, and coastal community climate resilience, improving water resource management and availability for agriculture and domestic uses, strengthening climate resilience in vulnerable coastal communities, enhancing adaptive capacity of communities through integrated approaches.

FAO is a partner agency of the GEF, a partnership of 18 agencies and 183 countries to address the world's most challenging environmental issues related to biodiversity, climate change, land degradation, chemicals, and international waters. The GEF provides grants to countries to meet these challenges whilst contributing to key development goals, such as food security.

Agricultural sector to achieve Zero Hunger

Graça Machel calls for disrupting the agricultural sector to achieve Zero Hunger

International advocate for children's and women's rights delivers FAO's McDougall Memorial Lecture on food security.

Graça Machel delivers the McDougall Lecture at the 41st Session of the FAO Conference

22 June 2019, Rome - Considering the challenges of migration, the scourge of hunger and malnutrition, and the lack of investment in rural development, there is an immediate need to "change the way we do business", scale up hunger-ending initiatives, and "disrupt the agricultural sector as a whole".

This was Graça Machel's message to participants at the opening of the 41st Session of the FAO Conference on the challenges and opportunities of reaching Zero Hunger.

Delivering the McDougall Memorial Lecture on food security, Machel - an international advocate for children's and women's rights - condemned "the shameful failure of global governance to address issues of food security, forced migration and equitable economic development" as well as the failure of governance at country level to allocate sufficient resources to address the root causes of poverty.

"Lastly, there is a failure of individual conscience. A heartless complacency with the status quo has given birth to a bankruptcy of human solidarity," Machel said, stressing that it is everyone's business to do more.

"We simply cannot afford not to urgently take bold action to end poverty and hunger and create more prosperous and vibrant rural communities," she stressed.

She stressed the need for massively scaling up successful approaches and implementing best practices - such as drip irrigation and solar-powered desalinization systems, blue economy, nutrient-rich crop diversification, vertical farming - so that "advances in technology benefit millions and not just a few hundred thousands".

She called for a "game changer in agriculture" going beyond incremental changes and small-scale innovative initiatives to reach Zero Hunger and address the negative impacts of climate change.

She pointed out that only 10 years remain to reach the Sustainable Development Goals, urging to not "fail our children and our grandchildren" on our promise to leave no one behind.

She stressed the need for massively scaling up successful approaches and implementing best practices - such as drip irrigation and solar-powered desalinization systems, blue economy, nutrient-rich crop diversification, vertical farming - so that "advances in technology benefit millions and not just a few hundred thousands".

She urged for the role of girls, women and youth in agriculture to be adequately recognized and bolstered.

"Because women are such central players in the food chain and key to agricultural output globally, it is imperative that institutions focus on innovative ways to advance women's contributions in this sector," she said.

In particular, agriculture must also be modernized and made more appealing for youth, she stressed, as it is expected to remain the main pool of employment opportunities for sub-Saharan Africa youth in the foreseeable future.

This can be done by capitalizing on new technologies and creating new industries and career paths within agriculture. Machel highlighted two African initiatives that are leveraging on technology and the talents of young people.

The link between hunger and migration

In her lecture, Graça Machel emphasized the direct link between hunger and migration.

भीमदत्तको ६६ औं ऐतिहासिक स्मृति दिवस

✍धनबहादुर मगर

काठमाडौं साउन १७ उपत्यकाका किसानहरूको केन्द्र बाँडेगाउँ २ मा एकीकृत भएपछि केन्द्रदेखि जिल्लासम्म भीमदत्तको ६६ औं ऐतिहासिक स्मृति दिवस सम्पन्न भएको छ। साउन १७ गते २०४८ सालमा किसान आन्दोलनको प्रतिकात्मक रुपमा नयाँ एकता सहितको २०४८ पछिको २०७४ को एकता २०७४ को एकता वृहत एकताको अवस्थामा किसान सहिद दिवस गराउन निर्णय गरिन्छ। काठमाडौं हनुमान ढोका ४ महिना, निरन्जन गोविन्द वैद्य किसान संघको अध्यक्ष पछि पुष्पलाल सम्पर्क भारतको विगत नेतासँग भेट भएपछि औपचारिक कम्युनिष्ट पार्टी तत्कालीन शम्भुराम श्रेष्ठलाई भेट्न पठाए। पुष्पलालको निर्देशनमा २००८ सालमा नयाँ ढंगले क्रान्ति गर्नुभयो। २००९ सालमा ब्रह्मदेव भन्ने ठाउँबाट अन्न र नून लुकाएर किसानहरूलाई हाहाकारी बनाउँदा कब्जा गरेर जनतालाई बाँडेका थिए। डडेल्धुराको वैजौरी बजार कब्जा गरि भारतको कोशिनारामा बसीरहेका थिए त्यहाँ पनि भारतीय सरकारको विद्रोह गर्दा गिरफ्तार भई जेल भोग्नु परेको थियो। २००९ साल चैत्र २७ गते गिरफ्तार गरि असार २७ गते जेल तोड्नु भयो। एउटा जेलबाट अर्को जेल सार्ने क्रममा नेपालको प्रहरी र सेनाले नियन्त्रण गर्न नसके पछि भारतीय सरकारसँग लिखित अनुरोध गरी सेना पठाउन अनुरोध गरेका थिए। २०१० सालमा नेपाली सेना र भारतीय सेनाबाट धैरै किसानहरू साहदत प्राप्त भयो। कुशल सेनालाई सुरक्षित ठाउँमा फर्मेशन गर्नु भयो। ३ जना साथी २०१० साउन १० गते डडेल्धुरा राम्जाली मगरको घरमा बस्नु भयो। बहादुर खत्री, मोहन सेठीलाई छोडेर एक्लै रहनु भयो। बसीरहेको अवस्थाबाट ७ औं दिनमा ११ जना भिजिलान्ते आफ्नो मिट प्रहरी हवलदार सहित राम्जाली मगरको घरमा पुगेर आफ्नै मितको हत्या गर्‍यो। साँढे छब्बीस वर्षको उमेरमा किसान नेता डडेल्धुरामा पन्त टाउको काटि बाँसको टुप्पाले उनी ३ दिनसम्म राखियो। आम किसानहरू जसले चिनेको थिए। श्रीमती पार्वती देवीलाई उनको लास दिइएन। त्यतिबेला गिरफ्तार गरिएका २७६ जना किसान सहयोद्धाहरूलाई टंकप्रसाद आचार्य प्रधानमन्त्री भएपछि मुक्त गरेका थिए। पन्तको परिवार ३ जना उपचार गर्न तिनैजना उपचार गर्न नसकेको कारण मृत्यु भएका थिए। जति ठूलो शक्ति भएपनि जनताले चाह्यो भने पराजित गर्न सक्छन। यसलाई विघटन गरी कलाले सूचना लिन मितलाई विस्वास गर्नु भयो। पन्तको त्यागबाट सिक्नु पर्छ। छोराछोरी मर्ने बेला पनि किसान मुक्तिको लागि संघर्ष गर्न छोडेन।

नयाँ परिवेशमा कार्यभार पूरा गर्नुपर्ने जिम्मेवारी आएको छ। ईतिहासलाई मूल्याकन गर्न सकेन भने समाजवादको बाटोमा अघि बढ्न सक्दैन। एकता कायम गरेर विश्वको जनमतलाई स्वीकार गरोस्। किसानको कार्यदिशा कृषि व्यवसाय कृषि आधुनिकीकरण तर्फ हुनुपर्छ। कृषि क्षेत्र अहिले पनि संकटमा छन्। इतिहासलाई मूल्याङ्कन गर्न सकेन भने समाजवादको बाटो अघि बढ्न सक्दैन एकता कायम गरेर विश्वको जनमतलाई स्वीकार गरोस्। किसानको कार्यदिशा कृषि व्यवसाय, कृषि आधुनिकीकरण तर्फ हुनुपर्छ। कृषि क्षेत्र अहिले पनि संकट भएको छ। खेती अझ सामूहिक खेती झापाली भूमिलाल भूमिकालाई उपयुक्त भूमिको उचित वितरण १ करोड ३ करोड जना संख्यामा कसरी पूरा गर्ने। घोषणपत्र ६ बुद्धा सरकारले घोषणा अनुसार कार्यन्वयनमा गर्न गईरहेको छ कि छैन।

हाम्रो देशको एउटा घटना हो। काँग्रेसले सम्झौता गरेर संघर्ष टुंग्याउनको लागि पूर्वमा, एकदेव आले, भीमदत्त, पन्त कम्युनिष्ट पार्टीलाई स्थापना गर्ने। ५८ वर्षसम्म १० वर्षसम्म जनयुद्ध ठूलो जिम्मेवारी पूरा गर्न भीमदत्त पन्तको सपना पूरा भएको छ। क्रान्तिकारी भूमि सुधार गर्न कार्य पूरा गरेको छ। सामन्तवाद देशमा छैनन् भन्न सकिदैन। अब जनतालाई समृद्धि बनाउने समाज उन्मूख नेपाली जनतालाई सकल्प गराउने हामीमाथि अभिभारा पूरा गरी रहेका छौं। देशको परिस्थिति भने जस्तो अगाडि बढीरहने छ। देशको परिस्थिति भने जस्तै अगाडि बढी रहेको छ। छिन्नभिन्न भएको कम्युनिष्टबाट एकता गरिरहेको छ। हाम्रो देशको मात्र होइन भारत र दक्षिण एशियाको मात्र नभई विश्वकै मुक्ति एकता पछि चारैतिर खुशी छाएको छ। साम्राज्यवादी दलालहरू चिन्तित भएर लागेको छ। सरकारको कामहरू सोचे जसरी बढ्न सकेको छैन।

नेपालको राजनीतिक इतिहासको यस्तो ठूलो घटना संविधान जारी शान्तिपूर्ण ढंगले वैधानिक ढंगले आफ्नो परिवर्तन गर्ने सम्भावना बढेको छ। त्यस्तो सम्भावना कहिँ भएको छैन। ठूला-ठूला लडाई भएको छ। शान्तिपूर्ण राजतन्त्रको माध्यमबाट कम्युनिष्ट पार्टीले दोस्रो विश्वयुद्ध पछि ६० को दशकमा कहिँ पनि शान्तिपूर्ण भएन। संसारकै जनताको आकांक्ष पूरा गर्न सकेको छैन। एकता प्रकृयाहरू पूरागरी किसान आन्दोलन र समाजको के हुन्छ भनेर समाजवाद भनेको के हो ? हामीले समाजवादको चरणमा प्रवेश गरेका छौं। सामाजिक रुपमा आर्थिक राजनीतिक,

सामाजिक, नीति चाँहिने चिज के खेतबारी कारखाना। उत्पादनको साधान बनाउने कि व्यक्तिको बनाउने विवाद आएको छ। उनीहरू बाँच्नको निम्ति एकजना बाँच्नको निम्ति लाखौं व्यक्तिहरूको श्रम सीप खर्च भएको छ। सिंगो समाजको लागि यसरी कारखानामा कमि भयो। गरिब सँधै गरिब र धनी सँधै धनी हुन्छ। सामाजिक विकृति छ। नेपालको उत्पादनको साधन माथि व्यक्तिको स्वामित्व कायम गर्न सकेन भने। सबभन्दा ठूलो उत्पादनको साधन जमिन, कृषि भूमि हो। ६४ प्रतिशत जनताको ३३ खर्ब आम्दानी हुँदा ११ खर्ब कृषिबाट योगदान भएको छैन। ३३ प्रतिशत कृषिको उत्पादनलाई व्यक्तिगत स्थायित्व सम्झी व्यक्तिगत गर्‍यौं भने समाजवादी कार्यन्वयन हुन सक्दैन। सम्पूर्ण कृषिको जमिन सरकारले किन्नु पर्छ। सरकारसँग पैसा छ। ४ अर्ब छ आर्थिक क्रियाकलाप ६६ खर्बको हुन्छ। ४ अर्बले पुगेको छ। त्यसमध्ये पनि ४ अर्बले खेलिरहेको छ। १२ सय पटक सार्वजनिक सरकारले किनेर प्लट गरेर किसानलाई दिन ठूला-ठूला कृषि फर्महरू डेरी पौल्ट्री सरकारले सहयोग गर्छ। आधुनिक किसिमको कृषि प्रणालीमा लानु पर्छ। अब वेरोजगारी बस्नु पर्दैन ५ जनाको एउटा परिवार हुन्छ। ४० लाख परिवार कृषि पूर्वाधार अर्गानिक उत्थानमा जान्छौं। यो काम किसान महासंघ गरिदिन्छन्। सरकारले बैंक ग्यारेन्टी गर्छ। सामूहिक नियम पैसा सक्रिय हुन्छ। हामीले जनताको निम्ति केही गरौं भन्ने बेला आउँछ। भीमदत्त पन्तको सपना नेपाली भूमि सामाजिकरण गर्ने हो। नेपालीले लगानी गर्न सकेनौ भनेर विदेशीले लगानी गर्छ। सबै मालिक हुनुपर्छ भन्ने बाटोमा अगाडी बढ्छौं। एउटा मालिक हुने पूँजीवाद, सबैको हो भने समाजवाद हो।

अखिल नेपाल किसान महासंघका अध्यक्ष चित्रबहादुर श्रेष्ठले हरेक धारा प्रवाह गर्ने संगठन भएकाले सहिदहरूको सपना पूरा गर्नेछ। नेपाली किसानका दुस्मनहरू कतिद्धारा रहेछन्। कर्तव्य र अफिसरको लागि संकल्प गर्नु पर्छ। नेपाली किसानको आवश्यकताको निमित्त किसानको संशोधन हुनु सकेको छैन।

नेकपा ललितपुर सचिव तथा सभासद राजकाजी महर्जन, नेकपा ललिपुर संयोजन हरि दाहाल, तुलसीलाल अमात्यको स्मृति दिवस आजै ऋषि देवकोटा आजादको सम्झना आउँछ। हाम्रो संगठन कुन दिशातिर गईरहेको केन्द्रीय छैनौं। भीमदत्त पन्त हिजो किसान आन्दोलन र आजादको किसान आन्दोलनलाई समाजवादी आन्दोलनसम्म कसरी जाने।

चितवनका कुखुरा व्यवसायीसँग

चितवनका कुखुरा व्यवसायीसँगको छलफलमा बोल्दै कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्री चक्रपाणी खनाल

व्यवसायीका समस्या माथि धेरै पटक छलफल भएको छ। आदेशको भरमा मात्र समस्या समाधान हुन्न। मूल्य निर्धारण आयोग गठन

गर्नु पर्छ भनेर लागिरहेको छु। आयोगले सबै वस्तुको मूल्य निर्धारण गर्दैन। मुख्य मुख्य बालीको गर्न सक्छ। ८ वटा बालीको बारेमा सोचेको छु। सदनमा पनि कुरा उठेको छ। तर, जबसम्म सरकार कृषि उपज खरिद गर्न सक्दैन। मूल्य निर्धारण गरेर पनि केही हुन्न। कालो बजारी गर्नेलाई तत्काल कारवाही गर्न सक्नु पर्छ।

समस्या समाधान गर्न किसान वर्गीकरण पनि गर्नु पर्छ। तर, अर्थले त्यति चासो दिएको छैन। राष्ट्रिय परिचय पत्र र किसान वर्गीकरण एउटै होइन। यस बारेमा हामी थप छलफल गर्छौं।

मन्त्रालयका सह-सचिव एवं पशु सेवा विभागका पूर्व महानिर्देशक डा.विमल कुमार निर्मलले किसानका ठूला समस्या नरहेको भन्दै देशभरका कुखुरा किसानको उत्पादन मूल्य निर्धारण गरे समाधान हुने बताउनु भयो। त्यसका लागि कृषि मन्त्रालयभन्दा अर्थ मन्त्रालयको भूमिका बढी हुने उहाँको भनाई थियो।

व्यवसायीले साना किसान मर्कामा रहेको, केही ठूला व्यवसायीले बजार नियन्त्रणमा लिएको, किसानको लागत मूल्य नपाउँदा व्यवसायबाट विस्थापित हुने अवस्था आएको, विचौलिया हावी भएको भन्दै मन्त्री खनालको ध्यानाकर्षण गराएका थिए। उनीहरूले कार्यदल गठन गरी लागत मूल्य निर्धारण गर्न माग गर्दै मन्त्री खनालसमक्ष ध्यानाकर्षण पत्र पनि बुझाएका छन।

मन्त्रालयका सह-सचिव एवं पशु सेवा विभागका पूर्व महानिर्देशक डा.विमल कुमार निर्मलले किसानका ठूला समस्या नरहेको भन्दै देशभरका कुखुरा किसानको उत्पादन मूल्य निर्धारण गरे समाधान हुने बताउनु भयो। त्यसका लागि कृषि मन्त्रालयभन्दा अर्थ मन्त्रालयको भूमिका बढी हुने उहाँको भनाई थियो।

हरियो तरकारीमा आत्मनिर्भर हुने अवस्था, एकै वर्षमा ७ अर्बको आयात

काठमाडौं। २०७६ साउन १९, सरकारले हरियो तरकारीमा मुलुक आत्मनिर्भर हुने बताइरहँदा पछिल्लो एक वर्षमा मात्रै भारतलगायतका अन्य मुलुकबाट झन्डै ७ अर्ब रुपैयाँ बराबरका हरियो तरकारी आयात् भएको छ।

आर्थिक वर्ष २०७५/०७६ को एक वर्षको अवधिमा ६ अर्ब ९० करोड रुपैयाँ बराबरका हरिया तरकारी आयात् भएको भन्सार विभागले जनाएको छ। दुई वर्षभित्र हरियो तरकारीजन्य वस्तु उत्पादन बढाई आत्मनिर्भर हुने सरकारी लक्ष्य छ। चालु आवको अन्त्यसम्म हरियो तरकारीमा आत्मनिर्भरको लक्ष्य हासिल गर्न निकै चुनौतीपूर्ण छ।

नेपाली किसानलाई प्रोत्साहन गर्ने हो भने नेपाल तरकारीलगायत अन्य कृषिजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर बन्ने सम्भावना छ।

Opportunities, challenges and limitations

Opportunities, challenges and limitations of climate-smart agriculture - The case of Egypt
21 June 2019

Climate-smart agriculture (CSA) aims to facilitate the evolution of agricultural systems in the face of a rapidly changing climate. IFAD's approach to promoting CSA for smallholders focuses on three core objectives: increasing yields and incomes in a sustainable manner; building adaptive capacity and resilience; and mitigating greenhouse gas emissions.

Egypt and the need for climate-smart interventions

Climate-smart interventions have the potential to soften the devastating blows that climate change could inflict on the agricultural sector in Egypt. By 2030, the country is likely to experience annual mean temperature increases ranging from 1.2 to 2.0°C above pre-industrial levels, with increases soaring from 1.6 to 2.9°C by 2050 and from 1.8 to 5.2°C by 2085. Models suggest that the sea level in the Eastern Mediterranean is set to see a rise in the range of +0.38 to +0.82 m by 2090, rendering large portions of the Nile Delta (Egypt's bread basket) unsuitable for agriculture. Temperature increases lead to elevated levels of evapotranspiration, placing a strain on already limited freshwater resources. The increased incidence of torrential rainfall events could lead to flooding, which in turn results in the loss of soil fertility. Additionally, research has found that the flow of the Nile, which dictates the prosperity of Egypt's agriculture, will become more erratic as a result of climate change. As a result, projections suggest that yields of staple crops could stagnate and dwindle. By 2040, wheat yields are expected to decline by 12 per cent, vegetables by 28 per cent, maize by 47 per cent and rice by 26 to 47 per cent.

Models suggest that the sea level in the Eastern Mediterranean is set to see a rise in the range of +0.38 to +0.82 m by 2090, rendering large portions of the Nile Delta (Egypt's bread basket) unsuitable for agriculture.

IFAD and Egypt

Since 1980, IFAD has financed 13 projects in Egypt, amounting to a total of US$842 million, with IFAD financing accounting for US$456 million of that total. Currently, the portfolio in Egypt consists of four ongoing projects which collectively amount to US$380 million. IFAD has recently begun focusing on Upper Egypt and Marsa Matrouh in line with Government's development priorities and poverty/vulnerability mapping.

Sustainable transformation for agricultural resilience in Upper Egypt (STAR)

IFAD's new project, currently in the design phase, will target three governorates in Upper Egypt where poverty is rampant. With a focus on rehabilitating old lands, the project aims to target 50,000 rural households, increasing the incomes and water-use efficiency of at least half of them. Furthermore, the project aims to ensure that 25,000 hectares are farmed using a climate-resilient water supply. The project will open the door to grant or highly concessional finance for irrigation equipment, greenhouses, shelterbelts, protective fencing and many other climate-smart interventions, deploying the tools of digital agriculture to facilitate sustainability and cost-efficiency.

Is climate-smart agriculture enough?

Despite the multiple benefits that IFAD's interventions and CSA more generally bring to farmers, projects like STAR are not a silver bullet and face a set of challenges to their scaling up, as well as intrinsic limitations.

As an example of barriers to scaling-up, water is almost free of charge to farmers in the Nile Valley, despite being scarce in Egypt, costing in practice only as much as the fuel required to pump it from the irrigation canals.

Continue 35

dynamics of all three components of malnutrition in the region.

"Malnutrition is a major obstacle to socio-economic development in many countries due to its impact on health and population with high social and public costs," she said.

She noted that undernutrition has been decreasing in the last decade in Europe and Central Asia but is now stagnating at 6.2 percent from 2017.

"On the other hand we have micronutrient deficiencies - so called "hidden hunger"- with the highest prevalence of iron deficiencies causing anemia," Gurinovic said, noting that anemia among women have already reached 38 percent in the Caucasus and in Central Asia.

In her presentation, she also highlighted the increasing threat of obesity looming over the region with around 25 percent of the population suffering from this fast growing epidemic.

In the Caucasus and Central Asia, we have witnessed the highest growth rate of obesity for the last two decades, she said, the obesity prevalence grew by 40 percent in these countries from 2000 to 2016.

"If you look at the total population, the Western Balkans and Turkey are leading in the rates of obesity," she added.

Tackling hunger, poverty and malnutrition in Tajikistan

The Deputy Minister for Agriculture of Tajikistan Nusratulo Musoev shared his country's experience in tackling hunger, poverty and malnutrition.

"With the FAO's support, the Government of Tajikistan is developing programmes aimed at channeling the remittances of migrants towards agricultural development in the country," he said, noting that remittances make a substantial contribution to the national economy accounting for 30 percent of the country's GDP.

"More than half of the households in Tajikistan receive remittances, which are a significant part of their revenues ranging from 50 to 60 percent. These remittances are becoming an important and stable source of income for many households allowing them to overcome poverty," the Deputy Minister said.

He also noted that the government of Tajikistan and FAO are supporting a more rational use of remittances by investing money in the development of family farms as opposed to being fully spent on households' daily needs.

Musoev also highlighted the importance of school feeding programmes. "With the support of FAO, the government of Tajikistan is working on the implementation of a school feeding nutrition development programme aimed at enhancing access of children to healthy and diverse diets while at the same time promoting the development of local agricultural production in schools," he said.

The Deputy Minister noted that under the project 20 selected schools have established 22 greenhouses using drip irrigation, which made it possible to improve the diets of 3400 students.

Rakhmanin concluded by saying: "We need to continue contributing to the rural development but also safeguarding biodiversity, promoting agroecology, preventing antimicrobial resistance and tackling transboundary animal diseases," and pointed to the region's wealth of nutrient-rich diets, "which we can introduce to the world." He also urged greater cooperation between countries and the sharing of best practices.

बिरुवामा टप वर्किङ किन गरिन्छ ?

नेपालमा टप वर्किङ्ग केही वर्ष अगाडि कार्यसञ्चालन भएको थियो । त्यो पनि अहिले आएर गरेकै छैन । लोकल बिरुवालाई उन्नत जात गर्नुलाई नै टप वर्किङ भनिन्छ । कुनै जिल्लामा प्रशस्त मात्रामा लोकल जातको भोटे मयल, जङ्गली मयल, लोकल आरु, आलुवखडा छ भने त्यस्तै बोटमा फागुनको चौथौं हप्तामा चित्रमा देखाए अनुसार साइड-साइडमा हाँगाहरू राखी ग्राफिट्ङ्ग गर्न सकिन्छ । यसरी कलमी गर्दा रुटस्टक (नेपाली) बिरुवा उत्पादन गर्नु नपर्ने हुन्छ । सोभै कलमी गर्न सकिन्छ । यसरी कलमी गरेर उन्नत जात बिरुवा उत्पादन हुने र उन्नत चित्र नं १७ कलमी गर्न चित्र २

रुटस्टक बिरुवा (लोकल बिरुवा) कलमी गर्न मूल हाँगा काटेको चित्र १

साइनस्टिक काटेको

छड्केबाट पछाडि काटेको

एकापिट्टी चिरेको चित्र ३ अलि छड्केबाट अगाडि काटेको

एउटा हाँगामा तीनवटा कलमी गरेको हाँगामा मैन या ह्यागा राखेकोचित्र ४ प्लाष्टिकले बाँधेको चित्र ५

जातको फलको आर्थिक स्रोत बढ्नुको साथै बोटमा २ फल उत्पादनभै राम्रो हुने र वातावरण समेत हराभराभै बोट पनि सानै देख्ने गरिन्छ एउटा बोटमा ३, ४ किसिम जात एउटै बोट फलाउँदा कुनै खाने बेला हुन्छ भने कुनै फल २० देखि ३० दिनको फरकमा फल खाने हुन्छ । यस्तो बोटमा महिना दिनसम्म एउटै बोटबाट फल लिई खान सकिने र हेर्दा पनि अचम्म हुने यी कारणबाट बगैंचा सुधार गर्न सकिनेछ । जस्तै एउटै नेपाली लोकल आ बोटमा एउटा हाँगामा आलुबखडा एउटा हाँगामा आरु राख्ने एउटा हाँगामा प्रुन्स राखी बैशाखदेखि साउनसम्म खानहुने आरु राख्न सकिन्छ भने आलुबखडा जेठदेखि साउनसम्म खानहुने आलुबखडा विभिन्न जातको राख्न सकिन्छ । पतभ्कड बिरुवालाई यसरी सुधार गरी उन्नत बिरुवा उत्पादन गर्नुनै ताजा फल उत्पादन भई मानिसलाई चाहिने मिनरलस् उपलब्ध हुनुका साथै फल उत्पादनभै आर्थिक स्रोत बढ्नुनै ठूलो उपलब्धी मान्नु पर्छ ।

खासगरी हरिया तरकारीमा ताजा टमाटर, प्याज, लसुन, काउली, बन्दा, गाँजर, मोटरकोसा, भान्टा, ताजा गेडागुडी, कुरिलो, फर्सीलगायतका विभिन्न प्रकारका तरकारी आयात् भएका हुन् । बन्दा र काउली जस्ता हरिया तरकारीको आयात् केही कम देखिए पनि प्याज, लसुन र टमाटरको आयात् बढ्दो छ ।

आलु र प्याजको व्यवसायिक उत्पादन हुन नसक्दा पनि भारतसँगै निर्भर हुनुपर्ने अवस्था छ । स्वदेशी किसानले उत्पादन गरेका तरकारीजन्य वस्तुले बजार नपाएको अवस्था पनि छ । किसानले उचित बजार र मूल्य नपाएपछि वन्दाबारीमै डोजर लगाउनु पर्ने अवस्था सिर्जना हुन्छ । अभ्कै पनि बजार र मूल्यको जोखिम उत्तिकै छ, जसले आयातलाई प्रसय दिएको छ ।

सरकारलेनै अघि बढाएको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तर्गत रहेका तरकारी जोन र सुपरजोनमार्फत किसानलाई उत्पादनमा जोडदिने गरी अनुदान दिनुपर्ने राष्ट्रिय उपभोक्ता अनुसन्धान मञ्चका अध्यक्ष माधव तिमल्सिनाले बताए । किसानलाई समयमै मल, बीउ, प्राविधिक सीप र तालिमका साथै उत्पादित तरकारीजन्य कृषि उपजको बजार मूल्यको ग्यारेन्टी सरकारले लिनुपर्ने उनको भनाई छ । 'तरकारीमा आत्मनिर्भर बन्न नसकिने भन्ने हुँदैन । किसानलाई समयमै मल, बीउ र तालिमका साथै उनीहरूले उत्पादन गरेका वस्तुको बजार मूल्यको ग्यारेन्टी सरकारले गर्नुपर्छ,' उनले भने ।

कति मूल्यका कुन-कुन तरकारी आयात् भए । भन्सार विभागको तथ्याङ्कअनुसार, सबैभन्दा बढी मूल्यको प्याज आयात् भएको छ । उक्त अवधिमा ५ अर्ब २६ करोड ९६ लाख १४ हजार रुपैयाँबराबरको प्याज आयात् भएको देखिन्छ । ३७ करोड १८ लाख ९६ हजारको लसुन आयात् भएको छ । त्यस्तै, ५२ करोड ६९ लाख २५ हजार रुपैयाँको टमाटर, ५० लाख ८८ हजारको काउली/ब्रोकाउली, ६ लाख ८६ हजारका वन्दा, ४ लाख ३६ हजारको गाँजर, २० लाख १ हजारको मटरकोसा, १३ लाख ३५ हजारको दाना सिमी, १० लाख ९ हजारको कुरिलो, ४१ लाख २८ हजारको ताजा फर्सी र अन्य विभिन्न खालका हरिया तरकारी ६७ करोड ३० लाख ९१ हजार रुपैयाँ बराबरको आयात् भएको छ । यो ताजा र हरियो तरकारी आयात्को मात्रै विवरण हो । अन्य तरकारी जस्तै, आलू, च्याउलगायतका तरकारीजन्य वस्तु समावेश नगरे पनि यसको आयात् भने उच्च छ ।

यसका अतिरिक्त स्वदेशी तरकारी उत्पादनको वृद्धि र विषादीरहित तरकारी भित्र्याउन भन्दै भन्सारमा विषादी परीक्षण गरेर मात्रै आयात् गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसले आयात्को परिमाणमा कमी भने ल्याउन सकेको छैन । अनौपचारिक व्यापारका कारण भारतलगायतका देशबाट आउने तरकारीजन्य वस्तुको परिमाण बढेको जस्तो देखिएको कृषि मन्त्रालयका पदाधिकारीहरू बताउँछन् ।

वन्दा, काउलीजन्य वस्तुको आयात् घटेको र निर्यातसमेत बढेकाले मूलतः हरियो तरकारीमा आत्मनिर्भर उन्मुख हुने स्थितिमा रहेको विश्वास छ । आलु र प्याजमा पनि आत्मनिर्भर हुन विशेष कार्यक्रम अघि बढाइएको सुवेदीले बताए । 'अनौपचारिकरुपमा भारतबाट तरकारी आउने गर्दा परिमाण केही बढी देखिन्छ । आलु र प्याजबाहेक केही तरकारीमा भने आत्मनिर्भर उन्मुख हुने अवस्थामा छौं,' उनले भने, 'यस वर्ष तरकारी जोन र आलु प्याज आत्मनिर्भर कार्यक्रम थप गरेर लागु जनाएको छ ।

रेडियो नेपाल र नेपाल टेलिभिजनबाट प्रशारण हुने कृषि कार्यक्रमको समय तालिका

बार	**रेडियो कृषि कार्यक्रम**	**टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम**
	(साँझ ६:४०-६:५५	साँझ ६:४०-६:५५
आइताबार:	साप्ताहिक गतिविधि	कृषि संवाद
सोमबार :	सफलताको कथा	नवीन कृषि प्रविधि
मंगलबार	: खाद्य र पोषण	समय र सन्दर्भ
बुधबार :	कृषि संवाद	आजको कृषि
विहीबार :	कृषकको सरोकार	हाम्रो सेवा कृषकको सरोकार
शुक्रबार :	जे.टि.ए. र बुढी आमा	साप्ताहिक कृषि गतिविधि
शनिबार :	रेडियो पत्रिका	कृषि टेलिसिरियल

कृषि सूचना तथा सञ्चार केन्द्र, हरिहरभवन, ललितपुर

फोन ०१-५५२५६१७, ०१-५५२२२४८ फ्याक्स :०१-५५२२२५८

कल सेन्टर नम्बर ०१६६००१९५०० मोवाइल एप्स :

साउन महिनाको कृषि कर्म

-तराई र भित्री मधेशमा धान रोपाईमा निरन्तरता दिने

-मध्य तथा तल्लो पहाडी भेकमा मकै भाँचेपछि ६/७ दिन घाममा सुकाएर मात्र भण्डार गर्ने ।

-मध्य पहाडमा पाकेको मकै भाँचेर वा मकैसँगै कोदो रोप्न तथा बारीमा भटमास रोप्ने ।

बगैंचामा पानीको निकासको राम्रो प्रबन्ध गर्ने ।

-हरियो मल पल्टाउने कार्य गर्ने ।

-साउने जातको अलैंची टिप्ने ।

-सुन्तला जातको फलफूलमा पात खाने कीरा र पतेरो नियन्त्रण गर्न सिफारिस भएको विषादी छर्ने ।

सुन्तला बोटका हाँगा रोगले कुहिएको भए कुहिएको बोक्राहरू हटाई बोर्डो पेष्ट लगाउने ।

-आँप लिची लगायतका फलफूलहरूमा फल टिपीसके पछि राम्ररी पाकेको गोठेमल प्रति बोट १-२ डोको खाल्टो खनेर माटोमा मिसाउने ।

-असारको शुरुमा रोपिएको धानमा यस महिनाको अन्त्यतिर युरिया मल दिने ।

-बेंसी र खोंचमा ड्याङ्ग पारी अगौटे काउली लगाउने ।

-वर्षे फलफूल बगैंचामा गोडमेल र सरसफई गर्ने ।

पशुपालन

-हरियो घाँस बढी भएमा हे र साइलेज बनाएर राख्ने ।

-गाईभैंसीका पाडा-पाडी, बाच्छा-बाच्छीलाई जन्मेको ३-३ हप्ताको उमेरमा जुकाको औषधि खुवाउने ।

ग्राम विकास विभाग इतिहास

इतिहास

ग्राम विकास विभागले गर्ने कार्यहरू :-

क) ग्राम विकास कार्यको निमित्त चाहिने कुराहरूको सचेत बनाई सबै ठाउँमा पठाउने,

ख) मालसामान छिटो पुऱ्याउने प्रबन्ध गराउने र आर्थिक स्वीकृति चाहिने कुरामा छिटो निकासा गर्न लगाउने ।

ग) हरेक व्लकबाट आएको रिपोर्टहरू एकत्रित पार्न लाउने ।

घ) प्रशासकिय नियमहरूको साथै योजना बनाउने तरिकाहरू सम्बन्धित व्यक्तिहरूमा वोध गराउने ।

ङ) व्लकहरूको निरीक्षणको बराबर गर्ने ।

च) प्रचार गर्न खोजिएका कुराहरूलाई कुन रुपमा कुन ढङ्गबाट गर्नाले ग्रामवासीहरूमा प्रभाव पार्दछ भन्ने कुरा सिकाउन तथा प्रयोगमा ल्याउने र

छ) भएका कुराहरूको प्रचारको प्रचारको कुराहरू प्रचारको राम्रो प्रबन्ध मिलाउने ।

माथि उल्लेख गरिएका कुराहरू गर्नाको लागि सम्बन्धित विभागहरू र विकास विभागको विच बराबर छलफलमा वाधा हटाउन एक समितिका आवश्यकता पर्ने देखिन्छ । तसर्थ सम्बन्धित विभागहरूले डाइरेक्टरहरू र ग्राम विकास विभागका डाइरेक्टरलाई सदस्य बनाई ग्राम विकास विभाग रहेको मन्त्रालयको सेक्रेटरी रहने प्रबन्ध हुनेछ । यो समिति कमसेकम २ महिनामा एक पटक बस्ने छ र यसको कार्यमा २ दिनका लागि तोकिएको समयमा बस्नेछ ।

समितिको कार्य यस प्रकारको रहनेछ ।

१. ग्राम विकास कार्यमा परि आएको विभागीय वाधाहरू र तेस्लाई हटाउने तरिकामा छलफल गरि पछि अपनाउने तरिकाहरूको निष्कर्षमा पुग्ने ।

२. ग्राम विकास कार्य कार्यन्वित गर्दा परि आएका अड्काउँहरूमा सरकारले सल्लाह मागेर हटाउने कुराको सल्लाह दिने ।

३. समय समयमा भएको कार्यको रिपोटिङ्ग सुनि योजना सफलिभूत पार्नको लागि ठोस कदम लिनुपर्ने भएमा सो कुराको सिफारिस गर्ने ।

ब्लकमा राखेको कार्यको रेखदेख गर्न प्रोग्रेस रिपार्ट तयार पार्नको लागि प्राविधिक विकास सल्लाह दिन व्लकको सर्भे इत्यादि गर्ने र प्राविधिकहरूले गरेको कार्यको फल विभागले तोकेको कार्यको फल विभागले तोके सरह छ छैन भनि जाँच र विभागमा सम्पर्क राख्नको लागि हरेक विभागको एक विशेषज्ञ राख्नको लागि हरेक विभागको एक विशेषाज्ञ ग्राम विकास केन्द्रिय अफिसमा राख्नुपर्ने आवश्यक देखिन्छ । साथै यो व्यक्तिको कार्यक्षेत्र ठूलो रहने र व्लकमा गएको खर्च कठिनभन्दा कठिन प्रश्न सोधिने र साथसाथै गाउँका जनताहरूलाई वोध गराउनको लागि अनेक तरिकाबाट समेत अपनाउने पर्ने हुँदा यो मनासिव ग्राम विकास केन्द्रीय अफिसमा राख्नुपर्ने आवश्यक देखिन्छ । साथै यो व्यक्तिको कार्यक्षेत्र ठूलो रहने र व्लकमा गएको वखत कठिन भन्दा कठिन प्रश्न सोधिने र साथ-साथै गएको जनताहरूलाई वोध गराउनको लागि अनेक तरिका अपनाउनु पर्ने हुँदा यो मनासिव अनुभवि र राम्रो योग्यता भएको हुनु पर्दछ । यी व्यक्तिहरूको लागि प्रमोशन इत्यादिको सहुलियत् सम्बन्धित विभागमा धेरैजसो हुनाले विभागबाटै तेस्तो व्यक्ति खटी आउनु पर्ने देखिदैन । साथै ग्राम विकास विभागमा आई ग्राम विकास विभागलाई सल्लाह दिने मानिस पठाउँदा वा झिक्दा विभागले ग्राम विकासको राय लिनु पर्ने हुन्छ । सकेसम्म यो तरिका अपनाइनेछ तर हाल सबै विभागमा त्यस किसिमको व्यक्ति दिने चाहिने व्यवस्था नभएमा ग्राम विकासबाट राखिने प्रबन्ध हुनेछ । तेस्ता व्यक्तिको कार्य तल दिए वमोजिम रहनेछ ।

१. आफ्नो क्षेत्रको कार्य चाँडो गराउनको लागि व्लक र विभागको विचमा रही चाहिने कुराको निकास दिलाउने प्रबन्ध मिलाउने ।

२ विभागीय प्रमुखले प्राविधिक आदेश पठाउनु पर्ने भएमा तेस्को तर्जुमा गर्न मद्दत गर्ने ।

३. व्लकमा लक्ष्य मुताविक कायमै राखे नराखेको जाँचबुझ गर्ने र आएको रिपोर्ट एकत्रित गर्न ।

४. विभिन्न व्लकमानै राखेको कार्य प्रणाली ठीक र सही तरिकाबाट भए नभएको रेखदेख गर्ने र अरु गरिने कुराहरू व्लकको व्यक्तिले बुझे नबुझेको कुरा पत्ता लगाउने र

५. अरु कुनै विशेष कुरा डाइरेक्टरले आराम गर्ने । माथि उल्लेख गरिएको व्यवस्था गरि ग्राम विकास कार्य गर्नाको कारण यो हो । जति पनि असल कार्य विभागद्धारा निकालिन्छ, जनताको समक्ष पुऱ्याउने श्री ५ को सरकारको सदैव प्रवल ईच्छा रहने हुँदा हरेक विभागको कार्य गाउँस्तरमा पुऱ्याउन हरेकले गाउँस्तरसम्म आफ्नै मानिस राखेकोमा सरकारको खर्च गरिएको व्यवस्था भन्दा कैयौं गुना बढी हुने जाने हुन्छ ।

७. व्लक संगठन

ग्राम विकास कार्य सर्वत्रमुखी कार्य भएकाले भिन्नभिन्न क्षेत्रमा काम गर्ने भिन्नभिन्न विशेषाज्ञहरू प्रत्यक्ष व्लकमा रहनु अत्यन्त आवश्यक छ । यी विशेषाज्ञहरूसँग आफ्नो सिल्प सम्बन्धी औजार तथा साधन पनि रहनु पर्दछ । यी सबै विशेषज्ञाहरूको काममा सामन्जस्यल्याई ती कामको एकीकरण होस् भन्ने हेतुले समुचित ढंगको विकास गराउने

"Triple burden of malnutrition" Issues

"Triple burden of malnutrition" slows down progress towards Zero Hunger in Europe and Central Asia

Enabling policies, partnerships, social protection and nutrition-sensitive food systems are key to end hunger and malnutrition in the region.

Kyrgyz women wearing national costumes cook national food of sprouted wheat 'Sumelek' during preparations for the celebration of Nowruz (New Year) in the village of Kok-Djar, Kyrgyzstan.

26 June 2019, Rome - Despite the heterogeneity of the region, there is one common challenge related to food security that is present to varying degrees in all countries of Europe and Central Asia - "the triple burden of malnutrition" consisting of undernutrition, overweight and obesity, and micronutrient deficiencies. This pressing issue was discussed today by representatives of FAO Member Countries at a special event on the sidelines of the 41st Session of the UN agency's Conference.

In his opening remarks, the FAO Director-General José Graziano da Silva noted that the region of Europe and Central Asia is better nourished compared to other regions where hunger is "a traditional issue" but it has been recently affected by the impact of climate change, which impedes the efforts to grow food and have better nutrition.

"There is also another issue - the growing level of obesity, reaching epidemic levels in some countries of the region," he said.

"It is now an established fact that in Europe and the richer countries, the problem is not one of undernutrition, but rather of diseases whose human impacts are more specifically due to poor nutrition and overeating," said Carlo Petrini, the founder of the International Slow Food Movement and FAO Goodwill Ambassador for Zero Hunger for the Region of Europe.

In a video message to participants, he stressed that tackling these issues requires extensive food education efforts, while at the same time safeguarding small-scale farmer's locally-based and sustainable economic activities.

FAO Assistant Director-General and Regional Representative for Europe and Central Asia, Vladimir Rakhmanin, said that "malnutrition is still present in spite of rising prosperity."

Noting that although structured hunger is the thing of the past in the region, FAO Assistant Director-General and Regional Representative for Europe and Central Asia, Vladimir Rakhmanin, said that "malnutrition is still present in spite of rising prosperity."

Among important challenges for food security, which need to be addressed in the region, Rakhmanin cited climate change and acute crises spilling over across borders.

He prioritized three areas of work in the region including support to smallholder- and family farmers, improving agrifood trade and market integration, and sustainable natural resource management under changing climate.

"Recently we have started focusing on nutrition issues more, addressing increasingly the negative effects of obesity and overweight including impacts of food systems on non-communicable diseases," he added.

Rakhmanin, also expressed his gratitude to FAO's partners in the region for their active support, including the European Union and Turkey - in particular for their role in providing accommodation for Syrian refugees - the Russian Federation and China. He noted that the latter, though outside the region, is "actively engaged in projects in Central Asia, the Caucuses and the Balkans."

Obesity and micronutrient deficiencies - a serious concern for Europe and Central Asia

Dr. Mirjana Gurinovic, Senior Researcher from the Serbia's Centre of Research Excellence in Nutrition and Metabolism Institute, gave an insight into the

'दृष्टिकोण अनुसार राखिएका केही कार्यक्रम असफल भए' कर्मचारीलाई संकेत गर्दै भने, 'पूँजीगत खर्च नहुनुका पछि म मूलत जिम्मेवार छु। तर, तपाईहरू पनि दोषी हुनुहुन्छ।' नेतृत्वको दृष्टिकोण कार्यन्वयन नहुनु सुखद नभएको उनको भनाई थियो।

आव २०७५/०७६ को वार्षिक अवधिको प्रगति समीक्षा कार्यक्रममा बोल्दै मन्त्री खनाल झण्डै आधा घण्टा कर्मचारीको कार्यशैली प्रति खनिए। कर्मचारीको कार्यपद्धती र कार्यशैलीका कारण आफूले अघि सारेका केही महत्वपूर्ण योजना तथा कार्यक्रम असफल हुन पुगेको बताए।

'दृष्टिकोण अनुसार राखिएका केही कार्यक्रम असफल भए' कर्मचारीलाई संकेत गर्दै भने, 'पूँजीगत खर्च नहुनुका पछि म मूलत जिम्मेवार छु। तर, तपाईहरू पनि दोषी हुनुहुन्छ।' नेतृत्वको दृष्टिकोण कार्यान्वयन नहुनु सुखद नभएको उनको भनाई थियो।

गत वर्षका ९ ओटा आफ्ना कृषिका कार्यक्रम एक र दुई जना बद्मासी कर्मचारीका कारण सफल हुन नसकेको उनको भनाई छ। 'गतवर्षका झण्डै ९ ओटा योजनाहरू मैले कण्ठै गरेर हिँडिराख्या छु। ठाउँ-ठाउँमा बोल्ने गरेको छु।

ती किन सफल भएनन् त भन्दा एक/दुई जना मान्छेको बदमासीका कारण भएनन्। कर्मचारीहरूलाई प्रश्न गर्दै भने, 'ती नहुने कार्यक्रम त थिएनन् नी। प्रदेशले गर्ने हामी किन सक्दैनौं ? ती कार्यक्रममा केही मान्छेको बदमासी नै हुन्।'

समीक्षामा मन्त्रीको अभिव्यक्ति जस्ताको तस्तै कर्मचारीको नियतमा खोट, पुरानो कार्यशैलीको दम्भ र अलिकति पनि परिवर्तन हुन नचाहने दृष्टिकोण भएका कारणले मैले अघि सारेका कार्यक्रम कार्यान्वयन भएनन्। तर, यसको अर्थ मैले कसैप्रति आरोप गरेको पनि छैन र कसैप्रति औंला उठाएको पनि छैन्। मैले आफनै कमजोरीको रुपमा लिएको छु। त्यतिबेला यी कार्यक्रम छनौंट गर्दा सायद अलिकति कमजोरी मेरो भएछ भन्ने महशुस गरेको छु।

५८ बुँदेमा हामीले गर्ने नसक्ने कार्यक्रम थिएन्। मान्छेले प्रचारका रुपमा पनि कार्यक्रम राख्छन्। नार्कको डीन यूनभर्सिटी बनाउने कार्यक्रम गर्न नसक्ने थियो ?। हो, हामीलाइ अलिकति ऐनले कहीकतै सम्बोधन गरेन, त्यो मानेका छौं।

तर, भारतसँग हामीले सहमति गरेका छौं। उहाँको टिमसँग हाम्रो दुइरदुइ पटक कुराकानी भयो। यो अनुसार लैजानु भन्नुभयो। हामीले ऐनमा संशोधन गर्न केही बुँदा पनि पठायौं। त्यो संशोधन फेरी पनि गर्नुपर्छ भनेपछि लगिएन्। केही गोदामको कुरा हामीले गऱ्यौ। केही गोदामहरू निर्माण गरेनौं भने मलको समस्या हल गर्न सक्दैनौं भन्यौं। गतसाल हामीले सजिलै मलको समस्या हल गरेका थियौं।

तर, अहिले केही मान्छेको नियतका कारण समस्या आयो भन्नेमा म छु। किनभने, त्यही बजेट हो, त्यही तरिका हो, किन हुँदैन ? हिजो त हामी अर्न्तयाममा पुगेका थिएनौं। तर, अहिले त म भित्र छिरेर बुझ्न सकेको छु भन्नेमा मलाई लागेको छ। कर्मचारीहरू यति बदमास रहेछन् यहाँ कि मलको क्षेत्रमा। मैले अहिले भेटाउँदैछु बल्ल। ती मान्छे अहिले पहिचान गर्दैछु। कतिपय काम एउटै वर्षमा गर्नु पर्ने थियो।

केही दोस्रो, तेस्रो, चौथो वर्षसम्म जाने कार्यक्रम थिए। हामीले सही नियतसाथ शुरुवात गरेको भए राम्रै जग हाल्थ्यो। अहिले तपाईहरूले भन्नुभयो कि राम्रा निरन्तरताका कार्यक्रम थिए, तिनको परिमाण र प्रगति प्रधानमन्त्री कार्यालयबाट अनलाइन अनुगमन मार्फत हेर्ने हो भने त्यती धेरै त्रुटीहरू हुने थिएनन्।

तपाईहरूले गएको एक वर्षको मुल्याङ्कन कत्तिको गर्नुभएको छ कुन्नी, खरो कुरा गर्नुपर्ने मैले देख्या छु। किनभने, यो एक वर्षमा कुनै पनि काममा निष्कर्ष कसरी निस्कन्छ। कार्यान्वयन कसरी हुन्छ, मेहनत गरौं भन्ने बाहेक कुनै निकायलाई विकल्प छैन्। किनकी मैले त केही गरेको छु, मन्त्रीको तहबाट। हामीले साँच्चीकै गर्ने भनेका १० ओटा कार्यक्रम त भएनन् अहिले। हामीले गतवर्ष शुरु गरौं भनेर १० ओटा कार्यक्रम जहाँ वजेट राखेका थियौं त्यो त भएन्। झण्डै डेढ देखि २ अर्बका कार्यक्रम त भएनन् भन्ने कुरा त हामीले स्वीकार्नु पऱ्यो। यो वर्षको समीक्षामा यो कुरा नस्वीकार्ने हो भने आगामी वर्ष हामीले गर्छौं भन्ने ग्यारेन्टी के छ ?। मन्त्रालयको सर्वसत्ता त मन्त्री नै हो। अरु कोही हो र ? मलाई लाग्छ, एक्लै बसेर दुईजना मिल्ने साथी लिएर होटलमा जाँड खाएर आफुभन्दा माथिकालाई गाली गर्नुको केही अर्थ हुँदैनन्।

यो जाबो हुँदैन्। नचाहिँने कुरा राखेछ मन्त्रीले। जाबो भन्न त सकिहालिन्छ नि होइन ? कसैसँग तर्क गर्न सकिएन भने बाहिर गएर दुईजना मान्छेसँग बसेर, परिवारसँग बसेर गाली गर्न त सकिहालिन्छ।

मैले यो कुरा किन राखे भने यस्तै रह्यो भने आगामी वर्ष हामीले प्रस्तावित गरेको ४ ओटा योजनाहरू अघि बढ्दैनन्। मैले देख्या छु। अहिले नै त्यसको 'सिमटम' देखिसके। केही प्रदेशलाई लागु हुने कार्यविधि हामीलाई पनि लागु हुन्छ । ४ नम्वर प्रदेशले हिजो सुचना जारी गर्‍यो। यसको अर्थ उनीहरूले ४ नम्वर प्रदेशले जेठ असारभित्र कार्यविधि बनाएछन् भनेर बुझ्न् पर्‍यो।

तपाईहरूले आफ्नो जिम्मेवारी लिनुभएको छ। मेरो जिम्मेवारी मैले पनि लिएको छु। मन्त्रालय भनेको परिवार हो। हामी सबै मिलेर समस्या हल गर्ने हो। समस्या कहाँ छन त्यसको पहिचान गर्ने हो। त्यसो हो भने, अहिलेका कार्यक्रममा समस्या यहाँ देखिन्छन् है। नीतिगत ढङ्गले यहाँ देखिन्छन्। व्यवहारिक दृष्टिकोणले यहाँ देखिन्छन् भनेर भन्नुपर्‍यो।

यस्तै तरिका हामीले अपनायौं भने अहिले मंसिरमा पनि सूचना निस्कदैनन्। तर, भदौ मसान्तभित्र सबै काम पूरा गरिकन टेण्डर प्रक्रिया, सुचना आदि इत्यादी गर्नेछौं भन्ने कुरा त हिजो हामीले हस्ताक्षर गरेर आएकै थियौं। अब हामीलाई उम्किने ठाउँ छैन। सिधै हामीले भन्नुपर्छ सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूको अगाडी यो काम गर्नुपर्ने थियो सकिएन भन्नुपर्छ।

एकदम राम्रोसँग मलाई भनिदिनुहोस्। यसो गर्दा राम्रो हुन्छ भनेर भन्नुहोस न बरु। मैले अहिले देखेको छु ५० करोड रुपैयाँ बजेट कृषिमा युवा नयाँ कार्यक्रम थियो। गतवर्ष हामीले १० करोड राख्यौं फ्रिज हुने। त्यो कार्यक्रम लागु नहुने। अहिले १ अर्ब रुपैयाँ हामीले प्रस्ताव गरेका थियौं। तर, अर्थले पो ५० करोड दिएर हेरौं भन्या हो। अब त्यो कार्यक्रम हामीले लागु गर्न सकेनौं भने के हुन्छ ?

यो असोजभरी हामीले सूचना जारी भएन भने के हुन्छ ? त्यो कार्यक्रम जान्छ, पक्कै जादैन्। त्यसकारण मन्त्रीले प्रस्ताव गरेको हामीलाई जरुरी छैन् भन्ने हो भने यही भन्नु पर्‍यो। अनि पो मेरो मुद्दाको रहेनछ भनेर योजना हटाउँछु। कि यो गर्न सकिन्छ भनेर कन्भिन्स गर्छु नि मैले।

अहिले हामीले लक्ष्य पूरा गर्नै पर्छ। त्यसमा कुनै छुट हुँदैन। कसरी गर्ने, तपाई सबैले सोचौं र गरौं। हुँदैन भने तर्कसहित लिखित वा मौखिक रुपमा यस कारण सक्दैनौं भनेर ल्याउनुहोस्। कसैले कसैसँग डर मान्नुपर्ने स्थिति छैन्।

ती कामको एकीकरण होस् भन्ने हेतुले समुचित ढंगको विकास गराउने एक ब्लक डेभलप्मेन्ट अफिसर रहनेछ। गाउँको स्तरमा काम गर्ने एक ग्राम मेडलको देखरेख गर्न ग्राम सेवक रहनेछ। जसले आफ्नो कार्य क्षेत्रमा रहेको गाउँहरूको सर्वतामूखी विकासको काम गर्नेछ। प्रत्येक हात सुधार ब्लकमा सम्बन्धित सबै कार्यक्रमलाई चाहिने प्राविधिज्ञहरू रहीकार्य सञ्चालन हुनेछ।

८. कार्यकर्ताहरूको शिक्षा तथा तालिम :

ग्राम विकास कार्य सञ्चालन विभिन्न किसिमका कर्मचारीहरू चाहिन्छन्। जस्तो ग्राम सेवक, शिक्षा सुपरभाइजर, कृषि सुपभाइजर, हेल्थ स्पेशियलिष्ट ईत्यादि यस किसिमको कर्मचारी यथेष्ठ मात्रामा चाहिने हुनाले तालिम गर्न आवश्यक स्पेशलिष्ट कर्मचारी यथेष्ठ मात्रामा चाहिने हुनाले तालिम गर्न आवश्यक छ। तसर्थ रुरल इन्स्टीच्युट खोल्ने प्रबन्ध गरिएको छ। ग्राम विकास काममा चाहिने सबै किसिमको कर्मचारीहरूको यस शिक्षालयमा तालिम दिइनेछ। ग्राम विकासको काम ग्रामवासीबाट हुनुपर्दछ भन्ने कुरा ध्यानमा राखि तालिम पाउने शिक्षार्थीहरू धेरै जसो गाउँकै रहने छन्।

यसको अलावा काम गरिरहँदा पूराना कर्मचारीहरूलाई पनि समय समयमा छोटो अवधिको तालिमहरू दिइनेछ।

यही शिक्षालयमा कृषि पद्धति र अरु प्राविधिक विषयमा गाउँका किसानहरूलाई पनि तालिम दिइने प्रबन्धपत्र गरिनेछ। यी किसानहरूले तालिम पाई गाउँमा गएर अरुलाई सिकाउने छन्। यसको अलवा काम गरिहँदा पूराना कर्मचारीहरूलाई पनि समय समयमा छोटो अवधिको तालिम यसको अलवा काम गरिरहँदा पूराना कर्मचारीहरूलाई पनि सयम समयमा छोटो अवधिको तालिमहरू दिइनेछ।

यही शिक्षा शिक्षालयमा कृषि पद्धति र अरु प्राविधिक विषयमा गाउँका किसानहरूलाई पनि तालिम दिने प्रबन्ध गरिन्छ। यी किसानहरूले तालिमपाई गाउँमा गएर अरुलाई सिकाउने छन्।

देशको सम्पूर्ण मार्गको ब्लक डेभलप्मेन्ट अफिसरहरू र अरु कर्मचारीको प्रत्येक वर्ष कमसेकम १ सम्मेलन गरिनेछ। जसको भिन्नभिन्न स्थानको कार्यका प्रगतिको लेखाजोखा तौल, अनुभव तथा विचारको आदान प्रदान गरी वाधा अड्काउ हटाउने तरिका निकालिन्छ।

९ स्वयम् सेवकहरूले ग्रामवासीमा बढिया तरिकाको प्रयोगले परिक्रम गर्न र बढिया जीवन निर्वाह गर्ने ईच्छाको जागरण गराउँदैछ। ग्रामवासीले उचित तरिकाले खेती त्याग गरि उन्नत बीज छानेर आफैले सिकेका उन्नत कृषि कमीको अनुसरण गरी ढाँट्ने तथा नोक्सान नहुने गरी थन्काउने काम गर्दछन्। पशु धन, हाँस कुखुराहरूको पालनको उत्तम तरिकाहरू पनि ग्राम विकास सेवाकार्यबाट प्राप्त गरी त्यसको अनुसरण गर्दछन्।

यसको अलवा सफल सुग्घर रहने, पौष्टिक भोजन गर्ने शिक्षा प्राप्त गर्ने बढिया उपार्जन तरिकाको ज्ञान हामी हार्मशील गर्ने मल बनाउने इत्यादि विषयमा पनि ग्रामवासीले प्रयत्न पूर्वक अभ्यास गर्ने पाउनु पर्ने छन्।

बाटो र कुलो बनाउने तथा मर्मत गर्ने गाउँको सफाई र पिउने पानीको प्रबन्ध गर्न स्कुलको स्थापना गर्ने मनोरञ्जनको प्रबन्ध गर्ने गाउँको शोभा बढाउने इत्यादि काममा पनि सामूहिक प्रयोग ग्रामवासीहरूले गर्न पाउने छन्।

घरेलु ईलम, वाणिज्य व्यवसाय, पशु तथा अन्नको संक्रामक रोगहरू माथि विजय पाउन पनि ग्रामवासीहरूले व्यक्तिगत तथा सहयोगात्मक तरिकाबाट भाग लिने छन्।

आत्मोन्नति गराउने र आफ्नो क्षेत्रको जुनसुकै कार्य गर्न गराउने मात्र होइन शिक्षा, शिल्प, तथा अरु समस्या समाधानको विषयमा पनि ग्राम सेवकको सहायता लिएर ग्रामवासीहरूले सभामा सक्रिय भाग लिन्छन्।

ग्रामवासीहरूले यो कार्य आफ्नो समझदारी पूरा भाग लिनका लागि उनीहरूलाई भागलिन अनुरोध गर्नुको अलावा हरेक ग्राम मण्डलमा कमसेकम १ ग्राम समिति ग्राम सेवकलाई सल्लाह दिनेहरूको ब्लकमा एक ब्लक एडभाइजरी बोर्ड राख्ने प्रबन्ध रहनेछ। माथि उल्लेख गरि समिति तथा बोर्डमा वहुसंख्यक ग्रामवासीनै रहनेछन्। गाउँमा रहेको पञ्चायत र सहकारी संस्थाहरू र कुनै सामूहिक संस्थाहरू रहेमा राम्रो गराउने सकेसम्म कोशिस हुनेछ।

कम्पोष्ट मल बनाउने तरिका

गाउँघरमा कम्पोष्ट मल बनाउने सम्बन्धमा त्यतिको मन गरेको देखिदैन किन भनेर अहिले (परम्परागत) देखि चलिआएको घरसँगै बाहिर आँगनमा राख्ने चलन अहिलेसम्म पनि छँदैछ। यस किसिमबाट मल राख्दा मलमा भएको यस किसिमबाट मल राख्दा मलमा भएको तत्वहरू नाश हुन्छन्। जस्तै पानी पर्दा बगेर जाने, घाम, हावाबाट सबै तत्वहरू उडेर जानुका साथै बिगार्ने भएकाले निम्न चित्रमा उल्लेख भएवमोजिम तत्वहरूको नोक्सानी हुँदैन केही महिना केही महिनामा मल तयार भै बालीनालीमा राख्ता राम्रो भै उत्पादनमा वृद्धि हुन्छ। काँचो मलबाट खुम्रे र रातो कमिला उत्पत्ति हुनुमा ह्रास भई विषादी प्रयोग गर्न कम हुन्छ। वातावरण राम्रो हुनको साथै विदेशबाट आयत् हुने मल कमभै कम्पोष्ट मलबाट माटोको उर्वराशक्ति निकै बढाउनेछ। यी सबै कारणबाट कम्पोष्ट मलनै उपयोगी हुन्छ। यसरी तयार गरेको मल ३-४ महिनामा खेतबारीमा राख्न साह्रै राम्रो हुन्छ। माटो पनि बुरबुराउँदो, खनजोत गर्न सजिलो हुनुकासाथै बोट बिरुवाले तुरुन्त पौष्टिक तत्व पाई बोट हल्लक बढ्नुको साथै स्वास्थभै उत्पादन बढ्नमा निकै मद्दत गर्छ। यसरी कम्पोष्ट खाडलमा तयार भएको मल गन्ध नआउनुको कारण वातावरण स्वास्थ हुनु निकै मद्दत गर्छ। कम्पोष्ट खाडल पानी पर्दा नजम्ने जग्गामा बनाउनु अति राम्रो हुनेछ।

१. खाल्डो गहिरो १०० सेमि हुनुपर्छ।
२) चौडाई १०० सेमि हुनुपर्छ।
३. लम्वाई मल हेरी खन्नु पर्छ।
४. एक खाल्डोबाट अर्को खाल्डो ४५ सेमिको फरक गर्नु पर्छ।
५. मल हालिसकेपछि कुनै वस्तुले छोपिदिनुपर्छ।

मल हाली माथिबाट प्लाष्टिक वा माटोले छोपिने व्यवस्था गर्नुपर्छ भने ३ महिनामा २ पटक एक खाल्डोबाट अर्को खाल्डोमा पल्टाईदिनु अति जरुरी हुन्छ।

१. प्लाष्टिकले छोपेको
२. मल हाल्ने तरिका

शुद्ध बीउ उत्पादन प्रविधि

विष्णुराज ओझा

भूमिका :

बीउ भन्नाले वंश विस्तारको लागि भाग लिने जीवित वस्तु भन्ने बुझिन्छ। बीउले पैतृक लक्षणहरू सन्ततीहरूमा सार्ने काम गर्दछ। यस भागमा वालीनालीहरूसँग सम्बन्धित बीउहरूको चर्चा मात्र गरिनेछ। नेपाल कृषि प्रधान देश हो। यहाँका करिव ६६ प्रतिशत जनता कृषिमा आश्रित छ। कृषि नेपालको अर्थतन्त्रको मेरुदण्ड पनि हो। कृषिमा खासगरी अन्नवाली, नगदेवाली दलहन वालीहरूको खेती विशेष गरेर गरिन्छ। तरकारी वाली र फलफूलहरूको खेती कमै मात्रामा गरेको पाइन्छ। कूल कृषिको ग्राहस्थ उत्पादनमा अन्न वालीको अंश ३४ प्रतिशत छ। अन्नवाली जीविकोपार्जनको एक मुख्य भाग भएकोछ। यसैले यस लेखमा यिनै वालीहरूसँग सम्बन्धित शुद्ध बीउ उत्पादन प्रविधिको बारेमा चर्चा गरिएको छ। अन्नवाली अन्तरर्गत मख्य गरेर धान, मकै, गहुँ, जौ, जै, फापर, कोदो, आदि वालीहरू पर्दछन्। भने नगदेवाली अन्तरर्गत उखु, सुर्ती, तेलहन, वाली सनपाट, आलु आदि पर्दछन। यस्तै दलहन वालीमा चना, केराउ, बोडी, मुङ्ग, मुसुरो, रहर, भटमास, मास आदि पर्दछन। नेपाली किसानहरूको आर्थिकस्तर त्यति राम्रो छैन। वर्षेनी शुद्ध बीउ किन्न उनीहरू सक्दैनन्। फेरी अर्को कुरा के छ भने यदि आर्थिक अवस्था राम्रो भएपनि वालीनाली लगाउने समयमा शुद्ध बीउ नपाउन पनि सक्छन्। त्यसैले हाम्रो देशको किसानहरूले वाली काटेपछि त्यसको केही भाग बीउको लागि संचित गरेर राख्ने गर्दछन्। यसर्थ किसानहरूलाई शुद्ध बीउ उत्पादन प्रविधि सम्बन्धी केही ज्ञानहरू दिन सकेमा वालीनालीको

अन्नवाली जीविकोपार्जनको एक मुख्य भाग भएकोछ। यसैले यस लेखमा यिनै वालीहरूसँग सम्बन्धित शुद्ध बीउ उत्पादन प्रविधिको बारेमा चर्चा गरिएको छ। अन्नवाली अन्तरर्गत मख्य गरेर धान, मकै, गहुँ, जौ, जै, फापर, कोदो, आदि वालीहरू पर्दछन् । भने नगदेवाली अन्तरर्गत उखु, सुर्ती, तेलहन, वाली सनपाट, आलु आदि पर्दछन। यस्तै दलहन वालीमा चना, केराउ, बोडी, मुङ्ग, मुसुरो, रहर, भटमास, मास आदि पर्दछन ।

राम्रो उत्पादन गर्न सकिन्छ भन्ने विषय वस्तुलाई मध्यनजर गर्दै बीउ उत्पादन सम्बन्ध साधरण सिद्धान्तहरू गुणस्तरीय बीउका प्रकारहरू र यस्तै शुद्ध बीउ उत्पादनको लागि आवश्यक पर्ने महत्वपूर्ण व्यवस्थित पक्षहरूका बारेमा तल उल्लेख गरिएको छ।

१. बीउ उत्पादनका सिद्धान्तहरू :

शुद्ध बीउ भन्नाले उन्नत प्रविधि अपनाएर उत्पादनका साथै एकै किसिमको बीउ भन्ने बुझिन्छ। शुद्ध बीउ जनिक तवरले साथै भौतिक र यान्त्रिक तवर एकनासको हुन्छ। यस शुद्ध बीउमा कुनै किसिमको मिसावट हुनुहुँदैन शुद्ध बीउ उत्पादन गर्नका लागि धेरै प्रविधि सीपहरूको साथमा तुलनात्मक रुपमा अधिक आर्थिक लगायतको जरुरत पर्दछ। यसका साथै शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा मिसावट हुन सक्ने संम्भावित कारकतत्वहरुबाट जोगिन सक्नु पर्दछ। पुर्ण व्यवस्थित अवस्थामा शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा शुद्ध बीउको साथ-साथै गुणस्तरीय बीउ समेत उत्पादन हुन्छ यसैले निम्न लिखित दुई सिद्धान्तहरू अपनाएमा शुद्ध बीउ उत्पादन गर्न सकिन्छ। यी सिद्धान्तहरू हुन्।

क) जननिक सिद्धान्त
ख) एग्रोनोमिक सिद्धान्त
क) जननिक सिद्धान्त

यस सिद्धान्त अनुसार शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा बीउ जननिक तवरले एकनासको हुनुपर्छ। जनजनिक तवरले शुद्ध नभएको बीउ अशुद्ध बीउ मानिन्छ। यस सिद्धान्त अनुसार निम्न लिखित तत्वहरूको प्रभावले वा असरले गर्दा बीउ जननिक तवरले अशुद्ध भएको मानिन्छ। यी तवरले बीउमा जननिक तवरको गिरावत ल्याउँछन्। यस कदमले १९४२ बीउहरूको जननिक संरचनामा क्रमिक रुपले क्षय हुँदै जानुमा तल उल्लेखित तत्वहरू महत्वपूर्ण तवरले उत्तरदायी भएको ठानेका छन्। ती हुन्

अ) क्रमिक विकासमा फरकपन
आ) यान्त्रिक मिश्रण
इ) म्युटेशन
ई) प्राकृतिक परसेचन
ए) सुक्ष्म जननिक फरकपन
ऐ) रोगहरूको विशेष प्रभाव
ओ) वाली प्रजनन्को सीप

यसैले शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा माथि उल्लेखित वस्तुहरूमा राम्रोसँग ध्यान पुऱ्याउनु पर्दछ। तब मात्र शुद्ध बीउ उत्पादन गर्न सकिन्छ। अन्यथा भएमा बीउ जननिक तवरले अशुद्ध बीउ उत्पादन गर्न कठिन भएको महसुस गर्छन। तर पनि उनीहरूमा होशियारीपन त भइनै रहन्छ। किसानहरूलाई समय समयमा प्रविधि तालिम दिइरहने, समय समयमा विचार गोष्ठीमा भाग लिन लगाउने र प्रशिक्षण गराउने हो भने जननिक तवरले शुद्ध उत्पादन गर्नमा पनि उनीहरू पछि पर्दैन किनकी अहिलेको किसानहरू शिक्षित पनि छन्।

वालीको, नाम	बीउको धान प्रकार	प्रमाणित बीउ पृथकीकरण दुरी (मि)३
	मूल बीउ	३
गहुँ	प्रमाणित बीउ	३
	मूल बीउ	३
जौ	प्रमाणित बीउ	३
	मूल बीउ	३
कोदो	प्रमाणित बीउ	३
	मूल बीउ	३
मकै	प्रमाणित बीउ	२००
	मूल बीउ	४००

कर्मचारीको कार्यशैलीप्रति कृषिमन्त्री खनाल असन्तुष्ट

काठमाडौं नेपाल सरकार कृषि विकास तथा पशुपन्छि विकास मन्त्रालयको आयोजना तथा विकास सहायता मानव महाशाखा अनुगमन शाखाले आगामी २०७५/०७६ को तृतीय चौमासिक तथा वार्षिक अवधिको प्रगति समीक्षा तथा मन्त्रालयस्तरीय कृषिको समस्या समाधान समितिको बैठकको कृषि मन्त्री चक्रपाणी खनालको प्रमुख अतिथ्यमा सम्पन्न भएकोछ। उक्त बैठकमा कृषि सचिव प्रकाश माथेमाले केही आयोजनाको प्रगति न्यून् भएपनि सन्तोषजक रहेको बताउनु भयो। माथेमाले प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्नुपर्ने भएको छ। क्वान्रेन्टाइन संघीय सरकारको महत्वपूर्ण अंग बनेको छ। माछा व्यवसायको लागि थप विद्युत महशुल सहायता र कामदार, कर्मचारीको सेवा सुविधाहरूको विषयमा सहयोग पुऱ्याउनु पर्ने बताएकोछ।

त्यसैगरी कृषि सचिव युवकध्वज जिसीले सीमित स्रोत साधान र कर्मचारीको व्यवस्थापनकै काममा वर्षदिन बिताउनु परेकोले भने जति काम गर्न नसकेको बताउनु भयो। केही वजेटहरु केही परियोजनाको लागि राख्नु परेकोले वजेट सीमित हुनपुग्यो। त उत्पादन अङ्क पहिलाको हिसाबले बढेको छ। खाने मुखलाई नमूनामा तालमेल नमिल्दा समस्या आएको हो। पूर्ण शक्ति लगाएर काम गर्नु पर्ने अवस्थाको आएको छ। यो वर्षमा बजेट प्रदेशमा गएको छ। सिँचाई, ऋण उद्योगमा ल्याउनु पर्छ। धानको लागि चाहिने ७० लाख मेट्रिकटन अन्य निकायको पनि लिनुपर्छ। क्वारेन्टाइन घोषित रुपमा आएको कार्यक्रम हो।

माछा व्यवसायीहरूलाई विद्युत र कृषि कर्जाको समस्या छ। अनुदान समयमा पुग्न सकेन

भारतसँग हामीले सहमति गरेका छौं। उहाँको टिमसँग हाम्रो दुइरदुइ पटक कुराकानी भयो। यो अनुसार लैजानु भन्नुभयो। हामीले ऐनमा संशोधन गर्न केही बुँदा पनि पठायौं। त्यो संशोधन फेरी पनि गर्नुपर्छ भनेपछि लगिएन्। केही गोदामको कुरा हामीले गऱ्यौ। केही गोदामहरू निर्माण गरेनौं भने मलको समस्या हल गर्न सक्दैनौं भन्यौं। गतसाल हामीले सजिलै मलको समस्या हल गरेका थियौं।

भने कि आत्मनिर्भरता कसरी हुन्छ। खाने समेत पुऱ्याउन सक्दैनौं। यो अवस्थामा कृषि अनुदान किसानको पहुँचमा पुग्न जरुरी छ। त्यसकारण पनि किसानलाई ५ तहको वर्गीकरण गर्नु पर्छ। अनुदानको उपलब्धिलाई व्यवस्थित गर्न जरुरी छ। सुरक्षा भत्ता जोगाउनु पर्छ। नेपाली कृषि क्षेत्रमा रुपान्तरण गर्न गरुरी छ। कृषि वजेटमा कमी हुँदा पनि कृषिमा केही सुधार भएको थियो भने समस्याको समाधान हिजोभन्दा सुधार भएकोछ। राष्ट्रिय किसान आयोगका अध्यक्ष चित्रबहादुर श्रेष्ठले बैठक उपलब्धि भएको बताइएको छ। त्यसैगरी योजना आयोगका सदस्य दिलबहादुर गुरुङले योजना आयोगमा गेम चेञ्चरको त्यति सजिलो छैन। गेम चेञ्ज गर्ने हामी त्यी कार्यमा छौं। सुरक्षा निकायले ओगटेको जग्गा के भईरहेको छ भनेर विवरण लिन बाँकी छ। लेवोरेटरी इन्सेन्टिभ भएको छ। कृषि क्षेत्रमा काम गर्नेहरूलाई दिनुपर्छ। अनुसन्धानलाई बलियो नबनाइएको अनुसन्धान नीतिको लागि महत्वपूर्ण योगदान हुन्छ। बीउ उत्पादन प्रणाली किन नबढाउने, कृषि विज्ञान हो भनेर बुझाउन सकेको छैन। वर्षा हुँदैमा उत्पादन बढ्नेछ भन्ने छैन। कहाँ-कहाँ असफल भयो समीक्षा गरी सुधार गर्नुपर्छ।

त्यसैगरी कृषि राज्यमन्त्री रामकुमारी चौधरीले मन्त्रालयमा विकृति देखिएको छ। हामी शासन गर्ने, कार्यक्रम बनाउने, यो मन्त्रालय किसानको मन्त्रालय हो किसानमैत्री मन्त्रालय हुनु पर्छ। कृषि विकास बैंकले के हेर्छ। बैंकको आफ्नै कार्यविधि छ। केही राम्रो केही अनुदानको कार्यविधि निर्माण गरी गर्नु वा संशोधन नयाँ निर्माण कार्यविधि नभएको कारण फ्रिज भएको अवस्था छ। कानूनी र प्राविधिक रुपमा आवश्यकता अनुसार कहाँ-कहाँ समस्या हुन्छ। नजानेको कुरो शेयर गर्ने प्रधानमन्त्री कषि आधुनिकीकरण परियोजना फिर्ता गर्नु वैदेशिक सहयोग नगरौं। कालोधनलाई वैद्य बनाउन नपाएको पैसा हो। फेरि यहीबाट लैजान्छ। गुनासोहरू डेक्स सँधै बन्द हुन्छ। बैठक पत्रकार सम्मेलन हो। आन्तरिक मिटिङ्ग सबैलाई बोलाएर ल्याउनु भएको हो कि। भोली पत्रकार पनि झुक्किन्छन् जनता कति वेवकुफ हुन छ। मेरो पत्रकारसँग छैन। विभागी प्रमुखहरू कृषि मन्त्रालयको सूचना आउट भयो ? अधिकारिक धारणा प्रवक्ता मार्फत दिने हो। सबै जना प्रवक्ता हुँदा समस्या आउँछ। १.५ ठाउँमा अनुदान पाएन भने गाली त गर्छन। दमन गर्ने कुरा होइन। सही ठाउँमा अनुदान पुगेको छ त ? ७८ प्रतिशत छ। वहुवर्षे योजनामा छन्। ११ महिना चुपलागेर बस्छन्। १ महिना काम गरेर हुँदैन। जुन कार्य गर्छौं। त्यसबाट अपजस नआउन् अनुगमन गर्नुछ। कर्मचारीको कार्यशैलीप्रति कृषि मन्त्री चक्रपाणि खनाल असन्तुष्ट भएका छन। आफूले अघि सारेका योजना तथा कार्यक्रम केही कर्मचारीको बदमासी र कार्यशैलीका कारण पूरा हुन नसकेको भन्दै आक्रोस व्यक्त गरेका छन।

अन्य कुनै वस्तु अडकिएर प्वाल बन्द हुन सक्ने भएकाले बीच-बीचमा जाँची राख्नु पर्दछ ।
* जिरो टिलेज सीड ड्रिलबाट गहुँ लगाउँदा ५ देखि ७ सेमी भन्दा बढी गहिराईमा बीउ जाने किसिमले मेशिनलाई समायोजित गर्नु पर्दछ ।
जिरो टिलेज सीड ड्रिलबाट गहुँ र मल छर्नु भन्दा अगावै प्रति इकाई जग्गामा के कति बीउ र मल छर्ने हो त्यसको हिसाब गरेर मेशिनमा राख्नु पर्छ र मेशिनको प्वालहरूलाई सोही अनुसार मिलाउनु पर्दछ ।
* मल राख्ने बाकसमा डी.ए.पी मल मात्र हाल्नु पर्दछ । युरिया मिसाउन हुँदैन नत्र मल पग्लिएर ड्रिलबाट राम्ररी खस्दैन । युरिया र पोटास मल गहुँ लगाएको १० देखि २० दिनपछि मात्र छर्नु पर्छ ।
* जिरो टिलेज सीड ड्रिलबाट गहुँ लगाउँदा जहिले पनि मेशिनमा सुख्खा बीउ प्रयोग गर्नु पर्दछ ।
* जिरो टिलेज सीड ड्रिलबाट गहुँ लगाउँदा हिलोले पनि पाटा लगाउनु हुँदैन र फालीले बनाएको चिराहरूमा गहुँको बीउ देखिएपनि डर मान्नु हुँदैन । नछोपिए पनि सबै बीउ उम्रिन्छन् । जिरो टिलेज मेशिन वास्तविक रुपमा एउटा मल ड्रिल हो । जसमा जोत्ने फालीको ०१६७ चक्कु जस्तो फाली हुन्छ जसले गर्दा नजोतिकन नै चिरा लगाएर बीउ र मल छर्न सकिन्छ मेशिनमा सबैभन्दा माथि दुईवटा बीउ र मल राख्ने छुट्टा-छुट्टै बाकसहरू हुन्छ र प्रत्येकमा ११ वटा प्वालहरू दिइएका हुन्छन् । जसलाई पारदर्शी प्लाष्टिकका पाइपहरूबाट प्रत्येक फालीसँग जोडिएको हुन्छ । जिरो टिलेज प्रविधिबाट हुने प्रत्येक्ष अप्रत्यक्ष फाइदाहरू
* जिरो सीड ड्रिलबाट गहुँ लगाउँदा उपयुक्त समयमा गहुँ लगाई बढी उत्पादन लिन सकिन्छ । जिरो टिलेज एउटा कम लागत लाग्ने प्रविधि भएको हुँदा गहुँ खेतीको लागि जग्गा तयारी गर्दा लाग्ने उर्जा र इन्धन आदिको कम खर्च हुन्छ । लगभग एक हेक्टरमा २ हजार २ सय रुपैयाँसम्म बचत हुन्छ ।
* जोतेर गहुँ खेती गरेको भन्दा जिरो टिलेज गहुँमा कम पानी लाग्छ । विभिन्न अध्ययन अनुसन्धानको नतिजा अनुसार लगभग ३० प्रतिशत पानी र यसमा लाग्ने खर्चको वचत हुन्छ ।
* जोतेर लगाएको गहुँमा सिंचाई गर्दा बढी पानीको अवशेषण हुन्छ जसले गर्दा गहुँ पहेँलिएर वाली विग्रने डर हुँदैन ।
* खनजोत गरी गहुँमा खेती गर्दा रगते तथा अन्या झारहरूको प्रकोप बढी हुन्छ तर जिरो टिलेज गहुँमा यस्तो झारहरूको प्रकोप कम हुन्छ
* जिरो टिलेज गहुँमा मल र बीउ सँग-सँगै लाइनमा हालिएको हुँदा यसको उपयोग क्षमता बढी हुन्छ ।
* जिरो टिलेज गहुँ खेती गर्दै जाँदा माटोको भौतिक अवस्थामा सुधार आउँछ ।
* चिम्ट्याइलो माटो भएको खाली जमिनमा खनजोत गरी गहुँ खेती गर्न साह्रै नै कठिन र महँगो हुने तर जिरो टिलेज प्रविधिबाट गहुँ लगाउन सजिलो र कम खर्चिलो हुन्छ ।
जिरो टिल ड्रिल मेशिनलाई व्यवस्थि गर्ने तरिका
* मेशिनका फालीहरू २० से.मीको फरकमा लगाईका हुन्छन् । जसलाई २ सेमी यताउता आवश्यकता अनुसार सार्न सकिन्छ ।
* बीउ र मलको प्रति हेक्टर उचित मात्रा निर्धारण गर्नका लागि बीउ र मल राख्ने दुईवटै बाकसहरूमा छुट्टा-छुट्टै लिवर (स्केल र लकिङ्ग बोल्ट सहित) दिइएको हुन्छ ।
* बीउको गहिराई थोरै वा धेरै गर्नलाई दुईवटा साइड व्हील दिएका हुन्छन् । जसलाई स्कु बोल्टको सहायताले तल वा माथि गरी बीउ छर्ने गहिराई मिलाउन सकिन्छ ।
* मेशिनमा अगाडि पट्टी ड्राइभिङ्ग व्हील दिइएका हुन्छ जसलाई घुमाउँदा पूरा ट्रान्समिशन युनिट घुम्दछ र मेशिनले काम गर्न थाल्दछ ।
* ड्राइभिङ्ग व्हीलको माथि पट्टी स्विच प्वाइन्ट हुन्छ । जसको सहायताले मेशिनलाई ट्रयाक्टर सित जोड्न सकिन्छ ।
हाम्रो देशमा यो प्रविधि अहिले ट्रयाक्टर राख्ने ठूला तथा मध्यमस्तरीय कृषकहरूलाई बढी उपयोगी हुने देखिन्छ । तर भाडामा ट्रेक्टरबाट खेत जोताउने चलन हालका वर्षहरूमा बढ्दै गएको परिप्रेक्ष्यमा अन्य कृषकहरू पनि लाभान्वित हुन सक्ने पर्याप्त सम्भावना छ । तर ट्रयाक्टर राख्ने कृषकहरूलाई विना खनजोत गहुँ छर्ने सीड ड्रिल उपलब्ध गराउनु पर्ने पहिलो आवश्यकता छ । रिले क्रपिङ्ग भन्दा अलि खर्चिलो भएपनि जोतेर लगाइएको गहुँभन्दा यसबाट हुने फाइदा बढी छ । यसरी लगाइएको गहुँमा मलदानको अधिकतम् उपयोग हन्छ र जोताईको खर्च पूरै जोगिन्छ । सिँचाई गर्दा पनि कम पानी लाग्ने र गहुँ नढल्ने हुन्छ ।

गमलामा फलफूल बिरुवा खेती गर्ने प्रविधि

गमलमा विभिन्न जाता फलफूल बिरुवा खेती कसरी गर्ने यो सम्बन्धमा केही जानारी गराइन्छ । हुन त कुनै नर्सरीले गमलामा मुनतलाई खेती गर्दै आएो छ। जहा बिरुविरुवा र फूल छन् त्यहा वातावरण नै खेलराखेको छ । भने बगैचामा बिरुवा लगाइरखकोको देखनासाथ मन शानन्त हुनका साथै वातवाण पनि स्वास्थ देखिन छ। । जस्तै जापानीज अरुवखडा (जापानीयज उमेवोसी) पूल फूल्दा ८-१० मिटरसम्म पनि बास्ना आइरहने र फल पनि फल्दछ, जापानमा यो फललाक्ष्य सिङ्गै अचारको रुपमा प्रयोग गरिन्छ । नेपालमा कागतीका सिङ्गै दाना सिसीमा राखी अचार बनाएजस्तै जापानमा पनि त्यही तरिकाबाट अचार बनाई खाने चलन छ । यस्तो बिरुवालाई पनि गमलामा रोपी फूल उत्पादनन गर्न सककिन्छ । नेपाली आरु बिरुवाको हाँगाहरु पेनिसि साइजको भइसके पछि जेठको दोस्रो हप्ता देखि असारको तेस्रो प्ता सम्म प्रतयो हाागाहरु कलमी गरी एउटै बोटमा आरु , आरु वखडा फलउान सकिन छ यसरी तयार भएको बिरुवालाइ २२-३० इन्चको गमलामा रोपी फल फलाउन सकिन छ । हलुवावेद पनि विभिन्न जातको चैत्रको पहिलो र दा्े हप्ता सम्म प्रत्येक हाँगाहरुकामा कलमी गरी भाद्रदेखि हकार्तिक सम्म फल्ने बिरुवाल उत्पादन गरी गमलामा रोपी फलाउन सकिन छ। गमलामा रोपको बिरुवालाई बर्षको २ पटक पाकेको कम्पोष्ट या डिएपी मल हालनुपर्छ । एउटा गमलामा पाकेको कमपोष्ट ५०० ग्राम, डिएपी १० ग्रामका दरले राखी गोडमेल गर्नु पर्छ । बिरुवालको उमेर अनुसार मल बढाउदैन लानु पर्छ । डिएपी मल हाल्दा बिरुवाको फेदबाट ४/५ इन्च फरक गरी देशी मल हाल्नु पर्छ । नजिक हालेमा जारमा परी बोट ममर्न सक्छ । यस्तै री गुलावको बिरुवालार्य पनि कलमी गरी फुलाउन सकिन छ। एउटा हाँगामा रातो राखेको छ भने अर्को हाागामा पनि कलीम गरी सेतो, पहेंलो, नलिो र कालो गुलाफ तयार गर्न सककिनछ । यसरी तयार भएको बिरुवावा गमलायमा रापी घरको छाना या बार्दलीमा राखी फूल र फल उतपादन गरी फूलले वास्ना दिन्छ । भने फलबाट प्रोटिन पाउने सकिन छ ।

भटमास प्रमाणित बीउ ३
मूल बीउ ३
बदाम प्रमाणित बीउ ३
मूल बीउ ३
केराउ प्रमाणित बीउ १०
मूल बीउ २०
बोडी, प्रमाणित बीउ १०
मूल बीउ ५०
तोरी प्रमाणित बीउ २००
मूल बीउ ४००
रायो प्रमाणित बीउ २००
मूल बीउ ४००
गोलभेडा प्रमाणित बीउ २०
मूल बीउ ५०

गाजर प्रमाणित बीउ ५००
मूल बीउ १००
काउली प्रमाणित बीउ ५००
मूल बीउ १००
रहर प्रमाणित बीउ १००
मूल बीउ २००
कुकरविट्स, प्रमाणित बीउ ४००
मूल बीउ ८००
चना प्रमाणित बीउ ४-५
मूल बीउ ४-५

ख) एग्रोनोमिक सिद्धान्त :
शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा जननिक सिद्धान्तको साथ-साथै एग्रोनोमिक सिद्धान्तलाई पनि अपनाउनु पर्दछ । असल शुद्ध बीउको संरक्षणको साथै अधिक शुद्ध बीउको उत्पादनमा एग्रोनोमिक सिद्धान्तको विशेष भूमिका रहन्छ । बीउ उत्पादन गर्दा असल बीउको छनौट कार्यदेखि लिएर बीउ भण्डारण गर्ने कार्य समेत सबै कार्यहरू यस सिद्धान्त अन्तर्गत पर्दछन् । उन्नत प्रविधिको सीप र तारिकाहरू अपनाएमा शुद्ध बीउ उत्पादन गर्न सकिने मात्र होइन कि बीउको मात्रामा समेत वृद्धि हुन्छ । यस सिद्धान्त अनुसार शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा निम्नलिखित बुँदाहरूमा ध्यान पुऱ्याउनु आवश्यक देखिन्छ । ती बुँदाहरू हुन् ।

अ) सुहाउँदो हावापानी भएको क्षेत्रको छनौट :
शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा वालीको लागि सुहाउँदो हावापानी भएको क्षेत्रको छनौट सबैभन्दा प्रमुख बुंदा हो । सुहाउँदो हावापानी क्षेत्र भन्नाले त्यस्तो क्षेत्रमा बुझनुपर्छ जसमा वालीको बीउ उत्पादनको लागि उचित तापमान, आद्रता र सूर्यको प्रकाश पाप्त हुने ठाउँ हुनुपर्छ । यस्तै वर्ष उचित किसिम हुने वा सिँचाईको व्यवस्था गर्न सकिने हुनुपर्छ । हावापानीको गति र दिशा सुहाउँदो हुनुको साथ-साथै वायु प्रदुषण हुनुहुँदैन । यस्तै वायुमण्डलमा ग्याँसहरूको मात्रा पनि उचित हुनुपर्छ । यस्तो अवस्था भएमा त्यो क्षेत्र बीउ उत्पादनको दृष्टिकोणबाट उचित ठहरिन्छ र यस्तो क्षेत्रमा शुद्ध बीउको आर्थिक उत्पादन लिन सकिन्छ ।

आ) बीउ उत्पादन गर्ने जग्गाको छनौट र पृथकता :
शुद्ध बीउ उत्पादन गर्ने जग्गाको राम्रो छनौट हुनु जरुरी छ । जग्गा सकभर समथर र मलिले हुनुपर्छ त्यो जग्गामा बोट बिरुवाका खाद्यतत्वहरूको एकनासले वितरित भएको हुनुपर्छ ताकी जग्गाको प्रत्येक भागमा उब्जाउपन एकनासको होस् । माटो दोमट हुनुको साथै माटोको पि.एच (Soil PH) उचित हुनुपर्छ । माटोको भौतिक र रासायनिक गुणहरू असल हुनुको साथै माटोको जैविक गुणहरू पनि राम्रो हुनुपर्छ । उक्त जग्गामा सिँचाई गर्ने र निकास गर्ने सुविधा पनि हुनुपर्छ ताकी बोटविरुवाहरूलाई आवश्यक परेमा पानी पट्याउन र बढी भएमा बाहिर निकास गर्न सजिलैसँग सकियोस् । यसैगरी शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा जग्गाको पृथकीकरण हुनु जरुरी हुन्छ । यो गर्नुका मुख्य उद्देश्य वाह्य जग्गामा लगाएका वालीनालीबाट परसेचन वाह्य जग्गामा लगाएको वालीबाट बीउ उत्पादनको लागि लगाइएको वालीहरूमा भयो भने अशुद्ध बीउको उत्पादन हुन्छ यसैले यस सिद्धान्त अनुसार पृथकीकरणको दुरीद्वारा र समयद्वारा गरी दुई किसिमले गर्न सकिन्छ ।

दुरीद्वारा :
एउटै वालीका दुई भिन्न जातहरू जसमा परसेचन सम्भव हुन्छ त्यस्तो वाली लगाउँदा एक जात र अर्को जातको बीउ उत्पादन गर्ने क्षेत्रहरूको बीचका दुरी निश्चित र व्यवस्थित हुनुपर्छ । निश्चित दुरीको फासलामा त्यस्तो जातहरू लगाउँदा परसेचन हुँदैन जसले गर्दा शुद्ध बीउ उत्पादन गर्न सकिन्छ । शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा निम्न लिखित वालीहरूका सम्बन्धित बीउका प्रकारहरूको भिन्न-भिन्न जातहरू लगाउँदा कम्तीमा निम्नलिखित पृथकीकरण दुरी (Osolation distance) राख्नु पर्दछ ।
समयद्वारा यस्तै एउटै वालीका दुई भिन्न जातहरू जसमा परसेचन हुने सम्भावना हुन्छ त्यस्ता जातहरू लगाउँदा ती वालीहरुको फूल फुल्ने समय र परागकण निस्कने समय अनि स्त्रीकेशर वयस्क हुने समयमा पृथकता ल्याउनु पर्छ । अर्थात ती वालीका जातहरू एकै ठाउँमा रोपे पनि फूल फुल्ने समय, परागकण निस्कने समय र स्त्रीकेशर वयस्क हुने समय फरक-फरक भएमा परसेचन हुन पाउँदैन र शुद्ध बीउको उत्पादन गर्न सकिन्छ । यो पनि एक प्रकारको सरल उपाय हुन सक्छ । तर किसानहरूलाई कुन वाली कुन-कुन जातहरू बीउ लगाएको कति समयपछि फूल फुल्छन् भन्ने ज्ञान हुनु जरुरी हुन्छ । यसलाई निम्न चित्रबाट प्रष्ट पार्न सकिन्छ ।।
जात १ फल्ने समय
जात २ बीउ रोप्ने समय
फूल्ने समय रोप्ने समय, फूल फुल्ने समय एउटै किसिमको छ ।
फरक-फरक छ ।
अधिकतम (रु), झारपात बीउ अधिकतम (रु), अन्य वस्तु (रु),
वाली बीउ अंकुरण शक्ति न्यनतम (रु), चिस्यान अधिकतम (रु),
वालीहरूको नाम शुद्धता न्यनतम (रु)
मकै ९८ ०.२ २ १२ ९०
धन ९८ ०.१ ०.१ २ १३ ८०
गहु" ९८ ०.१ ०.१ २ १२ ८५
जौ ९८ ०.१ ०.१ २ १२ ८५
चना ९८ ०.९ ५ २ ९ ८५
रहर ९८ ०.२ ०.२ २ १०
७५
तोरी ९७ ०.५ ०.५ ३ ८ ८५

भटमास ९७,०.१ ०.१ ३ १२ ७०
गोलभेंडा ९८,०.१ २ ८
७०
काउली ९८ ०.२०.२ २ ७ ६५
रायो ९७, ०.५,०.५ ३ ८
८५

इ) वालीको जात र बीउको छनौंट

शुद्ध बीउ उत्पादन गर्ने वालीको जात राम्रोसँग पहिचान भएको हुनुपर्छ। त्यस जातमा उही वालीको अन्य जातहरूको मिसावट भएको हुनु हुँदैन। यस्तै बीउ स्वास्थ र पुष्ट हुनुपर्छ। अंकुरण शक्ति राम्रो अनि जीवित हुनुपर्छ। प्रमाणित बीउ वा मूल बीउ के हो भन्ने कुरा पहिले नै थाहा पाउनु पर्छ। आवश्यक परेमा बीउको उपचार पनि गर्नुपर्छ। ताकी त्यस बीउ रोपेपछि राम्रोसँग उम्रन सकोस्।

ई) जग्गाको तयारी र बीउ रोपाई शुद्ध बीउ उत्पादन गर्ने जग्गा बीउ छर्नु अघि राम्रोसँग तयारी गर्नुपर्छ जोत्ने काम, झारपातहरु फाल्ने काम, आवश्यक खाद्यतत्वहरू मिसाउने काम, समथर सतह बनाउने काम, माटो, फुरफुराउँदो एवं बुरवुराउँदो बनाउने जस्ता अति आवश्यक कामहरू उचित तवरले गर्नुपर्छ आवश्यक परेमा माटोको चिस्यान समेतमा ध्यान पुऱ्याउनु पर्छ ताकी बीउ सजिलोसँग सप्रन सकोस् जग्गाको राम्रो तयारी भईसकेपछि उपयुक्त समयमा सम्बन्धित बालीहरूको बीउ छर्नु वा रोप्नु पर्दछ। बीउ रोप्ने समय तलमाथि परेमा बीउ उत्पादनमा कमी आउँछ। यस्तै शुद्ध बीउ उत्पादनमा समेत असर पर्छ। बीउ रोप्दा बीउदर थाहा हुनुपर्छ। सिफारिस बीउ दरको हिसावले बीउ छर्नु पर्दछ। यस्तै बीउ छर्ने तरिका र बीउ कति तलसम्म रोप्ने भन्ने विषयको समेत राम्रोसँग ज्ञान हुन जरुरी छ। यी सबै विषय वस्तुहरूमा राम्रो ज्ञान भएमा असल एवं शुद्ध बीउको उत्पादन सजिलैंसँग गर्न सकिन्छ। यसैले किसानहरूको लागि यस्ता ज्ञानहरू समय समयमा तालिम मार्फत र गोष्ठी मार्फत दिईरहनु पर्छ।

उ) वाली संरक्षण

वालीनालीहरूलाई मुख्य गरेर झारपातका, कीराहरूले र रोगहरूले बढी असर पार्दछन्। यी सबै चिजहरूबाट बालीनालीलाई बचाउनु पर्छ। अन्यथा भएमा शुद्ध बीउको उत्पादनमा ठुलो असर पर्छ। यसैले वाली संरक्षणका बिभिन्न उपायहरू ठीक-ठीक समयमा अपनाउनु पर्दछ। रोगनाशक विषादी, कीरानाशक विषादी र झारपात नाशक विषादी उचित ढंगले प्रयोग गरेमा शुद्ध बीउको उत्पादन लिन सकिन्छ।

ए) गोडमेल कार्य एवं (Roguing)

समय समयमा हल्का तवरले गोडमेल गरेमा माटोमा भौतिक रासायनिक रुपमा परिवर्तन आउँछ। जसले गर्दा बोटबिरुवा बढ्न अथवा हुर्कनमा मद्दत पुग्छ। यस्तै झारपातको पनि नियन्त्रण हुने हुन्छ र बोटबिरुवाहरूलाई प्रसश्त खाद्य तत्वहरू, सुर्यको प्रकाश, ठाउँ र चिस्यान मिल्दछ। आवश्यक परेमा एउटा वालीलाई दुईपटक सम्म गोडमेल गर्न सकिन्छ यस्तै शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा रोगिङ्ग कार्य अति आवश्यक हुन्छ। रोगिङ्ग भन्नाले सम्बन्धित जातको बोटविरुवा बाहेक अन्य जातहरूका वालीहरूका बोटबिरुवाहरू फूल फुल्नु भन्दा अगावै त्यस ठाउँबाट उखेल्नु भन्ने बुझिन्छ। यो कार्य शुद्ध बीउ उत्पादनका लागि सबैभन्दा प्रमुख मानिन्छ।

ए) सिँचाई एवं निकास

माटोको चिस्यान हेरी आवश्यक परेमा सिँचाई पनि दिनुपर्छ। सिँचाई गर्दा बोटबिरुवालाई हानी पुऱ्याउने किसिमले गर्नु हुन्न। कुन वालीमा कुन समयमा सिँचाई गर्दा सबैभन्दा राम्रो प्रभाव पर्छ भन्ने कुरा जान्नु श्रेयकर हुन्छ। यस्तै पानी बढी भएमा बोटबिरुवालाई क्षति पुऱ्याउने हुँदा निकासको प्रबन्ध पनि हुनुपर्दछ। कुनै वालीलाई १-२ पटक र कुनै-कुनै वालीहरूलाई ४-६ पटक सम्म पनि सिँचाई दिनु पर्दछ।

ऐ) वाली कटाई र छँटाई

वाली राम्रोसँग पाकेपछि उपयुक्त तवरले काट्नुपर्छ। र सफा ठाउँमा लगेर झाट्नु पर्छ सकभर सिमेन्ट गरिएको भुईमा लगेर झाँट्दा सफा बीउको साथै शुद्ध पाउन सकिन्छ। कुनै पनि वस्तुको मिश्रण हुनदिनु हुन्न किनकी झाँट्ने वा चुट्ने भुईमा मिसावट हुने सम्भावना भएको हुँदा बीउ झाट्नु वा पहिले उक्त भई सकेसम्म सफा पार्नु अति आवश्यक देखिन्छ।

ओ) बीउको सफाई सुकाई ग्रेडिङ्ग र भण्डारण थ्रेसिङ्ग फ्लोरबाट बीउ लिइसकेपछि राम्रोसँग सफा गर्नुपर्छ। बीउ सफा गरेपछि राम्रोसँग सुकाउनु पर्दछ। सुकाउने काम घाममा वा हावा लगाएर गर्न सकिन्छ। बीउमा ठीक मात्रामा चिस्यान रहने गरी सुकाउनु पर्दछ। जस्तै धानको अधिकतम् १३ प्रतिशत मकै र गहुँको अधिकतम् १२ प्रतिशत यस्तै रहरको बीउमा १० प्रतिशत र काउलीको बीउमा ७ प्रतिशत चिस्यान भएमा राम्रो मानिन्छ बीउलाई आवश्यक परेमा आकार प्रकारको आधारमा ग्रेडिङ्ग पनि गर्नुपर्छ। यसरी ग्रेड निर्धारण गरेपछि। बीउलाई सुरक्षित ठाउँमा भण्डारण गर्नुपर्छ। यस्तो कार्यहरू पुरा गरेमा शुद्ध बीउ उत्पादन भएको मानिन्छ।

३. गुणस्तरीय बीउका प्रकारहरू

त्यो बीउलाई गुणस्तरीय बीउ भनिन्छ जुन बीउ जननिक तवरले वा अन्य तवरले शुद्ध भएको हुन्छ। जीवित हुन्छ। अत्यधिक अंकुरण शक्ति भएको हुन्छ। उचित मात्रामा चिस्यान रहेको हुन्छ। स्वास्थ र पुष्टकर हुन्छ। उच्चस्तरीय गुणस्तरीय बीउलाई निम्नाअुसार वर्गिकरण गरिएकोछ।

म) ब्रिडर बीउ-

यो बीउ वाली प्रजनकले पैदा गर्दछ। मुख्यतया संघ/संस्थाहरूमा जहाँ वाली प्रजनकले काम गरेका हुन्छन् त्यहाँ यस किसिमका बीउहरूलाई उत्पादन गरिन्छन्। यी बीउको शुद्धता करिब १०० प्रतिशत जति नै हुन्छ। यी बीउहरू मूल बीउ र रजिष्ट्रड बीउहरूको स्रोत हुन्।

ख) मुल बीउ- यो बीउ ब्रिडर बीउको सन्तती हो। साथै रजिष्ट्रड र प्रमाणित बीउको स्रोत पनि हो। दक्ष जनशक्तिको रेखदेखमा वा सम्बन्धित संघ/संस्थाको रेखदेखमा प्रतिस्पर्धी बीउ उत्पादकहरूले यो बीउ उत्पादन गर्दछन। यस्तो बीउमा बीउको शुद्धता राम्रो हुन्छ र ब्रिडर बीउ जति शुद्ध भने हुँदैन।

ग) रजिष्ट्रेड बीउ, यो बीउ ब्रिडर बीउ वा मूल बीउको सन्तती हो। भने प्रमाणित बीउको स्रोत हो। दक्ष जनशक्तिको रेखदेखमा प्रगतिशील किसानहरूबाट यस बीउको उत्पादन गरिन्छ। बीउको शुद्धतामा मुल बीउको भन्दा कम हुन्छ तर प्रमाणित बीउको भन्दा बढी हुन्छ। अहिले आएर यो समुहको बीउ त्यति उत्पादन गरिदैन।

घ) प्रमाणित बीउ-

यो बीउ मूल बीउ वा रजिष्ट्रड बीउको सन्तती हो। साथै उन्नत बीउको स्रोत हो। प्रमाणित बीउलाई उन्नत बीउ पनि भनिन्छ। प्रमाणित बीउमा शुद्धता अरु बीउहरूको तुलनामा कमै हुन्छ। तर आवश्यक मापदण्ड भन्दा माथि हुनु पर्दछ। यस्तो बीउहरू पनि दक्ष जनशक्तिहरूको रेखदेखमा प्रगतिशील किसानहरूबाट सम्बन्धित ठाउँमा उत्पादन गरिन्छ।

बिभिन्न वालीहरूका प्रमाणित बीउको आधारभूत मापदण्ड निम्नानुसारको हुनु पर्दछ।

गुणस्तरीय बीउका प्रकारहरु निम्न अनुसारको चार्टबाट प्रस्तुत गर्न सकिन्छ।

ब्रिडर बीउ
मूल बीउ
रजिष्ट्रड बीउ
प्रमाणित बीउ
उन्नत बीउ

४. शुद्ध बीउ उत्पादको व्यस्वस्थापन

शुद्ध बीउ उत्पादनको लागि निकै ठुलो रेखदेख र प्राविधिक एवं व्यवस्थित सीमाहरू चाहिन्छ। यसको लागि सर्वप्रथम त बीउ उत्पादनका

जिरो टिलेज गहु खेती प्रविधि

जनमेजय त्रिपाठी

जिरो तिलेज प्रविधि भनेको केहो ?

खेतलाई प्रशस्त चिस्यान (साधारण खनजोत गर्न चाहिने चिस्यान भन्दा अलि बढी) भएको अवस्थामा जिरो टिल ड्रील (मेशीन)बाट एकै पटकमा गह"ुको बीउ र मलखाद छर्ने तरिकालाई जिरो टिलेज प्रविधि भनिन्छ।

जिरो टिलेज कसरी प्रयोग गरिन्छ ?

यस प्रविधि अन्तर्गत ट्र्याक्टर चालित जिरो टिलेज सीड ड्रिलबाट नजोतेको बाँझो खेतमा एकै पटकमा बीउ र मल माटोमा रोपिन्छ। सीड ड्रिलमा भएको सानो फालीले जमिनमा पातलो चिरा पार्दै जान्छ। त्यसको पछाडी भएको दुईवटा छुट्टा-छुट्टै पाइपबाट बीउ र मल छरिदै जान्छ। यस जिरो टिलेज सीड ड्रिलमा निश्चित दुरीमा सेट गरिएको फालीले लाइनमा माटो खोसेर चिरा मात्र लगाउँछ। जोत्ने काम भने गर्दैन। त्यसकारण यस मेशिनबाट गहुँ छर्ने तरिकालाई जिरो टिलेज भनिएको हो। यस प्रविधिबाट गहुँ लगाउँदा खेतमा प्रशस्त चिस्यान हुनु आवश्यक छ। प्रशस्त चिस्यान नभएको खण्डमा सिँचाई गरेर मात्र गहुँ लगाउन पर्दछ।

जिरो टिलेज प्रविधि किन ?

* गहुँको उत्पादन घटाउने विभिन्न कारणहरूको निराकरण गर्न
* खेतीमा लाग्ने कूल खर्चमा कटौती गर्न
* उपयुक्त समयमा गहुँ छर्न।
* उपलब्ध स्रोतहरूको संरक्षण गर्न।
* वातावरण संरक्षण गर्न।
* हिउँदमा बढी चिस्यान वा अन्य कारणले बाँझो रहने जग्गामा समेत गहुँ खेती गर्न। जिरो टिलेजको लागि आवश्यक पुर्वधारहरू

खेतवारीसम्म परेको, प्रशस्त चिस्यान, झाररहित, क्यालिब्रेशन गरेको मेशिन र तालिम प्राप्त चालक हुनु पर्छ।

जिरो टिलेज ड्रिलबाट गहुँ लगाउँदा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

* जिरो टिलेज सीड ड्रिल (विना खनजोत गहुँ छर्ने मेशिन)बाट गहुँ लगाउन खेत समथर र पर्याप्त चिस्यान भएको हुनु पर्दछ। अन्यथा मेशिनबाट बीउ रोप्दा कहि कम र कहि बढी गहिराईमा बीउ पर्न गई राम्रो अंकुरण नहुन सक्छ।
* जिरो टिलेज सीड ड्रिलको बीउ र मल खस्ने प्वालहरू प्रयोगमा ल्याउन भन्दा हिलो नै राम्ररी सफा गर्नु पर्दछ। र प्रयोगमा हुँदा पनि माटो वा

धान गहुँ वाली प्राणालीमा खास गरी गहुँ वालीको लागि जग्गा तयारी गर्दा बढी खर्च लाग्ने मात्र नभई विभिन्न कारणहरूले गर्दा वाली लगाउन पनि ढिलो हुन जान्छ र जसको फलस्वरुप गहुँ वालीको वृद्धि र विकासमा विभिन्न किसिमका नकरात्मक प्रभावहरू पर्दछन्। अन्तमा गहुँको उत्पादन घट्न जान्छ।

गहुँ छर्नको लागि जति सक्यो उति बुर्बुराउँदो माटो बनाएर खेती गर्दा राम्रो उत्पादन हुन्छ भन्ने सामन्य मान्यता रहेको छ। यसो गर्दा घटीमा ५-६ पटक खेत जोत्न र पाटा लगाउन आवश्यक हुन्छ। चिम्ट्याइलो वा चिम्ट्यालो दोमट माटोमा अझ बढी जोताई गर्नु पर्ने हुन्छ तर पनि भने जस्तो बुबुराउँदो बनाउन सकिन्न यसरी जोताई गरेर गहुँ खेती गर्दा बढी पैसा खर्च हुनुको साथै समय पनि बढी लाग्छ। भनेजति उत्पादन तथा नाफा लिन सकिदैन। यस बाहेक गहुँ छर्ने बेलामा कहिले बढी चिस्यान भई ढिलो हुने त कहिले कम चिस्यान भई पानी पटाएर मात्र छर्न सक्ने अवस्था हुन्छ। यस प्रकार दुबै अवस्थामा गहुँ लगाउन ढिलो हुन जान्छ। तर खर्चमा भने कुनै कमी आउँदैन। कतिपय अवस्थामा त जग्गा बाँझो नै रहन जान्छ जसले गर्दा कृषकहरूको आफ्नो खेतवारीको उत्पादन र उत्पादकत्वमा कमी हुनुको साथै देशकै कुल खाद्यान्न उत्पादनमा समेत ठुलो ह्रास हुन जान्छ।

चम्ट्याइलो वा चिम्ट्यालो दोमट माटोमा अझ बढी जोताई गर्नु पर्ने हुन्छ तर पनि भने जस्तो बुबुराउँदो बनाउन सकिन्न यसरी जोताई गरेर गहुँ खेती गर्दा बढी पैसा खर्च हुनुको साथै समय पनि बढी लाग्छ। भनेजति उत्पादन तथा नाफा लिन सकिदैन। यस बाहेक गहुँ छर्ने बेलामा कहिले बढी चिस्यान भई ढिलो हुने त कहिले कम चिस्यान भई पानी पटाएर मात्र छर्न सक्ने अवस्था हुन्छ।

यस बाहेक गहुँ खेतीमा प्रयोग हुने सामग्री र इन्धन आदि पनि महुँगो हुने हुनाले खेतीमा लाग्ने कुल लागत बढेर जान्छ तथा प्राप्त उत्पादनको राम्रा बजार भाउ नपाएर किसानलाई जहिले पनि मर्का परिरहेको हुन्छ। यस्तो परिस्थितिमा कम लागतमा बढी उत्पादन लिन सकिने प्रविधिहरूको विकास अपरिहार्य हुन जान्छ। यसै परिप्रेक्ष्यमा विना वा न्युनतम खनजोत गरी कम लागतमा बढी गहुँ उत्पादन गर्ने प्रविधिहरूको विकास भएको हो। जसमा गहुँ वाली लगाउन सकेसम्म कम खनजोत गरी लागत घटाउन र उपयुक्त सामग्रीहरूको उपयोग क्षमता बढाई उत्पादन बढाउने सिद्धान्तमा आधारित छ।

मौलिक अधिकार हो राज्यको नीति

खाद्य अधिकार के हो ?

खाद्य अधिकार मानवको नैसर्गिक अधिकार हो खाद्य उपर जनताको पहुँच, अधिकार र नियन्त्रण बुझाउँछ भोकमरीबाट बाँच्न पाउनु व्यक्तिको मौलिक अधिकार हो राज्यको नीति, नियम तथा कानुनहरु प्रत्येक नागरिकको खानाको सुनिस्चता

गर्न केन्द्रित हुनु पर्छ राज्यले प्रत्येक व्यक्तिको लागि खाद्यान्न उत्पादन गरेर वा खरिद गरेर खान सक्ने स्थिति पैदा गराउनु पर्दछ

खाद्य सम्प्रभुता :

खाद्य सम्प्रभुता जनता, समुदाय र राज्यको भूमि तथा खाद्य नीति, श्रम, मत्स्या विकास तथा कृषि सम्बन्धि नीति आफैले तया गर्ने, नीति निर्माण गर्ने र तिनको कार्यन्यलन गर्ने अविछिन्न अधिकार हो। जुन नीति पर्यावरणीय, समाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक सबै हिसावले उनीहरुको आफ्नो वस्तुगत अवस्थासँग उपयुक्त हुन्छन्। यस्तो नीतिले वास्तविक अर्थमा खाद्य अधिकार र खाद्य उत्पादनको अधिकारको प्रत्याभुति गर्दछ जसले सम्पुर्ण जनताको सुरीक्षत, पोषणयुक्त तथा सांस्कृतिक जन्य खाना र खाद्य उत्पादनका प्रविधिहरु र साधन स्रोतमा पहुच, अधिकार र नियन्त्रण हुन्छ

खाद्य अधिकार सम्बन्धि अन्तरर्राष्ट्रिय प्रावधान :

- सन् १९४८, १० डिसेम्वरमा मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र जारी
- भोकमरी र कुपोषणको संख्या ८० करोडबाट सन २०१५ सम्म आधाले अर्थात ४० करोडमा घटाउने योजना पारित
- सन् २००० को सेप्टेम्बरमा सहश्राब्दी विकास लक्ष्यको घोषणा
- हाल भोकमरी र कुपोषण प्रभावित संख्या आधाले घट्नुको सट्टा बढी लगभग १ अर्व पुगेकोछ
- नागरिक समाजले खाद्य सम्प्रभुता विकल्पको रुपमा प्रस्तुत

जिल्ला गत खाद्यान्नको अवस्था

- चार महिनामात्र खान पुग्ने जिल्लाहरु ३-बझाङ्ग, हुम्ला, मुगु
- ६ महिना भन्दा कम खान पुग्ने जिल्लाहरु ७-दार्चुला, वैतडी, बाजुरा, अछाम, कालिकोट, जुम्ला, दोलखा,
- १० महिना मात्र खान खान पुग्ने जिल्लाहरु १६-डोटी, दैलेख, डोल्पा, मुस्ताङ्ग, मनाङ, कास्की, रोल्पा, बाग्लुङ प्युठान, गूल्मी, अर्घाखाँची, रसुवा, धादिङ, मकवानपुर, रामेछाप र उदयपुर
- सामन्यतया :थोरै नपुग जिल्लाहरु १३-डडेल्धुरा, जाजरकोट, म्याग्दी, पाल्पा, तनहुँ, नवलपरासी, नुवाकोट, सिन्धुपाल्चोक, काभ्रे, सर्लाही, धनुषा, ओखलढंगा र ताप्लेजुङ्ग
- खान पुग्ने जिल्लाहरु ९-सुर्खेत, बाूके, श्याङ्जा, रुपेन्देही, गोर्खा, रौतहट, महोत्तरी, संखुवासभा र इलाम
- खाद्यान्न बचत हुने जिल्लाहरु २०-कञ्चनपुर, कैलाली, वर्दिया, सल्यान, रुकुम, दाङ, पर्वत, लमजुङ, चितवन, पर्सा, वारा, सिन्धुली, सिराह, सप्तरी, सुनसरी, मोरङ्ग, झापा, पाूचथर, तेह्रथुम र धनकुटा श्रोत ९क्भाभिअतभम क्लमष्अबतयचक या ल्भउबभिकभ ब्नचष्अगतिगचभ बलम उयउगबितप्यल द्ण्ण्ठ०
- १३ प्रतिशत जनसंख्या १ देखि ३ महिना सम्म खान नपुग्ने, ३६ प्रतिशत जनसंख्या ४ देखि ६ महिना सम्म खान पुग्ने, ४० प्रतिशत जनसंख्या न्युनतम क्यालोरी उपभोग गर्ने क्षमता नभएका

खाद्य अधिकारको उल्लंधन कसरी हुन्छ ? :

- व्यक्ति वा समुदायको खाद्यान्न उत्पादन गर्ने स्रोतहरु विनास भएर
- परम्परागत रुपमा जीवकोपार्जन गर्दै आएको स्रोतमाथि अवरोध भएर
- परमपरागत पेशा व्यवसायबाट बञ्चित भएर
- कलकारखाना, उद्योग वा सरकारी संरचना निर्माणका लागि जग्गा अधिग्रहण भएर
- सरल तथा सुगम तरिकाले खाद्यवस्तु आपूर्तिको प्रबन्ध नभएर
- कमसल, विषाक्त र स्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर पार्ने खालको खाद्यान्न बिक्री वितरण भएर
- परम्परागत वा स्थानीय विऊ विजनको विनास भएर
- प्रयाप्त खान पुग्ने किसिमको व्यवस्था गर्न कानुन, नीति नियमको अभाव भएर
- प्राकृतिक प्रकोप तथा मानव सिर्जित घटनाबाट खाद्य अधिकारको हनन् भएर

भोकमरी र कुपोषणका कारण :

- आयको असमान वितरण भएर, प्रयाप्त सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरु नभएर
- कृषिमा पर्याप्त लगानी र संरक्षणको अभावले
- गरिव किसान, कृषि श्रमिक, जनजाति, आसहाय दलितहरुको सामाजिक सुरक्षाको अभाव र उनीहरुमाथि भैरहेको भेदभावले, उत्पादनका साधान स्रोतमा पहुँच र अधिकार नभएर
- सार्वजनिक वितरण प्रणालीको अभाव भएर
- स्थानीय बजारको संरक्षणको अभावले, दैनिक उपभोग्य वस्तुहरुको चरम मूल्या वृद्धि भएर
- उत्पादनको लाभकारी मूल्याको अभावले
- राजनीति प्रतिवद्धताको अभावले, राष्ट्रियस्तरमा खाद्य सुरक्षा रणनीतिको अभाव रहेकाले

खाद्य र कृषिमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव :

- मौसम अनिश्चितता आई किसानले मौसमको अनुमान गर्न सक्दैनन्
- खाद्यान्न उत्पादनमा कमी आई खाद्य संकट आउनेछ।
- पानीको स्रोतहरु सुक्नेछन्, वनस्पति, बोट विरुवा र जैविक विविधता नष्ट हुनेछन्।
- पशुपंक्षी, वन्यजन्तु, माछा लगायत जलचर लोप हुनेछन्।
- बाढी, खडेरी पहिरो सामुन्द्रिक तुफान, आतिवृष्टि अनावृष्टि हुन्छ।
- तातो हावाले लु कालज्वरो, दिगो, हैजा र विभिन्न खाले इन्फेक्सन फैलिन्छ।
- हिमालयबाट हिऊ पग्लीनेक्रम तिव्रतर दरले हुनेछ।
- सामुन्द्रिक सतह बढ्न गै तटीय क्षेत्रमा जमिन डुवानमा परी त्यसभेगमा बसोवास गर्ने मानिसहरु प्रभावित हुनेछन्।

जलवायु परिवर्तन रोक्ने उपायहरु :

- खनिज इन्धनको कम प्रयोग कमि ल्याएर, जैविक ग्याँस, प्लान्ट र जैविक इन्धनको प्रयोगमा जोड
- प्राङ्गारिक खेति प्रणालीको विकास र विस्तार, वाली विविधिकरण वहुवाली तथा अन्तरवाली प्रणालीको अवलम्वन) कम पानी प्रयोग हुने वालीको अनुसन्धान विकास र विस्तार।

सिद्धान्तहरूको बारेमा राम्रोसँग ज्ञान हुनु जरुरी छ। तैपनि जननिक तवरले शुद्ध बीउ उत्पादनको व्यवस्थापकीय पक्षमा निम्न लिखित कुराहरू महत्वपुर्ण सुरक्षा अवधारणा मानिन्छन्।

क) बीउको स्रोतमा नियन्त्रण

बीउ कुन स्रोतबाट लिइएको हो त्यसको राम्रोसँग ज्ञान हुनुपर्छ। मिश्रित स्रोतबाट लिएको बीउबाट शुद्ध बीउ उत्पादन गर्न सकिन्न बीउका बिभिन्न स्रोतहरूको बारेमा माथि उल्लेख भएको छ।

ख) शुद्ध बीउ उत्पादन गर्दा सबैभन्दा पहिलो सो ठाउमा कुन-कुन वालीहरू लगाइएको थियो भन्ने कुरा जान्नु पर्छ। जुन वालीको बीउ उत्पादन गर्नुछ सो वाली सोही ठाउँमा पहिलेको मौसममा लगाएको हुनुहुदैन। फेरी सो ठाउँमा वाली संरक्षणका उपायहरू अपनाएका थिए वा थिएनन् भन्ने कुरा पनि राम्रोसँग बुझ्नु पर्छ। मौसमको स्थिति कस्तो थियो भन्ने बारेमा पनि थाहा हुनुपर्छ। यसैले बीउ उत्पादन गर्नु भन्दा पहिले सो जग्गाको सम्पूर्ण रेकर्ड थाहा पाउन अति उत्तम हुन्छ।

ग) पृथकीकरण

यस सम्बन्धमा सम्पूर्ण विषय वस्तुहरु माथि नै उल्लेख गरिएको छ। सो अनुसार वाली लगाउँदा वाली सुरक्षित ठहरिन्छ र शुद्ध बीउको उत्पादन हुन्छ।

घ) रोगिङ्ग जननिक तवरले शुद्ध वाली भन्दा अन्य वालीका बोटविरुवाहरूलाई फूल फुल्नु अगावै उखेल्ने प्रक्रियालाई रोगिङ्ग भनिन्छ। रोगिङ्ग गर्दा निम्न लिखित कुराहरूमा ध्यान पुऱ्याउनु आवश्यक छ।

- रोगिङ्ग दक्ष व्यक्ति वा अनुभवी व्यक्तिबाट गर्नु पर्दछ।
- रोगिङ्ग गर्दा जग्गाको कुनै एक निश्चित ठाउँबाट शुरु गर्नुपर्छ
- वेकिसिमको (offtype) विरुवा थाहा पाउनलाई पछाडि पार्नु पर्छ।
- यो कार्य फूल फुल्नु अगावै शुरु गर्नुपर्छ। र त्यी बिरुवाहरूलाई जरैदेखि उखेलेर नष्ट गर्नुपर्छ।

  रोगिङ्ग गर्दा नचाहिँदो बोटबिरुवाहरू नष्ट गरिन्छ। त्यस्तो नचाहिँदा बोट बिरुवा कुन-कुन हुन भनेर राम्रोसँग चिन्नु पर्दछ। जसमा केही पहिचानका लक्षणहरू यस प्रकारका छन्।
- चाहिएको वाली भन्दा अग्लो वा होचो बोटबिरुवा भएको

(श्री ओझा कृषि तथा पशु विज्ञान अध्ययन संस्थान रामपुरमा उप-प्राध्यपाक हुनुहुन्छ।)

कृषि मन्त्रीले भने (कालीमाटीमा दलाल र गुण्डाको राज्य छ

काठमाडौं १६ साउन २०७६

काठमाडौं-कृषि तथा पशुपंक्षी मन्त्री चक्रपाणि खनालले तरकारी तथा फलफूल बजार कालीमाटी दलाल तथा विचौलियाको कब्जामा रहेको गुनासो गरेका छन्। कालीमाटीलाई सरकारले पनि सुधार गर्न नसकेको बताउँदै उनले त्यसलाई बन्द गर्ने अवस्था आएको बताए। उनले भने, 'कालीमाटीमा दलाल र गुण्डाको राज्य छ। त्यसलाई बन्द गरिदिनुपर्ने अवस्था आएको छ।' त्यहाँ सरकारको समिति छ तर केही गर्न नसकेको बताउँदै मन्त्री खनालले दलाल र विचौलियाले किसानलाई प्रवेश गर्न नदिएको बताए।

झापा र मोरङमा एक रुपियाँमा कागती पाउँछ तर कालीमाटीमा एउटा कागतीको १० रुपैयाँ लिन्छन्, यदि किसानलाई त्यहाँ प्रवेश गर्न दियो भने तरकारी सस्तो हुन्छ तर विचौलियाले कब्जा जमाएको छ। अरु कसैलाई प्रवेश गर्न नदिएको उनले बताए। एउटा सिस्टम बनाई किसानको पहुँच त्यहाँसम्म पुऱ्याउनुपर्ने बताउँदै उनले दलाल र विचौलियाको दादागिरी बन्द गर्नुपर्ने बताए। कृषि मन्त्रालयमा बिहिवार आयोजित तृतीय चौमासिक तथा वार्षिक अवधिको प्रगति समीक्षा तथा मन्त्रालयस्तरीय विकास समस्या समाधान समितिको बैठकमा मन्त्री खनालले एक दुईजनाका कारण मन्त्रालयले लिएको लक्ष्य हासिल गर्न नसकेको गुनासो गरे।

गत आर्थिक वर्षका नौवटा योजना सफल नभएको बताउँदै उनले यो चालु आर्थिक वर्षमा कृषिको कार्य प्रगतिमा विशेष जोड दिनुपर्ने बताए।

विषादी जाँच नगर भने पनि गर्छौ, झन् धेरै गर्छौ

चितवन : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्री चक्रपाणी खनालले विषादी चेकजाँच सरकारले झन् धेरै कडाई गर्ने बताउनु भएको छ।

भारत भन्दा अघि बढेर ७ स्थानमा विषादी जाँच त गरेकै हो त उहाँले अगाडी भन्नुभयो तर हरेक नाकामा अनिवार्य चेक गर्नु भनेकाले मात्र वहसको विषय भएको हो। चेक जाँच त भएकै थियो।

चितवनको भरतपुरमा भएको नेपाल भेटेरीनरी एशोसियसनको वार्षिक साधारण सभाको उद्घाटन गर्दै कृषि मन्त्री खनालले जनताको स्वास्थ्यमा कृषि मन्त्रालयसँगै सरकार समेत चिन्तित बनेको स्पष्ट समेत पारेका छन्।

जनताको स्वास्थ्यमा खेलवाड गर्न दिन्नौ उहाँले भन्नुभयो, त्यसलाई निरन्तरता दिएका छौ, दिन्छौ। चेकजाँच नगर भने पनि गर्छौ। झन् धेरै गर्छौ।

यस्तै मन्त्री खनालले कृषि क्षेत्रको समग्र विकासका लागि सरकारले कृषि युवा भन्ने नयाँ कार्यक्रम अगाडि बढाएको जानकारी गराउँदै यो सफल भयो भो निरन्तर ५ वर्ष लैजाने गरि सोच्नुपर्ने बताउनु भयो।

तराईमा एकसय विघा जमिन र पहाडमा १ सय रोपनी जमिन केन्द्रित गरेर कुनै एउटा वाली वा कृषि वाली लगाउँछु भनेर युवा आउँछ भने सरकारले मल बिऊ, सिँचाई र अरु के चाहिन्छ सबै अनुदान दिने बताउनुभयो।

यसले कृषि योग्य जमिन जोटिदै आउने समेत बताउनुभयो।

कृषि र पशुपन्छीको क्षेत्रमा गर्न धेरै रहेछ। पिछडिएको र हेपिएको क्षेत्र भएपनि कृषिमा निराशा मात्र होइन आशा गर्ने ठाउँ पनि छन। तर भने जस्तो उत्पादन हुन सकेको छैन, उहाँले भन्नुभयो यो पटकदेखि कृषिमा अनुदानलाई व्यवस्थित र प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनालाई परिमार्जन गर्नेमा बढी ध्यान दिएको छु।

राज्यले कानून बनाएर मात्र हुन्न कार्यन्वयन महत्वपूर्ण विषय हो। मन्त्री खनालले अगाडि भन्नुभयो सबै कानून पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्ने हो भने केही समस्या हुन्न। नीति सहि भए व्यक्ति परिवर्तन हुँदा पछिसम्म विकासले गति लिन्छ। अहिलेसम्म कृषि र पशुपन्छी क्षेत्रको पहिचान भएको छ। अब त्यसलाई द्रुत गतीमा अगाडि बढाइन्छ।

खाद्य ऐन नियमको प्रभावकारी कार्यान्वयन

प्रेस विज्ञाप्ति :
आम उपभोक्ताको स्वास्थ्य र सुविधा कायम राख्न खाद्य ऐन नियमको प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्दै खाद्य प्रविधिको विकास तथा खाद्यमा आधारित पोषणको सुधारको लागि विभिन्न प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन र खाद्य पदार्थको विश्लेषण परीक्षणको लागि विश्वसनीय प्रयोगशाला सेवा प्रदान गर्ने कार्य खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागमा तथा मातहतका कार्यालयहरूबाट हुँदैन आएको छ ।

विभागको संगठन संरचना विस्तार : हाल विभागमा संगठन संरचना बमोजिम काठमाडौंमा विभाग विराटनगर, जनकपुर, हेटौडा, भैरहवा, नेपालगञ्ज र धनगढी स्थिति खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयहरूमा झापा, इनरुवा, धनकुटा, उदयपुर, राजविराज, मलंगवा, जलेश्वर, पर्सा चितवन, काठमाडौं, धुलिखेल नुवाकोट सिन्धुली, दमौली, पोखरा, बागलुड तानसेन, तौलिहवा, दाङ, सुर्खेत, जुम्ला, डोटी, डडेल्धुरा र वैतडी स्थिति २४ डिभिजन कार्यालयहरू र काँकडभिट्टा, रानी जलेश्वर, त्रिभुवन विमानस्थल, तातोपानी, रसुवा, विरगंज, भैरहवा, कृष्णनगर, नेपालगञ्ज, धनगढी र कञ्चनपुर गरी १२ स्थानमा खाद्य आयात् निर्यात गुणस्तर प्रमाणिकरण कार्यालयहरू गरी ४३ कार्यालयहरू रहेका छन् । कूल दरवन्दीमा १०३ थप भई विभागको समग्र कार्य प्रभावकारितामा वृद्धि हुने औषधी राखिएको छ ।

खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग तथा मातहतका कार्यालयहरूबाट २०७५ श्रावण १ देखि २०७६ असार मसान्तसम्ममा सम्पन्न मुख्य-मुख्य कार्यहरू र सोबाट हासिल प्रगति यस प्रकार रहेको छ ।

असार मसान्तसम्म

१. खाद्य उद्योग तथा बजार निरीक्षण अनुगमन र गुणस्तर नियमन

-यस अवधिमा विभाग तथा मातहतका कार्यालयहरूबाट बजार निरीक्षण अनुगमन गरी अनुसन्धनात्मक तथा ऐन नियमानुसार जिम्मा ४,८१३ नमूना सङ्कलन भएकोमा खाद्य र दाना ऐन बमोजिम संकलित १,७१७ नमूनाहरूको विश्लेषण परिक्षण प्रतिवेदन अनुसार १२७ नमूनाहरू मापदण्डको प्रतिकूल पाइएको थियो । प्रतिकूल नमूना मध्ये सबैभन्दा बढी प्रशोधित पिउने पानी

४७, तेल तथा घिउ २५, दूध तथा दुग्ध पदार्थ २३ रहेका थिए भने त्यसपछि क्रमश:

खाद्य स्वच्छताको बारेमा आम उपभोक्ता एवं सरोकारवालाहरूलाई सचेत गर्ने उद्देश्यले Food Safety Everyone's Business' भन्ने नारा सहित ७ जुन २०१९ मा प्रथम विश्व खाद्य स्वच्छता दिवस तथा 'खाद्य पदार्थ स्वच्छता, हामी सबैको प्रतिवद्धता' भन्ने नारा सहित एघारौं राष्ट्रिय स्वच्छता दिवस विभिन्न कार्यक्रम सहित मनाइएको थियो ।

खाद्यान्न तथा दलहन ७ फल तथा सागपात ७ दाना पदार्थ ७ बाँकी अन्य खाद्य पदार्थ रहेका थिए ।

यस अवधिमा खाद्य/दाना उद्योग, होटल रेष्टुरेन्ट राजमार्गका होटल गरी ३,५२६ पटक निरीक्षण अनुगमन गरिएको थियो ।

-विभागमा प्राप्त विभिन्न विषयको जम्मा ११ उजुरी उपर कारवाही गरिएको थियो ।

-खाद्य र दाना ऐन तथा नियम अनुसार न्यूनस्तर तथा दुषित उत्पादन तथा बिक्री वितरण गरेको कसुरमा १४८ थान मुद्दा विभिन्न जिल्ला प्रशासन कार्यालय तथा जिल्ला अदालतमा दायर गरिएको थियो । दायर गरिएका १४८ थान मुद्दा मध्ये सबैभन्दा बढी प्रशोधित पिउने पानीको ३९ खाद्य, तेलका २९, दानाका ६ तथा अन्या विभिन्न खाद्य पदार्थका रहेका थिए । उक्त मुद्दाहरू मध्ये ४२ मुद्दा दुषितका, ८३ मुद्दा, न्यून् गुणस्तरको तथा बाँकी लेवल लगायतका विवरण नमिलेको र निर्देशिका उलंघन गरेका थिए ।

-यस अवधिमा ५९२ उद्योगलाई नयाँ अनुज्ञापत्र जारी १,५८४ उद्योग अनुज्ञापत्र नवीकरण तथा १,५०५ नयाँ उद्योग स्थापना गर्न सिफारिस गरिएको थियो ।

२. खाद्य आयत् नियमन

-खाद्य आयात् निर्यात निरीक्षण तथा गुण प्रमाणिकरण प्रणाली सम्बन्धी निर्देशिकाले व्यवस्था गरे अनुरुप आयात् गर्नु पूर्व अनिवार्य रुपमा अनुमति लिनुपर्ने भनि व्यवस्था गरिएको विभिन्न खाद्यवस्तुहरूको आयत् अनुमति लिने कार्यक्रममा आव २०७५/७६ मा कुल १८,५९७ आयत् अनुमति जारी गरिएकाको मुख्यतया मसलाजन्य पदार्थ ३,०७३ खाद्यान्न २,१११ फलफूलजन्य खाद्य पदार्थ १,३६२ लगायत खाद्य वस्तुहरूलाई अनुमति प्रदान गरिएको थियो । यसैक्रममा दूध तथा दुग्धजन्य पदार्थ ५, तेलको ४, चिनीजन्यका ६, पेय पदार्थका ६ सुपारीका १० लगायत अन्य विविध खाद्य पदार्थहरू गरी १८१ खाद्यवस्तुको अनुमति अस्वीकृत गरिएको थियो ।

-नेपालमा आयात् हुने खाद्य पदार्थहरूको गुण प्रमाणिकरणको क्रममा ४५,३४४ नमूनाहरू जाँच विश्लेषण गरिएकोमा विभिन्न खाद्यवस्तुको ६६ नमूनाहरू मापदण्ड अनुरुप पाइएन ।

३. खाद्यस्तर निर्धारण

क. स्वीकृति निर्देशिका

-दूध तथा दुग्ध पदार्थको स्वच्छता एवं गुणस्तर निर्देशिका २०७५ जारी भई कार्यन्वयनमा रहेकोछ ।

जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन

जीवनाशक विषादीहरूबाट विष लाग्न सक्ने खतराहरू विषालु सामाग्रीमा रहेको विषपनामा मात्र नरही विषादीसँगको सम्पर्कको स्तरमा समेत निर्भर रहन्छ । नियमित रुपमा यस्ता विषादी प्रयोग गर्ने र बिक्री कक्षमा रहने व्यक्तिहरू विषादीको सम्पर्कमा बढी आउने भएकाले तिनीहरू विषबाट प्रभावित हुन सक्ने सम्भावना बढी रहन्छ यस सन्दर्भमा जीवनाशक विषादी प्रयोग गर्ने कृषकहरू र यस्ता विषादी बिक्री गर्ने पसलहरूमा कार्यरत व्यक्तिहरूले विष लाग्दाको अवस्थामा हुने लक्षणहरू । प्रदुषण भएको स्थितिमा अपनाउनु पर्ने प्राथमिक उपचारका उपायहरू थाहा पाउनु जरुरी हुन्छ ।

विषाक्ततताको जोखिम २ कुरामा निर्भर गर्छ ।

१. विषालुपन

२. विषादीसँग सम्पर्कको स्तर

विषजन्य लक्षणहरू र प्राथमिक उपचार :

१ अर्गानोफस्फेट्स र कार्बामेट्स

सर्वसाधारणले सबभन्दा बढी उपयोग गर्ने जीवनाशक विषादीमा अर्गानोफस्फेट्स आउँदछन्

उदाहरण :

१. डाइमेथोएट २. मालाथियन ३. फेनीट्रोथियन ४. डाइक्लोरोभस् ५. पाराथियन मिथाइल ६. मोनोक्रोटोफस कार्बामेट्स:

१ कार्बारिल २. कार्बोफ्युरान ३. प्रोपक्सर

विषलागेको लक्षणहरू :

सबै अर्गानोफस्फेट्स र कार्वामेट्स विष लाग्दा एकै प्रकारका लक्षणहरू देखा पर्छन् ।

- कोलिनस्टेरेज दबाउन : अर्गानोफस्फेट्स र कार्वामेट्स दुवैले कोलिनस्टेरेज रोक्दछन् । जसको कारणबाट स्नायु प्रणालीमा विकास उत्पन्न हुन्छ । फलस्वरुप निम्न लक्षणहरू देखिन्छन् ।

१. टाउको दुख्ने २. चक्कर र रिंगटा लाग्ने ३. वाक-वाकी लाग्ने ४. चिसो पसिना आउने

५. झाडा पखाला लाग्ने ६. वान्ता हुने

प्राथमिक उपचार : विरामीले अर्गानोफस्फेट्स वा कार्वामेट्स विष सेवन गरेको छ वा छालाबाट प्रदुषण हुन गएको भए तल लेखिए बमोजिम प्राथमिक उपचार गर्नुपर्छ ।

- वान्ता तथा र्‍याल मुखबाट बाहिर निस्किन सजिलोको लागि विरामीको टाउकोलाई शरीर भन्दा तल हुने गरी झुकाएर राख्ने ।
- हावा राम्ररी आउन सक्ने व्यवस्था मिलाउने, स्वास लिन कम भएमा वा बन्द भएमा कृतिम स्वास प्रश्वास गराउने ।
- साबुन पानीले राम्रोसँग धुई पखाल्ने
- प्रदुषित पहिरन हटाउने
- डाक्टरका सल्लाह लिने ।

२. अर्गानो क्लोरिन्स :

अर्गानो क्लोरिन्स कीटनाशक विषादीहरू धेरै मुलुकहरूमा प्रचलनबाट हराउँदै गएका छन् । नेपालमा पनि इन्डोसल्फेन बाहेक सबै प्रकारका अर्गानो क्लोरिन्स विषादीमा प्रतिवन्ध लगाएको छ

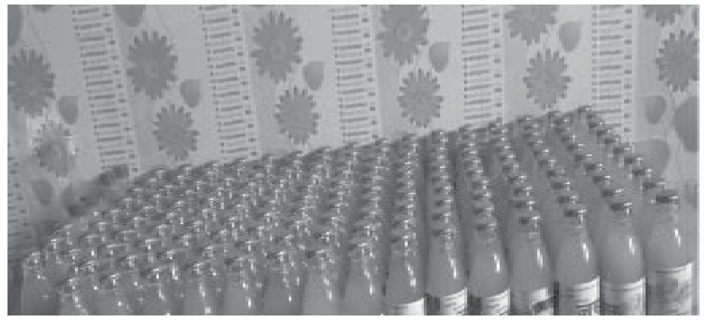

उदाहरण :

* एल्ड्रीन * डी.डी.टी * लिन्डेन * बी.एच.सी *क्लोरडेन * हेप्टाक्लोर * डाइल्ड्रीन

विष लागेको लक्षणहरू :

१. वाक-वाकी लाग्ने, २. वान्ता हुने, ३. शरीरमा कम्पन हुने, ४. बढी गम्भीर अवस्थामा रोगी अचेतन हुने र स्वासक्रिया बन्द हुने ।

प्राथमिक उपचार :

- प्रदुषित कपडा हटाउने र छालालाई साबुन र चिसो पानीले धुने
- वान्ता नरोक्ने । अर्ध चेतना भएको अवस्थामा पनि विरामीको शरीर भन्दा टाउको तल हुने गरी आधा झुकाएर राख्ने ।
- दुध वा तेल पदार्थ सेवन गर्न नदिने र तत्काल डाक्टरलाई बोलाउने ।

३. सिन्थेटिक पाइरेथ्रोइड्स :

यी विषादीहरू अरु विषादीहरूको तुलनामा नयाँ हुन् र खासगरी फलफुल तरकारी र कपासमा बढी र व्यापक रुपमा प्रयोग गरिन्छन् । निम्नलिखित विषादीहरू यस समूहमा पर्दछन् ।

* साइपर मेथ्रिन * फेनभालेरेट * डेल्ट्रामेथ्रिन * परमेथ्रिन

विष लागेका लक्षणहरू :

मानिसहरू यसका लक्षण विरलै पाइन्छन् । धेरै ठुलो परिमाणमा यी विषादीहरू खाएमा निलेमा वा स्वासप्रस्वासबाट शरीरमा प्रवेश गरेमा विष लाग्दछ । यसका लक्षणहरू निम्नाअनुसार छन् ।

१. शारीरिक कम्पन, २. चेतना हराउने, ३. स्वास क्रिया बन्द हुने, ४ स्वास क्रियाबाट सेवन भएमा घाँटीमा असजिलोपना जलन हुने र स्वास फेर्न गाह्रो हुँदै जान्छ ।

५ छालामा हुने प्रदुषणबाट खासगरी मुख र हात झम-झम हुने र अचेत हुने अवस्था समेत आउन सक्छ । साधरणतया यो अवस्था केही घण्टा पछि हराएर जान्छ ।

प्राथमिक उपचार :

* छालामा विषादी पोखिएमा प्रदुषित कपडा हटाउने ।

* साबुन र चिसो पानीले छालालाई राम्ररी सफा गरिदिने

* विषादी सेवन गरेमा चिकित्सकको सल्लाह लिने ।

४. धातुजन्य फस्फाइड्स :

धेरैजसो धातुजन्य फस्फाइड, आलम्यु नियम फस्फाइड र जिङ्क फस्फाइड हुन् जसलाई धुँवाउने र मुसा नियन्त्रण गर्न प्रयोग गरिन्छ ।

विष लागेका लक्षणहरू :

फस्फाइड ग्याँस स्वासबाट भित्र गएमा वा ट्यावलेट सेवन गरेमा निम्न लक्षण देखिन्छन् ।

१. वाक-वाकी लाग्ने, २. वान्ता हुने, ३. पेटमा पिडा हुने, ४. करङ्गमा पिडा हुने, ५. झाडा लाग्ने, ६. छातीभित्र दुखेर आउने, ७. खोकी लाग्ने, ८.स्वास फेर्न र हिड्न गाह्रो हुने, ९. शारिरिक कम्पन हुने, र अचेत भएर जाने हुन्छ ।

प्राथमिक उपचार :

* यदी विरामीले ट्वाइलेट र विषादी खाएको छ भने मुखमा औला हालेर वान्ता गराउने ।

* विरामीलाई प्रदुषित ठाउँबाट टाढा खुला हावामा राख्ने ।

* विष लागेको लक्षण बढ्दै गएमा हावा आउने ठाउँ खुला राखी कृषि स्वासप्रश्वास गराउने वा उपलब्ध भएमा अक्सिजन दिने ।

* सकेसम्म छिटो विरामीलाई अस्पताल पुऱ्याउने ।

* अस्पतालमा लिएर जाँदा विषादीको भाँडो, बट्टा र पर्चा पनि सँगै लैजाने जसबाट डाक्टरलाई उपचार गर्न रोगबारे बढी जानकारी प्राप्त हुन मद्दत पुग्नेछ । माथि प्रस्तुत गरिएको जानकारीहरू तथा सुझावहरू सामान्य प्रकृतिका हुन् । विशेष प्रकारका सुझाव र विष प्रतिकारण (Antidot)को बारेमा जानकारी र सुझाव प्रत्येक विषादीको सुचकपत्र (Lables) पर्चामा दिएको हुन्छ । केही Implifiable कन्सन्ट्रेटमा घुलनशीलता र नोक्सानजनक अन्य मिश्रण पनि हुन सक्छन् । जसको बारेमा विषादीको सुचकपत्रमा उल्लेख गरिएको हुन्छ ।

धेरै जसो विषादीहरूले चाँडै नै अचेत बेहोस पार्ने भएकाले जबर्जस्ती वान्ता गराउने हुँदैन । नुनपानी पोटासपानी आदिले वान्ता गराउने पनि खतरनाक हुन्छ । विष लागेको लक्षण देखिन आएमा सर्वप्रथम विषादीको सुचकपत्रमा प्राथमिक उपचार सम्बन्धी निर्देशन भए नभएको हेर्नुपर्दछ । विष लागेको लक्षण देखा परेमा प्राथमिक उपचार सम्बन्धी जानकारी लिन जुनसुकै बेला र ठाउँमा भएपनि तुरुन्तै नेपाल विषादी सूचना केन्द्र फोन ५५३५२४१ मा फोन गरेर सोध्न सकिन्छ ।

विरामीलाई डाक्टरकहाँ वा अस्पतालमा लिएर जाँदा विषादीको भाँडो सुचकपत्र र पर्चा पनि सँगै लिएर जानु पर्दछ । जसबाट डाक्टरलाई बढी जानकारी प्राप्त भई विरामीलाई उपचार गर्न सजिलो होस् ।

स्रोत : कृषि सूचना तथा सञ्चार केन्द्र

विदेशबाट फर्केका युवालाई कृषि उद्यम गर्न सहुलियत कर्जा र प्रतिफलमा आधारित ७० प्रतिशत अनुदान दिने भनियो । कृषिमा युवा विशेष कार्यक्रमअन्तर्गत कृषि उद्यम गर्न चाहने युवाले न बैंकबाट सहुलियत ऋण पाए, न त अनुदानमै सहभागी गराइयो । मुख्य कुरा त सामूहिक कृषि खेती गर्ने युवाहरूको अभिलेख सूचीसमेत तयार गरिएन ।

८. गोदाम र भण्डारण गृह

मल समयमै खरिद गरी भण्डार गर्न भन्दै कृषिमन्त्रीले उद्योग मन्त्रालयसँगको समन्वयमा निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागितामा सातै ओटा प्रदेशमा कम्तीमा २५ हजार टन क्षमताका भण्डारण गृह बनाउने योजना अघि सारे । त्यसलाई बजेट पनि छुट्याइयो । तर, समयमै खरिद प्रक्रिया अघि नबढ्दा कार्यक्रम लागु हुन सकेन ।

९. किसान पेन्सन र परिचय पत्र वितरण

गत वर्षको ५८ बुँदे कृषिको दीर्घकालीन योजनामा २ वर्षमा किसान परिचय पत्र वितरण गर्ने लक्ष्य लिइयो । तर, पछिल्लो एक वर्ष किसान परिचय पत्र वितरणको काम त्यति प्रभावकारी हुन सकेन । गत वर्ष नै योगदानमा आधारित किसान पेन्सन कार्यक्रम लागु गर्ने भने पनि योजना थला पर्‍यो ।

अनुदानमा आधारित कार्यक्रममा पनि वास्तविक किसानको सहभागिता नगन्य प्रायः छ । यद्यपि, कृषिमा सहभागी नहुने र नक्कली किसान बनेर पहुँचवाला व्यक्तिले कृषि अनुदानमा वर्चस्व जमाइरहेको स्वयम् कृषिमन्त्रीले नै विभिन्न कार्यक्रममा भन्दै आएका छन् । गत वर्षका यस्तै योजना र कार्यक्रम सञ्चालनमा देखिएका समस्याबाट पाठ सिक्दै चालु आवमा केही नीतिगत सुधार गर्ने पक्षमा उनी सहमत छन् ।

उनी आफूले अघि बढाएका योजना तथा कार्यक्रम सफल नभएकामा कर्मचारीप्रति विश्वस्त छैनन् । त्यसअनुरुप, कृषिसम्बन्धी अनुदान कार्यविधि बनाएर बैंकिङ्ग तथा भौचर प्रणालीमार्फत अनुदान वितरण गर्ने योजना अघि बढाइएको छ । अनुदानको अधिकतम् हिस्सा ५० प्रतिशतमा सीमित गरिएको छ । योजना तर्जुमा र बजेट विनियोजन गर्दा संरचना र आवश्यक तयारी नपुग्दा केही आयोजना अपेक्षितरुपले अघि बढाउन नसकिएको कृषि मन्त्रालयका प्रवक्ता तेजबहादुर सुवेदीले बताए । केही राजनीतिक मुद्दा र योजना सबै पूरा हुन नसक्ने उनको भनाई छ ।

कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा बढी धान

कर्णाली प्रदेशमा सबैभन्दा बढी धान रोपाइ, अन्य प्रदेशमा घट्यो ।

काठमाडौं । यो पटक सबैभन्दा बढी धान रोपाई कर्णाली प्रदेशमा भएको छ । कृषि मन्त्रालयको

तथ्यांक अनुसार यो वर्षको साउन ६ गतेसम्ममा कर्णाली प्रदेशमा ९०.१३ प्रतिशत धान रोपाइ भएको हो । गत आर्थिक वर्ष कर्णाली प्रदेशमा ७७.४४ प्रतिशत मात्र धान रोपाइ भएको थियो ।

यस्तै सुदूर पश्चिम प्रदेशमा ८६.६२ प्रतिशत धान उत्पादन भएको छ । गत वर्ष साउन ६ गतेसम्ममा सुदूर पश्चिम प्रदेशमा ९६ प्रतिशत धान रोपाइ भएको थियो । गण्डकी प्रदेशमा ७९.२८ प्रतिशत धान रोपाइ भएको छ । गत वर्ष गण्डकी प्रदेशमा ८७ प्रतिशत धान रोपाइ भएको थियो ।

यस्तै प्रदेश नम्बर ३ मा ६९.१८ प्रतिशत धान रोपाइ भएको छ । गत वर्ष सोही अवधिसम्ममा ७६.५० प्रतिशत धान रोपाइ भएको थियो ।प्रदेश नम्बर ५ मा ६३.४८ प्रतिशत धान रोपाइ भएको छ । गत वर्ष साउन ६ गतेसम्ममा ७९.८६ प्रतिशत धान रोपाई भएको थियो । प्रदेश नम्बर १ मा ५६.१३ प्रतिशत धान रोपाइ भएको छ । गत वर्ष सोही अवधिमा ७१.१६ प्रतिशत धान रोपाइ भएको थियो । सबैभन्दा कम रोपाई प्रदेश २ मा भएको हो ।

प्रदेश नम्बर २ मा असार ६ गतेसम्ममा ५०.४८ प्रतिशत मात्र धान रोपाइ भएको थियो गत वर्ष प्रदेश २ मा ८९.३८ प्रतिशत धान रोपाइ भएको कृषि मन्त्रालयको तथ्यांकले देखाएको छ ।

यो वर्ष असार ६ गतेसम्म देश भर कुल ६३.७९ प्रतिशत धान रोपाइ भएको छ । गत वर्षको तुलनमा यो वर्ष यस अवधिसम्ममा १३.९५ प्रतिशत धान रोपाई कम भएको हो । गत वर्ष यस अवधिसम्ममा ७७.७४ प्रतिशत धान रोपाइ भएको थियो ।

यस वर्ष उच्च पहाडी क्षेत्रमा ७५ प्रतिशत धान रोपाइ भएको छ भने मध्य पहाडी क्षेत्रमा ७२.८७ प्रतिशत धान रोपाइ भएको छ । यस्तै तराई क्षेत्रमा यो वर्ष ६० प्रतिशत धान रोपाइ भएको छ ।

कृषि मन्त्रालयको तथ्यांक अनुसार यो वर्ष कर्णाली प्रदेश बाहेक सबै प्रदेशमा धान रोपाई घटेको छ । कर्णाली प्रदेशमा यो पटक धान रोपाई १२ प्रतिशतको हाराहारीमा बढे पनि अन्य प्रदेशहरुमा भने धान रोपाई घट्दो क्रममा रहेको छ । अन्य प्रदेशहरुमा ७ प्रतिशतदेखि ३९ प्रतिशतसम्म धान रोपाइ गत वर्षको तुलनामा घटेको हो ।

५० हजार ऋणबाट सुरु भएको कृषि बजार स्थलको आम्दानी बार्षिक करोड

ख) खाद्यस्तर निर्धारण समितिको बैठकको निर्णय

-विभिन्न खाद्य वस्तुमा माइकोटक्सिनको अधिकतम् सीमा (Maximium residue Limit –MRL)

-गुँदपाकको मापदण्ड

-पुष्टकारीको मापदण्ड

-वनस्पति घिउ तेल तथा घिउमा टोटल पोलार मेटेरियलको अधिकतम् सीमा

४. राष्ट्रिय खाद्य स्वच्छता नीति जारी भएको सम्बन्धमा

यस आव २०७५/७६ खाद्य पदार्थमा स्वच्छता र गुणस्तरीयता कायम गर्दै आम उपभोक्ताहरूको स्वास्थ्यको संरक्षण र संविधान वमोजिमको हकको प्रत्याभूति गर्नाको साथै राष्ट्रिय खाद्य उद्योग र व्यवसायहरूको विकास तथा खाद्यवस्तुको निर्यात प्रवर्द्धन गरी 'समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली'को राष्ट्रिय आकांक्षा हासिल गर्न योगदान पुर्‍याउने दूरदृष्टिका साथ निम्न उद्देश्यहरू सहितको राष्ट्रिय खाद्य स्वच्छता नीति २०७६ नेपाल सरकारबाट स्वीकृति भै खाद्य स्वच्छता सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था भएको छ ।

५. प्रयोग सेवा

-यस आवमा विभागको राष्ट्रिय खाद्य तथा दाना रिफरेन्स प्रयोगशाला तथा खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयहरूमा प्रयोगशालाहरूबाट खाद्य ऐन नियम कार्यन्वयनका क्रममा संकलित नमूना, खाद्य उद्योग अनुज्ञापत्रका लागि संकलित नमूनाहरू लगायत सेवाग्राहीहरूबाट अनुरोध भई आएको समेत कुल १४,८८३ नमूनाहरू प्रयोगशाला जाँच परीक्षण गरिएको थियो ।

-प्रयोगशाला एक्रेडिटेशन विभागको राष्ट्रिय खाद्य तथा दाना रिफरेन्स प्रयोगशालालाई रासायनिक जीवनाशक विषादीको अवशेष, माइकोटक्सिन, हेभि मेटल तथा सुक्ष्म जैविक विषय गरी विभिन्न २६ खाद्य पदार्थहरूका १०१ विषयमा नयाँ संस्करण OSO/IECC17025:2017 द्वारा अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त गरेको छ ।

६. खाद्य प्रविधि विकास तथा पोषण सम्बन्धी प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम

-आव २०७५/०७६ मा विभिन्न २६ किसिमका ट्रायल परीक्षण अध्ययन गरिएकोमा मुख्य मुख्य निम्न अनुसन्धान रहेको थिए ।

-वरफमा पाँगस माछाको भण्डारण अध्ययन

खाद्य स्वच्छताको बारेमा आम उपभोक्ता एवं सरोकारवालाहरूलाई सचेत गर्ने उद्देश्यले Food Safety Everyone's Business' भन्ने नारा सहित ७ जुन २०१९ मा प्रथम विश्व खाद्य स्वच्छता दिवस तथा 'खाद्य पदार्थ स्वच्छता, हामी सबैको प्रतिवद्धता' भन्ने नारा सहित एघारौं राष्ट्रिय स्वच्छता दिवस विभिन्न कार्यक्रम सहित मनाइएको थियो ।

-केरामा आधारित परिकार विकास

-सुन्तला, सख्खरखण्डको परिकार विकास बारे अध्ययन

-चामलमा आधारित पेय विकास अध्ययन

-लहरे आँपको परिकार विकास

-एभोकाडोको पेष्ट

-प्रोवायोटिक गुन्द्रुक

-गाजरयुक्त बिक्री

-हुम्मुसको भण्डारण

-पोषिलो परिकारको विकास

-अमला र सख्खर मिश्रित क्याण्डी

-सुन्तला, सख्खरखण्डको प्यान केक, पराठ

-जौ, चना, भटमासमा आधारित ब्रेकफास्ट विकास

-तालिम कार्यक्रम

आव २०७५/७६ मा निम्नानुसारको विभिन्न तालिमहरू सम्पन्न गरिएका थिए ।

-विभाग तथा क्षेत्रीय कार्यहरूबाट खाद्य प्रविधि र पोषण सम्बन्धी तालिम १,०२० जनालाई प्रदान गरिएको थियो ।

-खाद्य उद्यमी व्यवसायी, विद्यालयका शिक्षक विद्यार्थी तथा उपभोक्ताहरू समेत ४,२८० जनालाई खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिएको थियो ।

-पोषण विश्लेषण तथा फुड कम्पोजिशन टेवलको अद्यावधिक

विभिन्न १९७ खाद्य पदार्थहरूको पौष्टिक तत्व विश्लेषण गरी फुड कम्पोजिशन टेवलको अद्यावधिकका लागि कार्यक्रम गरेको ।

७. स्थानीय परम्परागत कृषिजन्य खाद्य पदार्थको प्रवर्द्धन तथा खाने बानीमा सुधार सम्बन्धी कार्यक्रम खाद्य मेला आयोजना

विगतको वर्षमा जस्तै आव २०७५/७६ मा पनि खानेबानी सुधारको लागि स्थानीयस्तरका उपलब्ध हुने अल्प प्रचलित पोषिलो कृषिजन्य उपजहरूको विविधीकरण हुनेगरी खाद्य प्रविधि तथा पोषण सम्बन्धी अभियानमूलक अनुसन्धान, परामर्शमूलक कार्यक्रम सहित इटहरी जनकपुर, हेटौडा, नेपालगंज, काठमाडौं, देवदेह, रुपन्देही, नेपालगञ्ज तथा कञ्चनपुर गरी ७ स्थानमा खाद्य मेला आयोजना गरिएको थियो । विभिन्न स्वदेशी उद्योगको उत्पादन र विभिन्न जाति तथा जनजातिको परम्परागत एवम् पौष्टिक परिकार सहितको स्टलहरू रहेको उक्त खाद्य मेला आमा उपभोक्ताहरूको उल्लेख्य सहभागीता रहेको थियो भने उत्कृष्ट हुने प्रदर्शनकर्ताहरूलाई पुरुस्कार वितरण गरिएको थियो ।

८. खाद्य स्वच्छता सचेतना कार्यक्रम

क. खाद्य स्वच्छता दिवस

खाद्य स्वच्छताको बारेमा आम उपभोक्ता एवं सरोकारवालाहरूलाई सचेत गर्ने उद्देश्यले Food Safety Everyone's Business' भन्ने नारा सहित ७ जुन २०१९ मा प्रथम विश्व खाद्य स्वच्छता दिवस तथा 'खाद्य पदार्थ स्वच्छता, हामी सबैको प्रतिवद्धता' भन्ने नारा सहित एघारौं राष्ट्रिय स्वच्छता दिवस विभिन्न कार्यक्रम सहित मनाइएको थियो । यस अवसरमा खाद्य स्वच्छता सहकार्यका लागि सरोकारवालाहरूको सहभागीतामा विभिन्न नाराका प्लेकार्डहरू लिई प्रभातफेरि कार्यक्रम गर्नुका साथै उत्कृष्ट उद्यमीहरू (हिमालयन स्प्रिङ्ग वाटर प्रा.लि धुन्चे, कञ्चन पाउरोटी उद्योग विर्तामोड, श्रीसाई ड्रिकिङ्ग वाटर ईण्डष्ट्रीज विरगंज पर्सा, पौडेल बेकरी उद्योग हेटौडा मकवानपुर, साई चिया उद्योग बुटवल, रुपन्देही, हुलास खाद्य उद्योग प्रा.लि कोहलपुर बाँके, अभिषेक मौरी पालन फार्म घोडाघोडी कैलाली, नेपाल अर्गानिक कफी प्रडक्टस तीनथाना, काठमाडौं, साथै खाद्य स्वच्छता प्रविधि तथा पोषणमा क्षेत्रमा योगदान पुर्‍याउनु हुने विशिष्ट व्यक्तित्व र उत्कृष्ठ कर्मचारीहरूलाई प्रमाणपत्रहरू प्रदान गरिएको थियो । यस अवसरको २०७६ ज्येष्ठ महिनाभरी विभाग तथा क्षेत्रीय कार्यालयहरूको विविध कार्यक्रम तथा गतिविधिहरूको आयोजना गरी खाद्य स्वच्छता महिना मनाइएको थियो । खाद्य स्वच्छता सम्बन्धीमा विद्यालयहरूमा खाद्य स्वच्छता र पोषणको विषयमा सचेतना उपभोक्ता संघ-संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा उपभोक्ता सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो ।

ख. खाद्य स्वच्छता अभियान

खाद्य स्वच्छताका दृष्टिकोणले बढी जोखिमयुक्त खाद्य पदार्थहरू प्रशोधित पिउने पानी, दूध तथा खाने तेललाई प्राथमिकतामा राखी अभियानको रुपमा निम्नानुसारको प्रवर्द्धनात्मक तथा नियमन केन्द्रित कार्यक्रम सञ्चालन गरिएका थिए ।

-प्रशोधित पिउने पानी, दूध तथा खाने तेलको लागि असल उत्पादन अभ्यास आचार संहिता लागु बारे उद्यमी व्यवसायीहरूलाई काठमाडौं, विराटनगर, हेटौडा, भैरहवा, नेपालगञ्ज, धनगढीमा समेत जम्मा २१ पटक प्रशिक्षण कार्यक्रम गरी खाद्य उद्यमी एवं व्यवसायहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरियो ।

विभिन्न ३२६ विद्यायहरूमा खाद्य स्वच्छता एवं गुणस्तर सम्बन्धमा शिक्षा कार्यक्रम उपभोक्ता भेला तथा अन्य सरोकारवाला सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न गरियो ।

-काठमाडौं विराटनगर हेटौडा, भैरहवा, नेपालगंज, धनगढीमा दुध, पानी तथा खाने तेलको २७४ प्रशोधन उद्योगहरूको निरीक्षण अनुगमन, नमूना संकलन निर्देशिका कार्यन्वयन अवस्था अध्ययन गरियो ।

-काठमाडौं, विराटनगर, ह्टिौडा, भैरहवा नेपालगंज, धनगढी स्थिति ४७४ डेरी पसलहरूको निर्देशिका कार्यन्वयन सम्बन्धमा निरीक्षण अनुगमन तथा नमूना संकलन गरियो ।

-निरीक्षण अनुगमनको क्रममा दुध, पानी तथा खाने तेलको ६७३ नमूनाहरू संकलन गरियो

-दुध पानी तथा खाने तेलको स्वच्छता अभिवृद्धि सम्बन्धी श्रव्यदृष्या सामाग्री निर्माण गरी प्रसारण गरियो ।

ग. खाद्य स्वच्छता अभिमुखीकरण कार्यक्रम आव २०७५/७६ मा विभाग मातहतका ६ वटै कार्यालयहरूबाट विराटनगर, जनकपुर, हेटौडा, भैरहवा, नेपालगञ्ज र धनगढीमा पत्रकारहरूको लागि खाद्य स्वच्छता, गुणस्तर पोषण सम्बन्धी समाचार संकलन तथा प्रकाशन प्रसारण सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो ।

९. होटल रेष्टुरेन्ट स्तरीकरण :

यस अवधिमा विभाग तथा मातहतको कार्यालहरूबाट जम्मा ७२२ होटल रेष्टुरेन्ट स्तरीकरण गरिएकोमा १५ (२ प्रतिशत) वटाले अति उत्तम (Green sticker with three stars) पाउन सफल भए

मिति २०७६ जेठ असार २ गते नेपाल राजपत्र भाग ५ मा प्रकाशन भई सम्माननीय सर्वोच्च अदालतको आन्तरिम आदेश कार्यन्वयनको अवस्था छ र उक्त सूचनाको प्रकरण ६ को खण्ड (ग)मा उल्लेखित तरकारी तथा फलफूल पैठारी गर्दा सम्बन्धित भन्सार विन्दुमा क्वारेन्टाइन प्रक्रिया र जीवननाशक विषादिको अवशेष परीक्षण गर्नुपर्ने व्यवस्था वमोजिम विभागले भए गरेको कार्य विवरण निम्न बमोजिम रहेका छन् ।

भने ९० (१३ प्रतिशत) वटाले उत्तम (Green sticker with two stars २७६ (३८प्रतिशत) वटाले सन्तोषजनक (Green sticker with one star) र ३४१ (४७ प्रतिशत) वटाले सामान्य स्तर (Yellow sticker wthout star प्राप्त गरेका थिए ।

जीवनाशक विषादी सम्बन्धमा :

निकासी पैठारी (नियन्त्रण) ऐन २०१३ को दफा ३ को उपदफा ३ को उपदफा २ वमोजिम नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७६ जेठ १० गतेको निर्णयबाट निकासी पैठारी सम्बन्धी आदेश स्वीकृति भएको र उक्त आदेश मिति २०७६ जेठ असार २ गते नेपाल राजपत्र भाग ५ मा प्रकाशन भई सम्माननीय सर्वोच्च अदालतको आन्तरिम आदेश कार्यन्वयनको अवस्था छ र उक्त सूचनाको प्रकरण ६ को खण्ड (ग)मा उल्लेखित तरकारी तथा फलफूल पैठारी गर्दा सम्बन्धित भन्सार विन्दुमा क्वारेन्टाइन प्रक्रिया र जीवननाशक विषादिको अवशेष परीक्षण गर्नुपर्ने व्यवस्था वमोजिम विभागले भए गरेको कार्य विवरण निम्न वमोजिम रहेका छन् ।

-स्याउ, केरा, करेला, भन्टा, कोभी, भिण्डी, आलु, गोलभेडा र चिया गरी १० वटा तरकारी तथा फलफूलमा खाद्यस्तर निर्धारण समितिबाट जीवनाशक विषादी अवशेषको तह अधिकतम् सीमा तोकी WTO Notification पश्चात नेपाल राजपत्रमा प्रकाशनको प्रक्रियामा रहेको ।

-थप १० वटा तरकारी तथा फलफूलमा जीवनाशक विषादी अवशेषको अधिकतम् सीमा तोक्न मस्यौदा तयारी गरिरहेको ।

-कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको २०७६ असार १४ को निर्णय अनुसार विभाग तथा अन्तर्गत खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयहरूमा अत्याधुनिक उपकरण सहित जीवनाशक विषादीको अवशेष परीक्षण क्षमता हुनेगरी स्तरोन्नती कार्यालयहरूमा अत्याधुनिक उपकरण सहित जीवनाशक विषादीको अवशेष परीक्षण क्षमता हुनेगरी स्तरोन्नति तथा सुदृढीकरण गर्ने । साथै तत्कालका लागि भन्सारबाट प्राप्त नमूनाहरूको द्रुत विषादी अवशेष विश्लेषण RBPR परीक्षण गर्न सक्ने र तोकिएको मापदण्ड भन्दा बढी देखिएमा विस्तृत प्रक्रियाको लागि विभागको राष्ट्रिय खाद्य तथा दाना रिफरेन्स प्रयोगशालामा पठाउने गरी कार्य भैरहेको ।

-विभाग अन्तर्गत भैरहवा, बीरगञ्ज, नेपालगंज तथा धनगढी कार्यालयहरूमा द्रुत विषादी अवशेष परीक्षण (RBPR) विधिद्धारा तरकारी तथा फलफूल परीक्षणका लागि तालिम सम्पन्न गरेको ।

११. विभागको आगामी योजना :

देशभित्र स्वच्छ र गुणस्तरीय खाद्य पदार्थ उत्पादन, बिक्री वितरण तथा आयत् निर्यात व्यवस्थित गरी आम उपभोक्ताको स्वास्थ्य संरक्षणका लागि यस विभागको आगामी दिनमा निम्नानुसारको योजना रहेको छ ।

-दूध पानी तथा तेलमा स्वच्छता एवम् गुणस्तर कायम राख्न देशैभरी अभियानको रुपमा कार्यक्रम सञ्चालनलाई निरन्तरता दिने ।

-विभाग अन्तर्गत राष्ट्रिय खाद्य तथा दाना रिफरेन्स प्रयोगशालाहरूको जीवनाशक विषादीको अवशेष विश्लेषण परीक्षणको क्षमता अभिवृद्धिलाई निरन्तरता दिँदै र खाद्य स्वच्छता नियमन तथा निर्यात सहजीकरण गर्न थप विषयको अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता Accreditation प्राप्त गर्ने ।

-विभाग मातहतका कार्यालयहरूमा रहेको प्रयोगशालाहरूको जीवनाशक विषादिको अवशेष परीक्षणका लागि स्तरोन्नती गरिने ।

-आयातीत् खाद्यवस्तुको स्वच्छता र गुणस्तर कायम गर्न खाद्य आयत् निर्यात् गुणस्तर प्रमाणीकरण कार्यन्वयन गर्न प्रयोगशालाको सुदृढिकरण ।

-प्रस्तावित खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर ऐन वमोजिम नियमावलीको मस्यौदा तयारी क्रममा रहेको ।

-अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डसँग समतुल्य हुनेगरी खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर मापदण्डहरू तयारी परिमार्जन गरी लागु गर्दै जाने ।

प्रवक्ता मोहनकृष्ण महर्जन
प्रवक्ता
२०७६/०४/१४

कृषिका एक दर्जन योजना असफल

कृषिमन्त्री खनाल

काठमाडौं । २०७६ साउन १७ बिहीबार मन्त्रालयमा गत आर्थिक वर्ष २०७५/०७५ को वार्षिक प्रगति समीक्षा सार्वजनिक गरिरहँदा कृषिमन्त्री चक्रपाणि खनाल पहिले जस्तो उत्साहित थिएनन् । उनको अनुहारमा त्यति चमक र रौनक थिएन । बरु, छोटो मन्तव्य राख्ने समय लिएका उनले झण्डै ३५ मिनेट कर्मचारीको कार्यशैलीका कारण आफूले अघि बढाएका योजना असफल भएको आरोप लगाउँदै उनी कर्मचारीप्रति आक्रामक भए । गत वर्ष निकै उत्साह र परिणाम दिने भनेर कृषिमन्त्री खनालले ५८ बुँदे कृषि योजना अघि सारेका थिए । तर, उनले महत्वपूर्ण र कण्ठस्थ पारेका झण्डै एक दर्जन कार्यक्रम तथा योजना असफल भएपछि यसको दोष कर्मचारीमाथि थुपारेका हुन् । आफ्ना योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन नहुनुमा कर्मचारीको दोष होला तर, त्यसमा मन्त्रीको भूमिका कति हुने भन्ने अर्को प्रश्न उठेको छ ।

लक्षित गरिएका आफ्ना कार्यक्रम र योजना पूरा गर्न कसरी, कति र कुन प्रणालीबाट अघि बढे या बढेनन् भन्ने मूल्याङ्कन र सुपरभिजन गर्ने फुर्सद नपाएकै हुन् त । आफ्ना 'पपुलर' योजनाको व्यवहारिक कार्यान्वयन गर्न मन्त्री आफैले पनि अनुगमन र काम नभएको खण्डमा आवश्यक निर्देशन समयमै दिनुपर्थ्यो ।

कि त योजना तथा कार्यक्रम अघि बढाउँदा कार्यान्वयन निकायसँग कुनै समन्वय गरिएन, कि त त्यसको व्यवहारिक कार्यान्वयनमा मन्त्री नै अलमलमा परे । कर्मचारी र मन्त्रालयगत निकायसँग छलफल गरेर मात्रै योजना तर्जुमा गरेको भए कर्मचारी नै दोषी होलान् ।

१. समयमै मल खरिद नहुनु

गत वर्ष मन्त्री खनालले ५८ बुँदे भावी योजनामा नै समावेश गरी रासायनिक मल सहज आपूर्ति व्यवस्था गरिने बताएका थिए । समयमै खरिद प्रक्रिया अघि बढाई किसानलाई 'पिक सिजन'मा मल समस्या हटाउने उनले उद्घोष गरे अनुसार ३ अर्ब रुपैयाँ अनुदानवापत मल खरिद गर्न बजेट छुट्याइयो । त्यसवापत मल आयो । तर, माग र वितरणको सन्तुलन नहुँदा किसानसम्म मल पुगेन । मल अपुग हुने भएपछि थप ३ अर्ब रुपैयाँ अर्थ मन्त्रालयसँग माग गरियो ।

गत माघमै अर्थसँग प्रस्ताव गरिएको थप रकम कृषि मन्त्रालयले मल खरिदसम्बन्धी शर्त पूरा गर्न नै समय लगायो । झण्डै ३ महिनासम्म थप मल खरिद प्रक्रियासहितको फाइल मन्त्रालयमै थन्क्याएको मन्त्रालयका एक कर्मचारीले बताए । पछि, गत जेठ २ मा मात्रै अर्थसँग सहमति गरेर थप रकम निकासा भयो । तर, निकै ढिलो गरी प्राप्त भयो । यसअघि खरिद प्रक्रिया अघि बढेको थिएन । यता, किसानलाई असार र साउन महिनामै मल चाहिने अवस्था थियो । खरिद प्रक्रियाकै ढिलाइले अहिले पर्याप्त मल नआउँदा किसानलाई मलको समस्या ज्यूँका त्यूँ रह्यो ।

२. कालिमाटी तरकारी बजारको सुधार

कृषिमन्त्रीले लिएको अर्को सुधार प्रयास हो । कालिमाटी तरकारी बजारमा वर्षौंदेखि स्टल 'होल्ड' गर्ने बिचौलियालाई निमिट्यान्न पार्ने प्रयासअनुरुप मन्त्रीले बजारको अनुगमन पनि गरे । अनाधिकृत रुपमा अरुलाई स्टल भाडामा दिने ५८ व्यापारीको स्टल खारेजसमेत गरियो । तर, व्यापारी अदालत गएपछि तत्काल यथावत स्थितिमा राख्ने आदेश दियो । मन्त्रीको प्रयास अदालतले उल्ट्याइदियो । अहिले खारेजीको सूचीमा रहेका व्यापारीले निर्वाध रुपमा कारोवार गरिरहेका छन् । अहिले मन्त्री कालिमाटी तरकारी बजार सुधार गर्ने कुराभन्दा पनि 'इरिटेड' मान्ने गरेका छन् ।

३. ईटालियन स्याउका बिरुवा आएनन्

मुलुकलाई स्याउमा आत्मनिर्भर बनाउन र आयात कम गर्न कृषिमन्त्रीले इटलीबाट स्याउका २ लाख बिरुवा ल्याउने प्रस्ताव गरे । त्यसअनुसार, १० करोड रुपैयाँ बजेट छुट्याइयो । एकै पटक धेरै फल्ने प्रकृतिका स्याउका बिरुवाको खरिद प्रक्रिया अघि बढेन । टेन्डरमार्फत कम्पनी छनौट गरिए पनि केही कानूनी प्रक्रियाको उल्झनमा गत वर्ष उक्त कार्यक्रम स्थगित गरियो ।

४. कागती खेती विस्तार योजना

अहिले पनि झण्डै ३/४ अर्ब रुपैयाँको कागती आयात् हुन्छ । मन्त्रीले आफ्नै देशमा उत्पादन गर्न सक्ने भनेर कागती खेती विस्तार योजनाअनुसार निश्चित जिल्ला छुट्याएर कार्यक्रम लागू गर्ने उद्घोष् गरे । तर, तोकिएको जिल्लामा जग्गा प्राप्ति र अन्य कारणले योजना अघि बढ्न सकेन ।

५. प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण कृषि मन्त्रालयको सबैभन्दा ठूलो परियोजना हो । १० वर्षे कृषि विकास रणनीतिअन्तर्गत यो परियोजना अघि बढाइए पनि त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा समस्या छ । परियोजनाअन्तर्गत पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोन सञ्चालनबाट वास्तविक किसानले भन्दा गैरकिसानले लाभ लिइरहेको मन्त्रालयकै प्रतिवेदनले बताउँछ । यो परियोजनाको कार्यान्वयनमा पनि कृषिमन्त्री सन्तुष्ट छैनन् । चालू आवमा परियोजना परिमार्जन गरी जोन र सुपरजोन मात्रै संघबाट सञ्चालन गर्ने र पकेट/ब्लक सञ्चालनको बजेट प्रदेश र स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएको छ ।

६. सार्वजनिक जग्गामा फलफूल खेती विस्तार

मन्त्रालयले सार्वजनिक जग्गामा फलफूल खेती विस्तार कार्यक्रमअन्तर्गत सिंहदरबार क्वाटरमा २ हजार ५०० फलफूलका बिरुवा रोप्ने कार्यक्रम बनायो । जैविक संरक्षण र बढ्दो फलफूल आयातलाई कम गर्न सिंहदरबार र मन्त्री क्वाटर परिसरमा बिरुवा लगाउने भने पनि पर्याप्त जग्गा नहुँदा त्यो कार्यक्रम अघि बढेन । मुस्किलले ४०० फलफूलका बिरुवा मात्रै रोपिए पनि मूलत: यो कार्यक्रममार्फत छुट्याइएको बजेट फ्रिज भयो ।

७. कृषि कर्जा र अनुदान